

Česká zemědělská univerzita v Praze

Provozně ekonomická fakulta

Katedra ekonomických teorií

Diplomová práce

Fiskální politika a její vliv na vývoj ekonomiky

Bc. Michal Valenta

© 2021 ČZU v Praze

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE

Bc. Michal Valenta

Ekonomika a management
Provoz a ekonomika

Název práce

Fiskální politika a její vliv na vývoj ekonomiky

Název anglicky

Fiscal Policy and its Importance in Development of Economy

Cíle práce

Cílem diplomové práce je popsat fiskální politiku a posoudit její vliv na vývoj ekonomiky České republiky v posledních cca 15 letech. V teoretické části práce budou vysvětleny a přiblíženy základní makroekonomické pojmy a principy související s tématem fiskální politiky. Budou popsány vlivy a nástroje, které přímo i nepřímo ovlivňují fiskální politiku. V praktické části budou tyto nástroje a vlivy zhodnoceny na vývoji ekonomiky v České republice. Budou porovnány státní rozpočty ve zkoumaném období a zhodnoceno, jakou mírou se na vývoji ekonomiky podílí fiskální politika.

Metodika

K vypracování teoretické části diplomové práce budou využity odborné knižní publikace a internetové zdroje. V praktické části bude zanalyzován vývoj ekonomiky a státního rozpočtu v České republice v letech 2007 – 2019 za pomoci statistických dat a údajů, které budou následně graficky znázorněny. Základní metodou práce bude metoda analýzy a metoda syntézy.

Doporučený rozsah práce

60 – 80 stran

Klíčová slova

fiskální politika, hrubý domácí produkt, hospodářská politika, nástroje fiskální politiky, státní rozpočet, příjmy, výdaje, státní dluh, vývoj ukazatelů

Doporučené zdroje informací

BRČÁK, J. *Česká republika ve světle ekonomických teorií*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2012. ISBN 978-80-7380-369-8.

BRČÁK, Josef, Bohuslav SEKERKA, Lucie SEVEROVÁ a Dana STARÁ. *Makroekonomie – Makroekonomický přehled*. Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2018. ISBN ISBN: 978-80-7380-708-5.

DVOŘÁK, P. *Veřejné finance, fiskální nerovnováha a finanční krize*. Praha: C.H. Beck, 2008. ISBN 978-80-7400-075-1.

PAVELKA, T. *Makroekonomie : základní kurz*. Praha: Vysoká škola ekonomie a managementu, 2006. ISBN 80-86730-02-6.

PEKOVÁ, J. *Veřejné finance : teorie a praxe v ČR*. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2011. ISBN 978-80-7357-698-1.

ŘEŽÁBEK, P. – UNIVERZITA KARLOVA. *Měnová politika a její interakce s politikou fiskální*. Praha: Karolinum, 2011. ISBN 978-80-246-1894-4.

SAMUELSON, P A. – NORDHAUS, W D. *Ekonomie : 19. vydání*. Praha: NS Svoboda, 2013. ISBN 978-80-205-0629-0.

Předběžný termín obhajoby

2020/21 LS – PEF

Vedoucí práce

doc. Ing. Josef Brčák, CSc.

Garantující pracoviště

Katedra ekonomických teorií

Elektronicky schváleno dne 30. 11. 2020

doc. PhDr. Ing. Lucie Severová, Ph.D.

Vedoucí katedry

Elektronicky schváleno dne 1. 12. 2020

Ing. Martin Pelikán, Ph.D.

Děkan

V Praze dne 23. 03. 2021

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že svou diplomovou práci "Fiskální politika a její vliv na vývoj ekonomiky" jsem vypracoval samostatně pod vedením vedoucího diplomové práce a s použitím odborné literatury a dalších informačních zdrojů, které jsou citovány v práci a uvedeny v seznamu použitých zdrojů na konci práce. Jako autor uvedené diplomové práce dále prohlašuji, že jsem v souvislosti s jejím vytvořením neporušil autorská práva třetích osob.

V Praze dne 30. 3. 2021

Poděkování

Rád bych touto cestou poděkoval Doc. Ing. Josefu Brčákovi, Csc. za pomoc, odborné vedení a cenné rady, které byly velkým přínosem při zpracování této diplomové práce. Dále bych také chtěl poděkovat své mamince a přítelkyni za jejich podporu během celého mého studia.

Fiskální politika a její vliv na vývoj ekonomiky

Abstrakt

Diplomová práce se zaměřuje na vývoj ekonomiky České republiky v důsledku působení fiskální politiky mezi lety 2007 až 2019. V rámci teoretické části jsou vysvětleny základní makroekonomické ukazatele, mezi které patří hrubý domácí produkt, inflace, nezaměstnanost a platební bilance. Dále jsou v této části přiblíženy nástroje a cíle fiskální politiky, ale také politika hospodářská a hospodářský cyklus. Teoretická část je následně uzavřena kapitolou o státním rozpočtu a rozpočtové soustavě. Kromě státního rozpočtu jsou v této kapitole vysvětleny také pojmy přímo spjaté s rozpočtem, například jeho funkce a způsob financování, příjmy a výdaje, saldo státního rozpočtu a problematika veřejného dluhu.

V analytické části je nejprve sledován vývoj základních makroekonomických ukazatelů v období let 2007 až 2019 s případnými přesahy do let okolních. Následuje analýza státního rozpočtu a jeho příjmů, výdajů a salda. Analytická část je zakončena sledováním a analýzou státního dluhu v daném období. Součástí je komparace se státy Evropské unie k roku 2019 a prognóza na rok 2021.

Klíčová slova: fiskální politika, hrubý domácí produkt, hospodářská politika, nástroje fiskální politiky, státní rozpočet, příjmy, výdaje, státní dluh, vývoj ukazatelů

Fiscal Policy and its Importance in Development of Economy

Abstract

The diploma thesis is focused on the development of the Czech economy as a result of fiscal policy between 2007 and 2019. The theoretical part explains the basic macroeconomic indicators including gross domestic product, inflation, unemployment and balance of payments. Furthermore, this section describes the tools and objectives of fiscal policy, but also economic policy and the economic cycle. The theoretical part is then concluded with a chapter on the state budget and the budget system. In addition to the state budget, this chapter also explains concepts directly related to the budget, such as its function and method of financing, revenues and expenditures, the state budget balance and the issue of public debt.

The analytical part first monitors the development of basic macroeconomic indicators in the period from 2007 to 2019 with possible overlaps into the surrounding years. The following is an analysis of the state budget and its revenues, expenditures and balance. The analytical part ends with the monitoring and analysis of government debt in the period. It includes a comparison with the states of the European Union for 2019 and a forecast for 2021.

Keywords: fiscal policy, gross domestic product, economic policy, fiscal policy instruments, state budget, income, expenditures, state debt, development of indicators

Obsah

1. Úvod.....	12
2. Cíl práce a metodika	13
2.1 Cíl práce	13
2.2 Metodika.....	13
3. Teoretická východiska	14
3.1 Makroekonomické veličiny	14
3.1.1 Hrubý domácí produkt	14
3.1.2 Inflace.....	17
3.1.2.1 Měření inflace	18
3.1.2.2 Míra inflace.....	19
3.1.2.3 Inflace dle její závažnosti	19
3.1.3 Nezaměstnanost	20
3.1.3.1 Druhy nezaměstnanosti.....	21
3.1.4 Platební bilance	22
3.2 Hospodářský cyklus	23
3.2.1 Fáze hospodářského cyklu	24
3.2.2 Příčiny hospodářských cyklů a jejich vzniku.....	25
3.2.3 Předvídání ekonomického cyklu a dlouhodobý ekonomický růst	26
3.3 Hospodářská politika.....	27
3.3.1 Cíle hospodářské politiky.....	28
3.3.2 Nositelé hospodářské politiky	29
3.3.3 Nástroje hospodářské politiky.....	30
3.3.4 Typy a úkoly hospodářské politiky	31
3.4 Fiskální politika.....	32
3.4.1 Typy fiskální politiky.....	33
3.4.2 Nástroje fiskální politiky.....	35
3.4.3 Poptávkově a nabídkově zaměřená fiskální politika.....	36
3.4.4 Interakce fiskální a měnové politiky	37
3.5 Rozpočtová soustava ČR.....	38
3.6 Státní rozpočet.....	40
3.6.1 Sestavení státního rozpočtu.....	41
3.6.2 Saldo státního rozpočtu.....	43
3.6.3 Deficit státního rozpočtu.....	44
3.6.4 Politické a institucionální důvody vzniku deficitu.....	45

3.6.4.1	Financování deficitu státního rozpočtu	47
3.6.5	Veřejný dluh	48
3.6.6	Lafferova křivka	48
4.	Vlastní práce	50
4.1	Vývoj makroekonomických veličin České republiky	50
4.1.1	Hrubý domácí produkt	50
4.1.2	Inflace	56
4.1.3	Nezaměstnanost	60
4.1.4	Platební bilance	65
4.2	Vývoj státního rozpočtu České republiky	68
4.2.1	Příjmy státního rozpočtu	68
4.2.2	Výdaje státního rozpočtu	75
4.2.3	Saldo státního rozpočtu	81
4.3	Státní dluh České republiky	85
4.3.1	Česká republika v porovnání s Evropskou unií	89
4.3.2	Zhodnocení a prognóza na rok 2021	90
4.4	Výsledky a diskuse	92
5.	Závěr	96
6.	Seznam použitých zdrojů	98
7.	Přílohy	108

Seznam obrázků

Obrázek 1	Vzorec výdajové metody výpočtu HDP	15
Obrázek 2	Vzorec výrobní metody výpočtu HDP	15
Obrázek 3	Vzorec důchodové metody výpočtu HDP	16
Obrázek 4	Vzorec důchodové metody výpočtu HDP dle ČSÚ	16
Obrázek 5	Deflátor HDP	17
Obrázek 6	Index spotřebitelských cen (CPI)	18
Obrázek 7	Míra inflace	19
Obrázek 8	Čtyřfázový model ekonomického cyklu	23
Obrázek 9	Magický čtyřúhelník	29
Obrázek 10	Nástroje a cíle fiskální politiky	33
Obrázek 11	Typy fiskální politiky	33
Obrázek 12	Expanzivní a restriktivní stabilizační fiskální politika	34
Obrázek 13	Rozpočtová soustava ČR	38
Obrázek 14	Pozice rozpočtové soustavy v soustavě finanční	39
Obrázek 15	Schéma rozpočtového procesu u státního rozpočtu ČR	42
Obrázek 16	Lafferova křivka	49

Seznam tabulek

Tabulka 1 Vývoj HDP a meziroční změna v % v letech 2007 - 2019	50
Tabulka 2 Vývoj míry inflace v letech 2007 - 2019	56
Tabulka 3 Obecná míra nezaměstnanosti v letech 2007 - 2019.....	60
Tabulka 4 Vývoj platební bilance v letech 2007 – 2019 v mld. Kč.....	65
Tabulka 5 Vývoj salda obchodní bilance v mil. Kč v letech 2007 - 2020	66
Tabulka 6 Příjmy státního rozpočtu České republiky v letech 2007 – 2019 v mld. Kč	69
Tabulka 7 Výdaje státního rozpočtu České republiky v letech 2007 - 2019 v mld. Kč	75
Tabulka 8 Saldo státního rozpočtu ČR v letech 2007 – 2019 v mld. Kč	81
Tabulka 9 Státní dluh ČR a jeho struktura v letech 2007 - 2019 v mld. Kč	86

Seznam grafů

Graf 1 Meziroční změna růstu HDP v letech 2007 - 2019.....	51
Graf 2 Vývoj HDP v letech 2007 – 2019 v mld. Kč	55
Graf 3 Vývoj míry inflace v letech 2007 – 2019 v %	59
Graf 4 Vývoj obecné míry nezaměstnanosti v letech 2007 - 2019	63
Graf 5 Vývoj počtu volných pracovních míst a počtu uchazečů v letech 2011 - 2020	64
Graf 6 Vývoj zahraničního obchodu se zbožím v letech 2007 - 2020 v mil. Kč.....	67
Graf 7 Vývoj celkových příjmů státního rozpočtu ČR v letech 2007 - 2019 v mld. Kč	71
Graf 8 Struktura celkových příjmů státního rozpočtu ČR v letech 2007 - 2019 v mld. Kč.....	74
Graf 9 Vývoj celkových výdajů státního rozpočtu ČR v letech 2007 - 2019 v mld. Kč	76
Graf 10 Struktura celkových výdajů státního rozpočtu v letech 2007 - 2019 v mld. Kč.....	80
Graf 11 Vývoj salda státního rozpočtu v ČR v letech 2007 – 2019 v mld. Kč.....	85
Graf 12 Vývoj a struktura státního dluhu ČR v mld. Kč a podíl státního dluhu na HDP v % v letech 2007 - 2019.....	88
Graf 13 Veřejný dluh zemí EU vůči HDP v roce 2019 v %	89

Seznam použitých zkratk

CPI	–	consumer price index
ČNB	–	Česká národní banka
ČSÚ	–	Český statistický úřad
EET	–	elektronická evidence tržeb
EU	–	Evropská unie
FO	–	fyzická osoba
HDP	–	hrubý domácí produkt
HNP	–	hrubý národní produkt
MFČR	–	Ministerstvo financí České republiky
mil.	–	milion
mld.	–	miliarda

MPO	–	Ministerstvo průmyslu a obchodu
MPSV	–	Ministerstvo práce a sociálních věcí
OECD	–	Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj (Organisation for Economic Co-operation and Development)
p.b.	–	procentní bod
PO	–	právnícká osoba
PPI	–	producer price index
SZ	–	sociální zabezpečení
tzn.	–	to znamená

1. Úvod

Diplomová práce je věnována sledování vlivu fiskální politiky na vývoj ekonomiky České republiky. Konkrétně přibližuje období mezi lety 2007 až 2019 s případným přesahem do okolních let. Fiskální neboli rozpočtovou politiku řadíme mezi hlavní nástroje hospodářské politiky státu. Ta je přímo vázána na státní rozpočet a přímo i nepřímo se podílí na fungování a plánování ekonomiky, například skrze změny ve struktuře a výši veřejných výdajů a daní.

Vzhledem k velikosti objemu veřejných financí a potřebě jejich správného a řádného spravování byly na základě zákona zavedeny různé fiskální nástroje a procesy, které do jisté míry pomáhají a jsou schopny určovat ekonomický směr. Fiskální politiku tedy můžeme považovat za vědomou činnost státního aparátu. Právě možnost nositelů fiskální politiky vědomě ovlivňovat směřování státu je velmi podstatný aspekt nejen v současné době, ale také s výhledem do budoucnosti. Proto je potřeba, aby fiskální politika a její nástroje byly jejími nositeli využívány efektivně a zodpovědně.

Fiskální politika a její souvislosti vyžadují velmi komplexní uchopení. Bez porozumění jednotlivým tématům je velmi složité uchopit problematiku jako celek. Tato diplomová práce postupně přiblíží hlavní makroekonomické veličiny, jejichž vývoj a sledování jsou podstatnou proměnnou pro stát a jeho směřování. Právě tyto základní veličiny velmi znatelně ovlivňují směřování země a to, zda vládní činitelé aplikují expanzivní či restriktivní typ politiky. Kromě těchto veličin je velmi důležitá také správa veřejných rozpočtů a tím pádem také správa státního rozpočtu. Veřejné rozpočty by měly být vedeny a spravovány zodpovědně a s ohledem na současné možnosti a budoucí hrozby. Vláda by se tedy měla řídit pravidly řádného hospodáře a ne myšlenkou z básnické sbírky Františka Gellnera s názvem *Po nás ať přijde potopa*. Dále se zaměří na jednotlivé aspekty hospodářské a fiskální politiky z hlediska teorie, ale také případným využitím v praxi v průběhu let.

Jako společnost žijeme v určitých cyklech a jinak tomu není ani v případě hospodářství a ekonomiky. Z hlediska prosperity jsou některé roky a období mnohem štedřejší než jiné. Právě v těchto letech je však nutné se připravit na roky méně štedré a nevyužívat nadprůměrných výsledků ekonomiky k saturaci současných, a ne zcela nutných, potřeb.

2. Cíl práce a metodika

2.1 Cíl práce

Cílem diplomové práce je popsat fiskální politiku a posoudit její vliv na vývoj ekonomiky České republiky v posledních přibližně 15 letech. V teoretické části práce budou vysvětleny a přiblíženy základní makroekonomické pojmy a principy související s tématem fiskální politiky. Budou popsány vlivy a nástroje, které přímo i nepřímo ovlivňují fiskální politiku. Zaměří se také na interakce s politikou monetární a vztah k hospodářské politice. V rámci hospodářské politiky budou představeny její nástroje a nositelé. Dále budou nastíněny základní principy a okolnosti spojené se státním rozpočtem a jeho vlivem na státní dluh. V rámci kapitoly státního rozpočtu budou znázorněny příjmy a výdaje včetně jejich původu a třídění a spolu s tím také pojem deficit a možné scénáře jeho vzniku. V praktické části budou tyto nástroje a vlivy zhodnoceny na vývoji ekonomiky v České republice především mezi lety 2007 až 2019. Budou porovnány státní rozpočty ve zkoumaném období a zhodnoceno, jakou cestou se fiskální politika ubírá a jaký vliv mají konkrétní rozhodnutí a nástroje na vývoj jednotlivých makroekonomických veličin, státního rozpočtu a státního dluhu. Dojde také ke srovnání aktuální dluhové situace v České republice a ostatních států Evropské unie.

2.2 Metodika

K vypracování teoretické části diplomové práce bude využita metoda sběru informací a dat z odborných knižních publikací a relevantních internetových zdrojů, které se zaměřují na problematiku makroekonomie, hospodářské a fiskální politiky, ale také veřejných financí. Jednotlivá témata budou vysvětlena z hlediska teoretických základů a znalostí a zdrojů. V praktické části bude zanalyzován vývoj makroekonomických veličin a státního rozpočtu v České republice v letech 2007 až 2019 za pomoci statistických dat a údajů, které budou následně graficky znázorněny. V rámci státního rozpočtu budou podrobněji analyzovány příjmy, výdaje, saldo a vývoj státního dluhu. Hlavními zdroji pro zpracování budou databáze českého statistického úřadu, státní závěrečné účty Ministerstva financí ČR a databáze ČNB. Základní metodou práce bude metoda analýzy a metoda syntézy. Pro zpřehlednění zpracovaných dat budou vytvořeny grafy a tabulky.

3. Teoretická východiska

V této části práce se zaměříme na základní makroekonomické veličiny a jejich výklad. Konkrétně se tedy jedná o hrubý domácí produkt (dále také HDP), inflaci, nezaměstnanost a platební bilanci. Hodnoty a stavy těchto čtyř veličin se velmi výrazně podílejí na stavu ekonomiky daného státu a zároveň hodně vypovídají o jeho aktuálním rozpoložení a stavu. Je proto velmi důležité správně tyto veličiny popsat, abychom mohli dále pochopit jejich vlivy.

Zaměříme se rovněž na problematiku fiskální politiky, státního rozpočtu a hospodářského cyklu a politiky.

3.1 Makroekonomické veličiny

Jak již bylo zmíněno, mezi makroekonomické veličiny se řadí HDP, inflace, nezaměstnanost a platební bilance. Tyto veličiny si nyní podrobněji přiblížíme, abychom mohli složitější problematiku lépe uchopit.

3.1.1 Hrubý domácí produkt

Hrubý domácí produkt můžeme považovat za nejdůležitější makroekonomický ukazatel, který nám slouží k porovnání a měření výkonnosti ekonomiky státu a také jednotlivých států mezi sebou. Tento ukazatel se vyjadřuje v peněžních jednotkách a poskytuje nám informaci o objemu finální produkce, která byla vytvořena za určité období výrobními faktory působícími na území daného státu za určité časové období. Tím se liší od hrubého národního produktu HNP, který je tvořen všemi finálními výrobky, které byly vytvořeny za využití národních výrobních faktorů za dané časové období. (Brčák, Sekerka, Stará, Svoboda, s.57, 2012)

Do celkového objemu HDP se však započítávají pouze statisticky zachytitelné finální statky. Nejedná se tedy o statky, které se z nějakého důvodu vykazovat v HDP nedají, například tzv. stínová ekonomika, kam můžeme zařadit takové činnosti jako je prodej drog nebo prostituce. Rovněž se zde může promítnout neochota občanů platit daně.

Hodnotu HDP můžeme vypočítat hned třemi způsoby:

1) výdajovou metodou

Obrázek 1 Vzorec výdajové metody výpočtu HDP

$$HDP = C + I + G + NX$$

Zdroj: (Pavelka, s. 22, 2006)

kde: C jsou výdaje domácností na spotřebu

I jsou výdaje na investice

G jsou vládní výdaje na nákupy výrobků a služeb

NX je čistý export

Výdajová metoda zjišťuje objem HDP sečtením všech výdajů, které byly vynaloženy na finální statky a služby. Patří sem výdaje domácností na spotřebu, kam můžeme zařadit statky krátkodobé spotřeby (oblečení, potraviny aj.), dlouhodobé spotřeby (automobil, televizor aj.) a služby (vzdělání, doprava aj.). Dále metoda započítává objemy investic, a to jak do fixního kapitálu, tak do zásob. Další proměnnou jsou vládní výdaje na výrobky a služby. Tyto výdaje můžeme dále rozdělit na vládní nákupy statků a služeb a na výdaje na transfery. Zatímco za nákupy statků a služeb dostává vláda určité protihodnoty, u transferů tomu tak není. Do nákupů statků a služeb můžeme zahrnout například výdaje na vzdělávání nebo zdravotnictví. Transfery rozumíme výdaje neposkytující protihodnotu. Příkladem může být podpora v nezaměstnanosti nebo důchody. Poslední položkou je tzv. čistý export NX, který je roven rozdílu exportu X a importu M . (Pavelka, s. 22, 2006)

2) výrobní metodou

Obrázek 2 Vzorec výrobní metody výpočtu HDP

$$HDP = \text{produkce} - \text{mezispotřeba} + \text{daně z produktů} - \text{dotace na produkty}$$

Zdroj: (Brčák, Sekerka, Severová, Stará, s.32, 2018)

Výrobní metoda počítá HDP jako součet hrubých přidaných hodnot jednotlivých sektorů a odvětví a čistých daní na produkt. Přidanou hodnotu chápeme jako rozdíl mezi hodnotou produkce a mezispotřebou. Dále je nutné odečíst dotace a přičíst daně.

3) důchodovou metodou

Obrázek 3 Vzorec důchodové metody výpočtu HDP

$$HDP = \text{platy a mzdy} + \text{zisky firem} + \text{renty} + \text{čisté úroky} + \text{amortizace} + \text{nepřímé daně} \\ - \text{subvence}$$

Zdroj: (Brčák, Sekerka, Severová, Stará, s.33, 2018)

Důchodová metoda výpočtu HDP sčítá důchody celkem za národní hospodářství (mzdy, platy, zisky firem), renty (příjmy z nemovitostí), čisté úroky, amortizace neboli znehodnocení kapitálu a nepřímé daně. Tato hodnota je následně ponížena o subvence, které ve své podstatě představují již dříve zmíněné transfery. (Brčák, s. 35. 2018)

Existuje ale také druhý pohled na výpočet HDP důchodovou metodou.

Obrázek 4 Vzorec důchodové metody výpočtu HDP dle ČSÚ

$$HDP = \text{náhrady zaměstnancům} + \text{daně z výroby a dovozu} - \text{dotace} + \text{čistý provozní} \\ \text{přebytek} + \text{čistý smíšený důchod} + \text{spotřeba fixního kapitálu}$$

Zdroj: (ČSÚ)

Všemi způsoby výpočtu musíme vždy dojít ke stejnému výsledku. Důležité je také rozlišení reálného HDP a nominálního HDP podle typu použité ceny. Zatímco nominální HDP je vyjádřen na základě běžných cen, reálný HDP je vyjadřován v cenách stálých (např. za použití cen výchozího roku) a je tedy očištěný od inflace.

Pokud sledujeme vývoj produktu v letech, musíme použít reálný domácí produkt vyjádřený ve stálých cenách. Naopak pro analyzování jednoho daného roku se více hodí nominální domácí produkt vyjádřený v běžných cenách (Brčák, Sekerka, Stará, Svoboda, s.61, 2012)

K eliminaci cenových změn je využíván deflátor HDP.

Obrázek 5 Deflátor HDP

$$\text{deflátor HDP} = \frac{\text{nominální HDP}}{\text{reálný HDP}}$$

Zdroj: (Pavelka, s. 24, 2006)

3.1.2 Inflace

Druhým makroekonomickým činitelem ovlivňujícím ekonomiku je inflace. Inflaci rozumíme opakovaný růst většiny cen v dané ekonomice. Jedná se o oslabení kupní síly měny a všeobecný růst cenové hladiny. Za inflaci tedy nepovažujeme například jednorázové zvýšení ceny daného statku či služby v návaznosti na zvýšení daně. (ČNB) Všeobecně je inflace vnímána spíše jako negativní aspekt ekonomiky, který má za následek nepříjemné dopady na život v dané ekonomice. Zároveň roste množství peněz v oběhu ekonomiky a tím dochází právě k poklesu kupní síly dané měny. Důsledkem tedy je, že za stejný počet peněžních jednotek si koupíme jako spotřebitelé méně jednotek statků a služeb než v období předcházejícím. (Brčák, Sekerka, Stará, Svoboda, s. 79, 2012)

Změny v cenové hladině jsou vypočítávány na základě dat indexu spotřebitelských cen CPI, který je v České republice publikován Českým statistickým úřadem a do jehož finální podoby je zahrnuto více než 700 položek čítajících statky i služby. Spotřební koš je každoročně aktualizován, aby odpovídal skutečnému obrazu spotřebitele.

Pokud dochází ke všeobecnému snižování cenové hladiny v dané ekonomice, hovoříme o deflaci. Deflace však není zcela častý jev a není ani příliš žádoucí. Nebezpečí inflace spočívá právě v poklesu kupní síly, neboť ohrožuje hodnotu peněz. Pokud tempo míry inflace vzroste, hovoříme o tzv. akcelerující inflaci.

Situaci, kdy tempo míry inflace poklesne, nazýváme jako dezinflace. Dezinflaci můžeme chápat jako výsledek úsilí státu o potlačení inflace a udržení určitých, často předem daných, hodnot. (Vlček, s. 385, 2009)

Je potřeba podotknout, že inflace souvisí také s mírou nezaměstnanosti. Tento jev znázorňuje tzv. Phillipsova křivka a její případné modifikace (například cenová Phillipsova křivka upravená ekonomy P. A. Samuelsonem a R. M. Solowem). S rostoucí inflací dochází ke snižování míry nezaměstnanosti.

3.1.2.1 Měření inflace

Ke zjištění míry inflace musíme nejdříve zjistit hodnoty všeobecné cenové hladiny v letech. Ke zjištění všeobecné cenové hladiny lze využít tři cenové indexy:

1) Index spotřebitelských cen (CPI)

Obrázek 6 Index spotřebitelských cen (CPI)

$$CPI_t = \frac{\sum \frac{p_t}{p_0} * p_0 q_0}{\sum p_0 q_0} * 100$$

kde: p_t je cena statku či služby ve sledovaném období

p_0 je cena statku či služby v základním období

$p_0 q_0$ je váha statku či služby v celém spotřebním koši

Zdroj: (Soukup, Pošta, Neset, Pavelka, s.278, 2018)

Tento cenový index je pro výpočet inflace zcela nejpoužívanější. Vybrané statky a služby jsou na základě sbíraných dat a statistik přiřazeny do spotřebního koše podle výdajů domácností v určitém roce. Takový rok je považován za rok základní. V následujících letech jsou sledovány ceny jednotlivých statků a služeb a cena koše celkově. Tyto hodnoty jsou pak porovnávány se základním košem. Do spotřebního koše se řadí celá škála produktů a služeb.

2) Index cen výrobců

Tento index ve skutečnosti sumarizuje mnoho jiných indexů, jako například index cen zemědělských výrobců nebo index cen průmyslových výrobců a mnoho dalších. (Pavelka, s.133,2006)

3) Deflátor hrubého domácího produktu

Deflátor HDP je popsán již v předchozí části věnované HDP. Porovnává ceny spotřebního koše v cenách stálých za základní rok spolu s cenami běžnými v letech sledovaných. (Pavelka. s.22, 2006)

3.1.2.2 Míra inflace

Na základě použití výše zmíněných cenových indexů jsme schopni zjistit všeobecnou cenovou hladinu v daném státě. Tyto cenové hladiny následně porovnáváme, abychom zjistili míru inflace.

Pokud tedy pro výpočet míry inflace použijeme například index spotřebitelských cen CPI, bude vztah vypadat následovně:

Obrázek 7 Míra inflace

$$\pi_t = \frac{P_t - P_{t-1}}{P_{t-1}} * 100$$

kde: P_t je cena v čase t

P_{t-1} je cena v čase $t-1$

Zdroj: (Brčák, Sekerka, Stará, Svoboda, s.80, 2012)

Míra inflace je tedy rovna rozdílu ceny v čase t a rozdílu ceny v čase $t-1$, přičemž výsledek tohoto rozdílu je dále vydělen cenou v čase $t-1$. Výsledná hodnota se následně vynásobí 100 pro získání procentuálního výsledku.

3.1.2.3 Inflace dle její závažnosti

Inflaci můžeme dle Samuelsona rozdělit na tři druhy dle její závažnosti:

- nízká inflace
- pádivá inflace
- hyperinflace

Nízkou neboli mírnou inflací rozumíme takovou inflaci, která dosahuje pouze jednociferných hodnot a není tedy výrazně nebezpečná pro chod daného státu a ekonomiky. Většinou se jedná o malý předpověditelný růst cen.

Pádivá inflace je oproti mírné inflaci o dosti nebezpečnější. Nabývá dvouciferných nebo tříciferných hodnot a velmi významně podkopává důvěru lidí v měnu a peníze, které velmi rychle ztrácí na hodnotě a nutí lidi investovat své úspory do fyzických aktiv.

Hyperinflace dosahuje stovek až tisíců procent ročně. Může se však vyšplhat až na miliony procent za rok. Dochází k absolutní ztrátě hodnoty peněz a lidé se začínají vracet k barterovému obchodu nebo se obrací na obchod v cizích měnách, které nebyly zasaženy inflací. Velmi dobře zdokumentovanou hyperinflací si prošla například Výmarská republika

(dnešní Německo) po první světové válce, kdy cenový index vzrostl až k hodnotě deset miliard. (Samuelson, Nordhaus, s.671, 2007)

Nejedná se sice o častý jev, ale jeho projevy a dopady jsme mohli pozorovat i v poměrně nedávné době. Například během krize ve Venezuele se tamní míra inflace za rok 2018 dostala na závratných 300 000 %. (Le Monde)

3.1.3 **Nezaměstnanost**

Nezaměstnanost je velmi závažným celosvětovým problémem. Vzniká v případě, že se v ekonomice nachází lidé, kteří nejsou v žádném pracovněprávním vztahu ani nepodnikají, ale zároveň se aktivně snaží najít si zaměstnání. Společnost se tedy dělí na obyvatelstvo ekonomicky aktivní a ekonomicky neaktivní. Do ekonomicky aktivního obyvatelstva spadají osoby zaměstnané a nezaměstnaní. Ekonomicky neaktivním obyvatelstvem rozumíme tu část společnosti, která nesplňuje podmínky zaměstnaných nebo nezaměstnaných. Jedná se převážně o důchodce, studenty, osoby na rodičovské dovolené atd.

Zaměstnanou je ta část obyvatel, která má placené zaměstnání nebo podniká a zároveň je starší 15 let.

Mezi nezaměstnané osoby řadíme osoby starší 15 let, které:

- nemají zaměstnání ani nepodnikají
- aktivně si hledají práci
- jsou schopné do 14 dnů nastoupit do zaměstnání

(Pavelka, s. 114, 2006)

Jedním z hlavních problémů nezaměstnanosti je snižování výkonnosti ekonomiky. Vzhledem k neschopnosti tvorby nových pracovních míst, která by saturovala nabídku pracovních sil, není daná ekonomika schopna dosáhnout svých produkčních možností. (Vlček, s. 404, 2009)

3.1.3.1 Druhy nezaměstnanosti

V průběhu let a studií nezaměstnanosti a jejích dopadů na ekonomické a sociální aspekty společnosti bylo definováno několik druhů nezaměstnanosti:

- frikční
- strukturální
- cyklická
- sezónní

Za frikční nezaměstnanost považujeme situaci, při které se o zaměstnání ucházejí například absolventi, matky po mateřské atd. Zároveň také zahrnuje běžnou mobilitu obyvatel mezi pracovními místy a regiony. Frikční nezaměstnanost se považuje za nevyhnutelnou a přirozenou. Lidé spadající do frikční nezaměstnanosti jsou nezaměstnaní krátkou dobu a to často pouze z důvodu hledání lépe placené či přijatelnější pracovní pozice, což má mnohdy pozitivní dopady i na ekonomiku. (Vlček, s.411, 2009)

Strukturální nezaměstnanost vzniká nerovnováhou mezi regiony a mezi nabídkou a poptávkou pracovní síly. Může se stát, že v určitém regionu bude nedostatek pracovníků určitého stupně vzdělání a schopností, zatímco v jiném regionu tito lidé naopak nebudou schopni najít uplatnění z důvodu přesycení lokálního trhu práce podobně kvalifikovanými lidmi. Strukturální nezaměstnanost zasahuje na rozdíl od cyklické nezaměstnanosti pouze určitá odvětví a segmenty ekonomiky. (Samuelson, Nordhaus, s.655, 2007)

Cyklická nezaměstnanost je přímo spjata s ekonomickými cykly a jejich průběhy. V období recese, kdy dochází k poklesu HDP, roste počet nezaměstnaných. V období expanze je to naopak a počet nezaměstnaných klesá. U cyklické nezaměstnanosti dochází k přebytku nabídky pracovní síly nad poptávkou po ní. A zatímco strukturální nezaměstnanost působí pouze v určitých odvětvích, cyklická nezaměstnanost zasahuje všechny segmenty ekonomiky. (Pavelka, s. 117, 2006)

Sezónní nezaměstnaností rozumíme kolísání poptávky po pracovní síle v závislosti na ročním období. Jedná se o přirozený jev, který je nejlépe patrný například v oblastech zemědělství, stavebnictví, cestovním ruchu a dalších sezónních činnostech. (Vlček, s. 412, 2007)

3.1.4 Platební bilance

Poslední ze čtyř zmíněných a popisovaných makroekonomických veličin je platební bilance. V tomto dokumentu jsou uspořádaně zapisovány všechny ekonomické transakce, které probíhají mezi rezidenty (tuzemci) a nerezidenty (cizinci) určité země za sledované období. Jedná se o zapisování položek jak na stranu kreditní v kladné hodnotě, tak na stranu debetní v hodnotě záporné. Svým způsobem je tedy tento proces velmi podobný podvojnému účetnictví. (Vlček, s.468, 2007)

Pod ekonomické transakce spadají jednak reálné transakce, například pohyb statků a služeb, ale také finanční transakce neboli pohyby finančních aktiv.

Platební bilance se dělí na čtyři základních částí.

- běžný účet
- kapitálový účet
- finanční účet
- saldo chyb a opomenutí, kurzové rozdíly

Běžný účet zachycuje veškerý import a export zboží a služeb (doprava, turistika atd.), bilanci prvotních důchodů, kam řadíme úroky, mzdy a zisky, a také bilanci druhotných důchodů, kam spadají příjmy z majetků a daní z příjmů, přijaté transfery a pojistná plnění.

Příjmy ze strukturálních fondů, příjmy spojené s migrací či prominutím dluhu, ale také převod aktiv nefinančního charakteru a nehmotných práv spadají do kategorie kapitálového účtu.

Přímé investice jak tuzemské, tak zahraniční se zapisují na finanční účet. Spolu s nimi se zde zachycují finanční deriváty, rezervní aktiva, portfoliové investice a ostatní investice.

Do kategorie saldo chyb a opomenutí, kurzové rozdíly se zapisují nedokonalosti vzniklé například v důsledku metodických nebo statistických nepřesností.

Platební bilance musí být vždy vyrovnaná a součet debetní a kreditní strany se musí rovnat nule. (Brčák, Sekerka, Severová, Stará, s. 199, 2018)

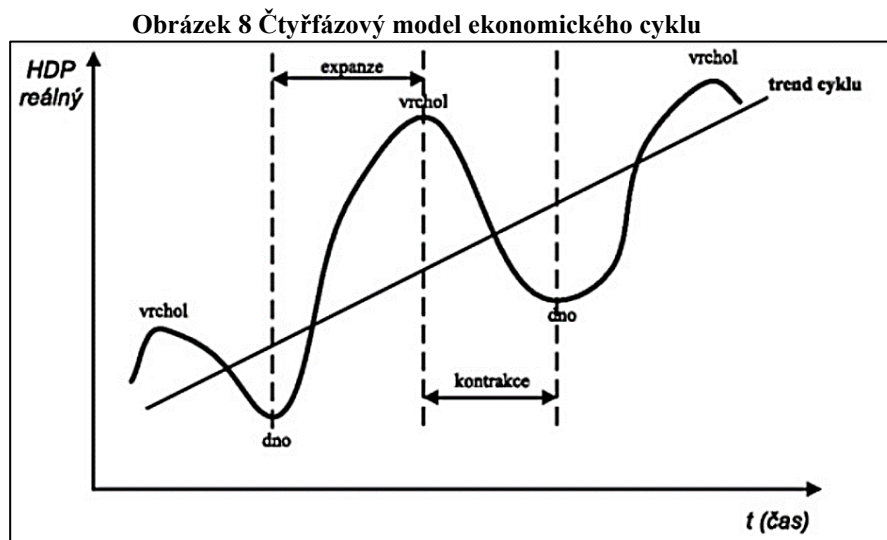
Do roku 2009 byla samostatnou kategorií také změna devizových rezerv. Po změně metodiky České centrální banky v roce 2009 však byla přeřazena do sekce Finanční účet. (ČNB)

3.2 Hospodářský cyklus

Tak jako v mnoha oblastech lidského života a vývoje ani v ekonomice a hospodářství není vše statické. V případě ekonomie existuje pojem hospodářský cyklus, který reflektuje změny v příjmech, zaměstnanosti a výstupech. Jinými slovy by se dal hospodářský cyklus popsat jako kolísání hrubého produktu reálného kolem produktu potenciálního. Tyto změny postihují celou ekonomiku a mají dobu trvání v intervalu od dvou do deseti let. (Samuelson, Nordhaus, s.468, 2007)

V případě odchýlení skutečného produktu od produktu potenciálního vzniká tzv. produkční mezera. Cílem hospodářské politiky je tyto mezery udržovat co nejmenší a tím co nejlépe koordinovat vývoj.

Z hlediska fází hospodářských cyklů můžeme definovat dva modely. Prvním z nich je čtyřfázový model ekonomického cyklu, který je tvořen čtyřmi fázemi. Mezi tyto fáze patří expanze, vrchol, recese a dno. Druhým modelem je dvoufázový model ekonomického cyklu, který je, jak už název napovídá, tvořen pouze dvěma fázemi, a to expanzí a kontrakcí (recesí). (Brčák, Sekerka, Severová, Stará, s.211, 2018)

Zdroj: (Brčák, Sekerka, Severová, Stará, s. 212, 2018)

Hospodářské cykly se dále dělí podle délky jejich trvání na krátkodobé, střednědobé a dlouhodobé cykly. Krátkodobé cykly se projevují v intervalech kolem dvou až tří let. Tyto cykly jsou ovlivněny jednak sezónními událostmi a také inovacemi u spotřebního zboží s dlouhou dobou užití. Střednědobé cykly trvají přibližně 7 – 11 let a jsou úzce spjatý

s obnovováním fixního kapitálu. Jde tedy například o investice do strojů a technologických zařízení.

Posledním typem jsou cykly dlouhodobé, které reflektují radikální změny. Jedná se tedy například o válečné konflikty větších než regionálních rozměrů, ale také průlomové inovace, investice či objevení nových nalezišť. U těchto cyklů je doba trvání odhadována na 40 – 60 let. (Vlček, s.347, 2007)

3.2.1 Fáze hospodářského cyklu

Hospodářský cyklus se dělí do fází dle zcela jasně definovaných podmínek. Rozlišujeme čtyři fáze cyklu:

- fáze expanze
- fáze vrcholu
- fáze kontrakce
- fáze dna

Fáze expanze je ve své podstatě období růstu ekonomiky, během kterého roste poptávka domácností po statcích a službách. Spolu s rostoucí poptávkou se zvyšuje také nabídka firem a výrobních podniků, které se snaží více vyrábět právě s cílem saturovat poptávku na trhu. Z tohoto důvodu musí také investovat do rozšíření výrobních kapacit a případně do nových technologií. V návaznosti na tyto aspekty dochází na zvyšování zaměstnanosti, neboť firmy potřebují pro svou výrobu více pracovníků. S rostoucí produkcí se pak zvyšují zisky firem, mzdy zaměstnanců, ale také se odvádí větší objem peněz na daních do pokladny státu, který má následně mnohem více prostředků na realizaci investic.

Po fázi expanze následuje fáze vrcholu. Jedná se o bod zvratu, situaci, kdy ekonomika dosáhne svého maxima a po něm následuje zpomalování růstu. Agregátní nabídka převyšuje agregátní poptávku, ale přesto se výrobní podniky stále snaží vyrábět ve velkém. Zaměstnanost je velmi vysoká a určitý podíl výrobních faktorů musí být poptáván v zahraničí z důvodu absence těchto zdrojů v tuzemsku. (Brčák, Sekerka, Severová, Stará, s.211, 2018)

S pozvolným zpomalováním ekonomiky nastává fáze kontrakce, též recese. Za recesi se označuje období, během kterého reálný produkt klesá minimálně dvě po sobě jdoucí čtvrtletí. Spolu s převisem nabídky nad poptávkou se dostávají problémy s odbytem, které

zapříčiňují růst zásob. Zisky se snižují, což má za následek snižování nákladů a s tím spojené propouštění zaměstnanců a následný růst nezaměstnanosti. V případě, že má recese dlouhé trvání a je zaznamenán opravdu velký pokles, mluvíme o tzv. depresi neboli krizi. (Samuelson, Nordhaus, s. 468, 2007)

Ani recese však není nekonečná. Stejně jako expanze končí bodem zvratu ve fázi vrcholu, končí v bodě zvratu také recese. Tento bod zvratu se nazývá dno nebo také sedlo. V této fázi se reálný produkt nachází pod produktem potenciálním a ceny jsou všeobecně stlačeny na minimum. Nedostatečné zisky nutí spoustu podniků k ukončení jejich podnikatelských aktivit, což vede k dalšímu růstu nezaměstnanosti. Domácnosti se snaží šetřit a vyčkávají na snižování cen. Stagnují také výdaje investorů, kteří nemají zájem o investování s vysokým rizikem. Postupem času lidé začínají znovu utrácet a ekonomika opět pomalu míří k fázi expanze. (Jurečka, s.245, 2013)

3.2.2 Příčiny hospodářských cyklů a jejich vzniku

Hospodářský cyklus a s ním spojené výkyvy v ekonomice mohou být způsobeny aspekty endogenního i exogenního charakteru. Endogenní neboli vnitřní příčiny souvisejí s tržním mechanismem a řadíme mezi ně například nevhodné investice nebo nerovnoměrné investování. Exogenní neboli vnější příčiny odrážejí inovace, války, volby a politické změny, přírodní a demografické změny nebo také nedostatečnou informovanost a vládní hospodářskou politiku. Dále jsou způsobovány pozitivními a negativními šoky, a to jak na straně agregátní poptávky, kdy mluvíme o tzv. poptávkovém šoku, tak na straně nabídky, kdy se hovoří o tzv. nabídkovém šoku. Pozitivní šoky napomáhají ekonomice k expanzi. Oproti tomu negativní šoky zapříčiňují recesi a následné krize. (Fuchs, Tuleja, s.206, 2005)

Agregátní poptávka je tvořena čtyřmi hlavními segmenty, kterými jsou investice, spotřeba, čistý export a vládní nákupy. Pakliže je jeden z těchto segmentů ovlivněn, vede to k šoku, který může být buďto pozitivní nebo negativní, v závislosti na specifikaci daného impulsu. Tyto impulsy se dále dělí dle své podstaty na faktory monetární a reálné, přičemž monetárními faktory rozumíme peněžní zásoby a reálnými faktory ty ostatní. Pokud tedy mezi investory a spotřebiteli převládá optimismus, dochází například ke zvyšování vládních výdajů (reálný faktor) nebo k růstu peněžních zásob (monetární faktor). To vede opět k vyšším investicím. Tyto impulsy tedy napomáhají k expanzi ekonomiky. Recesi naopak

napomáhá pesimismus spotřebitelů a investorů, který může mít mnohá vysvětlení, ať už geopolitická či ekonomická.

Nabídkové šoky rozdělují své faktory na nominální a reálné. Nominálním faktorem je změna cen vstupů potřebných k výrobě. Reálnými faktory rozumíme změny množství těchto vstupů a spolu s tím také změny jejich produktivity.

Expanzi můžeme očekávat v závislosti na pozitivních nabídkových šocích jako jsou například inovace a technologické pokroky nebo snížení cen vstupů. Recese nastává s růstem cen vstupů (například v případě ropných šoků), ale také v případě růstu nepřímých daní a nominálních mezd, což se přímo promítne v růstu cen statků a služeb. (Pavelka, s. 101, 2006)

3.2.3 Předvídání ekonomického cyklu a dlouhodobý ekonomický růst

Pokud by existovala možnost předvídat ekonomické cykly a jejich dobu trvání, dalo by se předejít rozsáhlým devastujícím dopadům a zároveň se co nejlépe připravit na období expanze a tím se pokusit maximalizovat užitek. V současné době však žádné spolehlivé metody na predikování vývoje a krátkodobých výkyvů HDP nemáme. Existují však různé ekonometrické modely a metody prognózování, s jejichž pomocí jsme schopni alespoň částečně odhadovat a předvídat výkyvy produktu. I přes určitou nepřesnost jsou velmi užitečné při erudovaných odhadech a mnohem přesnější než odhady naivní. (Samuelson, Nordhaus, s.472, 2007)

Jedním ze základních cílů ekonomického vývoje je růst životního standardu obyvatelstva. Na tento požadavek můžeme nahlížet z krátkodobého i dlouhodobého hlediska. U krátkého období se životní úroveň zvyšuje v případě vstupu do fáze expanze hospodářského cyklu. V tomto období roste zaměstnanost, mzdy a zisky. V případě dlouhého období je jedinou možností trvalého růstu životní úrovně růst potenciálního produktu. Vzhledem k rostoucí populaci se však tento potenciální produkt musí přepočítat na obyvatele. Pokud by totiž potenciální produkt rostl pomaleji než počet obyvatel, znamenalo by to, že neroste životní úroveň, ale že potenciální produkt na obyvatele klesá. Rostoucí ekonomika zároveň přináší možnost mnohem snáze řešit strukturální problémy. (Brčák, Sekerka, Severová, Stará, s.216, 2018)

3.3 Hospodářská politika

Hospodářská politika je ve své podstatě přístup státu ke své ekonomice. Pro ovlivňování a směřování politiky využívá stát či vláda pravomocí, které jim svěřili občané. Jedná se o praktický a záměrný soubor činností. Spolu s pravomocemi jsou využívány finanční prostředky, které občané a firmy odvádějí za účelem správného fungování státu a tím také zlepšování jejich životních a podnikatelských podmínek. Za zakladatele hospodářské politiky jako samostatného oboru odtrženého od makroekonomie je považován J. M. Keynes. Osamostatnění hospodářské politiky pak můžeme datovat přibližně do poloviny 20. století. Neznamena to však, že před tímto datem hospodářská politika neměla své místo a neplnila svou funkci. Pouze se jednalo o podobor makroekonomie, který vznikl spolu se snahou států o získání privilegií. (Žák, s.604, 2002)

Hospodářskou politiku v současné době můžeme rozdělit na mikroekonomickou a makroekonomickou. Zatímco mikroekonomická se zabývá hlavně efektivností alokovaných zdrojů, makroekonomická se zaměřuje na hledání makroekonomické rovnováhy a efektivního využívání zdrojů, což do jisté míry shrnuje a představuje tzv. magický čtyřúhelník viz. obrázek č. 9. (Žák, s. 4. 2006)

Chápat hospodářskou politiku pouze jako přístup státu ke své ekonomice je však jen jeden z pohledů. Můžeme na ni nahlížet nejen z pohledu hospodářské praxe, jak tomu v tomto případě je, ale také jako na teoretickou disciplínu ekonomické teorie, která analyzuje prostředí a snaží se přinášet různé způsoby řešení za použití nástrojů. V obou případech je hospodářská politika ovlivněna ekonomickým směrem politiků, kteří jsou právě u moci a mají privilegia tento směr nastavit dle jimi uznávanými ekonomickými teoriemi. (Kliková, Kotlán, s.11, 2006)

Dle držitele Nobelovy ceny za ekonomii a jednoho z průkopníků hospodářské politiky Jana Tinbergena spočívá podstata hospodářské politiky v plánované variaci zdrojů, aby mohlo být dosaženo vytyčených cílů. Zároveň dodává, že hospodářskou politiku je potřeba chápat jako jednotný celek a podle toho s ní dále pracovat. (Vlček, s. 435, 2005)

Každý stát má jiné podmínky pro svůj provoz a rozvoj, ať už přírodní, náboženské, historické, sociální nebo vlivy tradic. Každou hospodářskou politiku však ovlivňují ještě vlivy institucionální. Tyto vlivy můžeme shrnout jako soustavu institucionálních podmínek, mezi které se řadí hospodářský systém, politický systém, byrokracie, nadnárodní a

mezinárodní organizace a velké sociální skupiny, přičemž v každé zemi mohou mít tyto jednotlivé segmenty jiné váhy a jiné možnosti vlivu. (Brčák, Sekerka, Severová, Stará, s.218, 2018)

3.3.1 Cíle hospodářské politiky

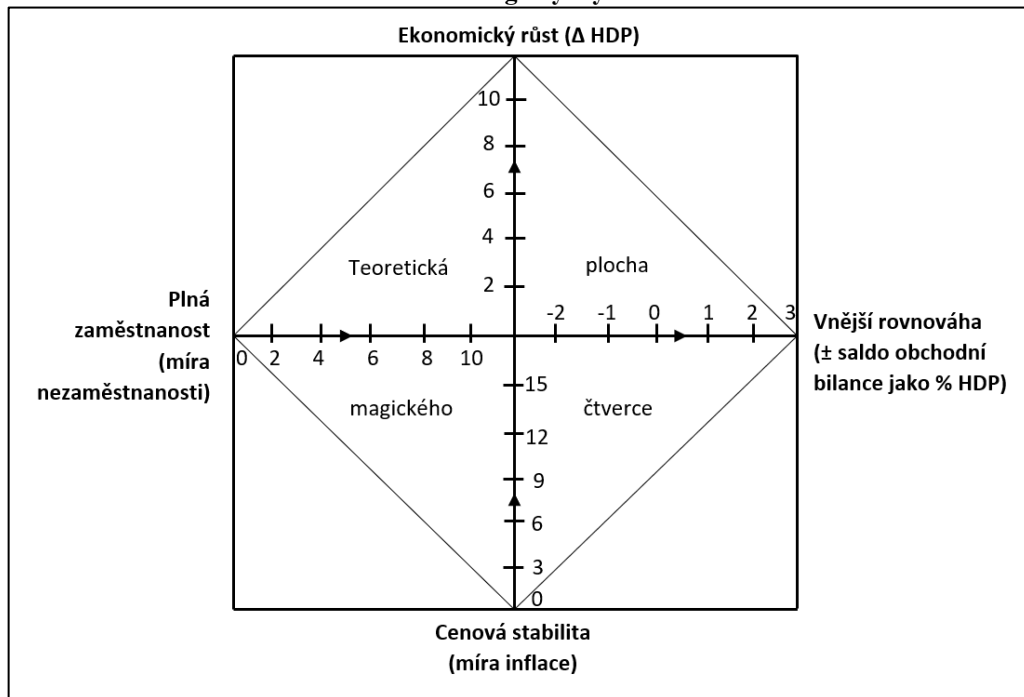
Jako téměř ve všech aspektech lidského života mají i v hospodářské politice některé cíle a vize mnohem větší význam, důležitost a pozornost než jiné. Pro tyto účely byla vytvořena tzv. hierarchie cílů hospodářské politiky. Dle této třístupňové hierarchie je za nejdůležitější cíl považována maximalizace všeobecného blahobytu. Otázkou ovšem zůstává, co všechno si pod pojmem blahobyt představit a jaké podmínky by musely být splněny. Za maximalizací všeobecného blahobytu se nachází základní společenské cíle a hodnoty. Mezi ně se řadí svoboda, spravedlnost, pokrok, jistota, demokracie, nezávislost a racionalita. Posledním cílem jsou tradiční ekonomické cíle, kam řadíme stabilní ekonomický růst, nízkou míru nezaměstnanosti, stabilní a nízkou míru inflace a vnější rovnováhu neboli vyrovnané vztahy se zahraničím. Případně tento výčet můžeme dále rozšířit o sociální nebo ekologickou dimenzi. (Žák, s.14. 2006)

Tradiční ekonomické cíle jsou znázorněny v již zmiňovaném magickém čtyřúhelníku či čtverci, jehož vrcholy jsou:

- Meziroční tempo růstu reálného produktu
- Průměrná roční míra nezaměstnanosti
- Průměrná roční míra inflace
- Podíl salda běžného účtu platební bilance na nominálním produktu

Čím menší plochu čtverec pokrývá, tím je teoreticky horší ekonomická situace daného státu. Dle Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj OECD jsou optimální hodnoty čtyř výše zmíněných ukazatelů dané. Meziroční tempo růstu reálného produktu by mělo být rovno 3 %. Nezaměstnanost by neměla překročit 5 % a průměrná roční míra inflace 2 %. Podíl salda běžného účtu platební bilance na nominální HDP pak má být roven 0 %. Magický čtyřúhelník není sám o sobě zcela vypovídajícím měřítkem, ale v případě porovnání různých období nabízí velmi dobrý pohled na dílčí změny. (Kliková, Koltán, s.87, 2006)

Obrázek 9 Magický čtyřúhelník

Zdroj: (Vlček, s.440, 2005)

3.3.2 Nositelé hospodářské politiky

Nositeli hospodářské politiky jsou vládní i nevládní instituce. Zároveň se k nim přidávají neformalizované skupiny, které se z velké části podílí na její tvorbě, realizaci a následné kontrole. Proces formování těchto institucí a jejich vazeb byl a stále je velmi složitý, přičemž je můžeme rozdělit do následujících skupin:

- zákonodárné instituce (parlament)
- vládní instituce (vláda, ministerstva, daňové orgány atd.)
- centrální či emisní banka jako nositel měnové politiky
- protimonopolní úřady a instituce vytvářející kvalitní tržní prostředí
- soudy a soudní instituce schopné vymáhat zákonem daná pravidla
- nositelé vlivů a protivážené instituce (odborníky, politické strany, zaměstnavatelé)

(Šulc, s.50, 1993)

Druhým možným rozdělením nositelů hospodářské politiky je rozdělení dle jejich podílů na hospodářském a politickém rozhodování. První skupinou jsou nositelé hospodářsko-politického rozhodování (decézní sféra), kam patří osoby a instituce s rozhodovacími pravomocemi jako například vládní činitelé nebo parlament. Druhou

skupinou jsou nositelé hospodářsko-politického vlivu (sféra vlivu), což jsou osoby a instituce, které mají schopnost a možnost ovlivňovat decézní sféru i přes to, že rozhodovací a výkonné pravomoci nemají. Do sféry vlivu řadíme velké podniky, politické strany, odbory, lobbisty apod. (Kliková, Koltán, s.18. 2006)

Proces hospodářské politiky členíme na tři fáze:

- formulování
- realizace
- kontrola

V případě fáze formulování jsou nejvíce aktivní politické strany, vláda a parlament, odborný aparát, případně zájmové skupiny či zástupci samospráv. Ve fázi realizace se angažují nejen státní (státní správa, vláda, soudy, atd.), ale také nestátní instituce jako například zájmové skupiny. Každý organizační proces je nutné zkontrolovat a případně se pokusit odstranit vzniklé odchylky. Ve fázi kontroly drží nejvyšší kontrolní moc parlament, který má možnost kontrolovat skrze Nejvyšší kontrolní úřad. Mimostátním kontrolorem může být rovněž také nezávislý tisk.

V globálním měřítku lze následně nositele hospodářské moci dělit na nadnárodní, kam patří například Světová obchodní organizace či Mezinárodní měnový fond, a na národní, kam spadají již zmíněné státní instituce v čele s vládou a parlamentem. (Žák, s. 7, 2005)

3.3.3 Nástroje hospodářské politiky

Nástroj hospodářské politiky je prostředek, skrze který jsou nositelé hospodářsko-politického rozhodování schopni ovlivňovat a měnit dílčí relevantní ekonomické veličiny takovým způsobem, aby jejich změna vyvolala odpovídající a požadovanou odpověď u cílové proměnné. Za tyto relevantní ekonomické veličiny považujeme například daňovou sazbu, cenu nebo bankovní zákon. To, jaké konkrétní nástroje a pořadí jejich aplikace se použijí, závisí na vytyčených cílech a maximálních přípustných odchylkách od požadovaného výsledku. (Kliková, Koltán, s.19. 2006)

Nástroje jako takové však můžeme řadit na základě mnoha aspektů. Prvním způsobem je dělení podle úrovně působení. V takovém případě lze rozlišovat nástroje makroekonomické a mikroekonomické. Druhým způsobem je dělení podle typu vlivu na přímé a nepřímé nástroje. Třetí způsob je členění dle oblasti působení (měnové, fiskální,

apod.). Dále lze nástroje dělit z hlediska způsobu ovlivňování na nástroje globální a nástroje selektivní. A v poslední řadě se dají členit dle jejich působení na vztahy účastníků trhu na nástroje běžné hospodářské politiky a nástroje systémové hospodářské politiky. Systémovými nástroji měníme hlavní aspekty a prvky ekonomického systému například liberalizace zahraničního obchodu namísto původního centralizovaného zahraničního obchodu. Nástroje běžné hospodářské politiky neovlivňují razantnějším způsobem hlavní prvky systému, ačkoliv na něj rovněž působí. Mezi běžné nástroje patří kupříkladu změna úrokové sazby. (Slaný, s.99, 2003)

3.3.4 Typy a úkoly hospodářské politiky

V průběhu let se v ekonomickém prostředí vyvinulo množství rozdílných názorů na ovlivňování hospodářské politiky a ekonomiky celkově. Za jeden extrém lze považovat absolutní odmítání zásahů státu do ekonomiky či omezení svobodného obchodu. Protipólem této myšlenky je druhý extrém, který zastává politiku centrálního hospodaření. Velmi pravděpodobně se však optimální způsob nachází někde mezi. Jde jen o to, v jakém poměru a kombinaci ho zavést.

S cílem zajistit stabilní rozvoj ekonomiky podmíněný cenovou stabilitou, zaměstnaností, růstem HDP a rovnováhou zahraničního a domácího hospodářství, vznikaly v minulosti rozdílné typy hospodářské politiky.

Keynesiánský typ hospodářské politiky

Tento typ hospodářské politiky je založen na modelu určení důchodu vypracovaném anglickým ekonomem J. M. Keynesem v první polovině 20. století. Hlavním cílem keynesiánců je pružná regulace ekonomických procesů a hospodářství státem. Povinnost státu vidí v permanentním zasahování do ekonomiky a ve snaze dosažení vysoké zaměstnanosti. Cestu k vysoké zaměstnanosti vidí ve zvyšování poptávky ze strany státu, která by motivovala firmy ke zvyšování produkce a tím souběžně také k zaměstnávání více lidí. Spolu s podporou poptávky by měl stát využívat převážně nástrojů fiskální politiky.

Klasický a neoklasický typ hospodářské politiky

Téměř opačný pohled, než keynesiánci zastávají klasici a neoklasici. Jejich ideou je omezit či zcela odstranit permanentní regulaci ze strany státu. Namísto toho by měl stát

vytvářet lepší podmínky pro fungování tržního mechanismu za použití přesných a dlouhodobých pravidel. Dalším cílem je udržení cenové stability, které by dosahovali zvyšováním nabídky peněz. Na rozdíl od keynesiánců, kteří tíhnou spíše k nástrojům fiskální politiky, jsou klasici a neoklasici zastánci spíše nástrojů monetární politiky.

Neoknesiánský typ hospodářské politiky

Neoknesiánský přístup k hospodářské politice lze chápat jako určitý kompromis mezi dvěma již zmíněnými typy pohledů. Neoknesiánský typ považuje jak zaměstnanost, tak cenovou stabilitu za velmi důležité cíle, které jsou pro sebe vzájemně podstatné a kterých by bez sebe nemohlo být dosaženo. (Brčák, Sekerka, Severová, Stará, s. 43, 2018)

3.4 Fiskální politika

Pojem fiskální politika můžeme definovat jako záměrnou činnost státu, který skrze vládu využívá státní rozpočet k regulacím peněžních vztahů mezi státem a jednotlivými ekonomickými subjekty. Cílem této činnosti je snaha o stabilizaci makroekonomického vývoje. (Peková, s. 458, 2011)

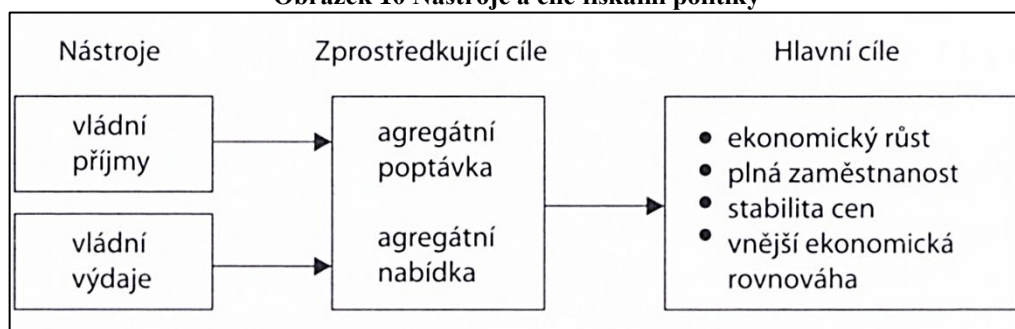
Dle Vlčka rozumíme fiskální politikou soubor nástrojů a postupů, kterými vláda ovlivňuje ekonomiku prostřednictvím výdajů a příjmů státního rozpočtu. Cílem těchto postupů a nástrojů je podpoření ekonomického růstu a zaměstnanosti, tlumení výkyvů hospodářských cyklů a také zmírnění inflace a jejích dopadů v ekonomice. Prosazování těchto postupů je nepřímé především skrze růst agregátní poptávky. Fiskální politika je však schopna ovlivnit také agregátní nabídku například změnou ve výši daní, které jsou významnou položkou nákladů. (Vlček, s. 454, 2005)

Kromě stabilizační funkce plní fiskální politika rovněž funkci alokační a přerozdělovací. Jejím základem je rozpočtová soustava a jejím nositelem je vláda. Mezi konkrétní příklady působení fiskální politiky můžeme zařadit například:

- přerozdělení důchodů
- shromažďování finančních prostředků s cílem zajištění veřejných služeb a statků (sociální, politické, atd.)
- směřování makroekonomického vývoje pomocí státního rozpočtu
- ovlivňování a kontrolu činností vedoucí k externalitám

(Brčák, Sekerka, Severová, Stará, s.218, 2018)

Obrázek 10 Nástroje a cíle fiskální politiky

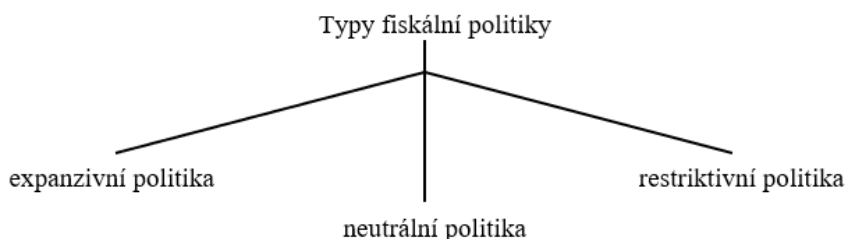
Zdroj: (Jurečka, s.190, 2013)

3.4.1 Typy fiskální politiky

Pakliže chce stát nějakým způsobem ovlivnit ekonomiku a stabilizovat ji, má na výběr ze dvou způsobů provedení, a to expanzí či restrikcí. Zvolený způsob by měl odpovídat aktuální fázi hospodářského cyklu, ve kterém se ekonomika nachází. Dle zvoleného postupu se následně přizpůsobuje volba nástrojů fiskální politiky.

Kromě expanzivní a restriktivní stabilizační fiskální politiky existuje také neutrální. Za neutrální stabilizační politiku se označuje situace, kdy se vzájemně kompenzují efekty a účinky již použitých nástrojů stabilizační fiskální politiky.

Obrázek 11 Typy fiskální politiky

Zdroj: (Peková, s. 466, 2011)

Expanzivní stabilizační fiskální politika

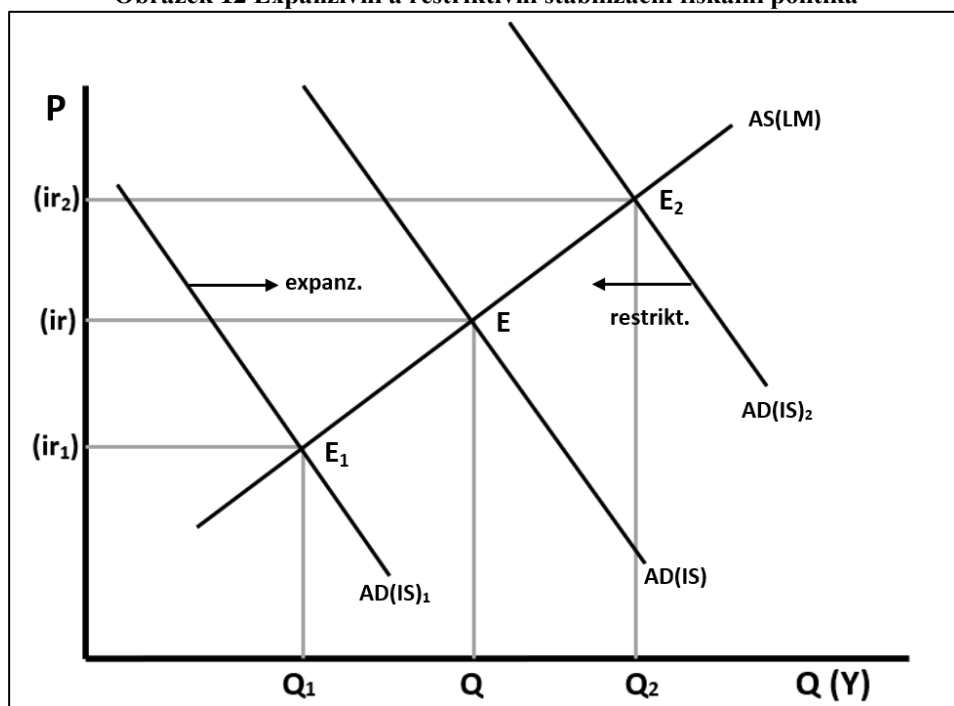
Expanzivní způsob má za cíl ovlivnit růst agregátní poptávky skrze zvyšující se výdaje státního rozpočtu, což řadíme mezi nástroje přímé. Jako příklad můžeme uvést stavbu nové dálnice. Firmy tedy mají k dispozici nové zakázky, což vede k zaměstnanosti více lidí. Dalším způsobem je snaha o zvýšení spotřeby a investic, čehož lze dosáhnout například snížením daní, které má za následek zvýšení disponibilních financí v soukromém segmentu ekonomiky. Tento nástroj řadíme mezi nástroje nepřímé. Je ovšem možné kombinovat oba

typy nástrojů, přičemž expanzivní stabilizační fiskální politika připouští ve státním rozpočtu deficit. Jejím důsledkem tedy může být finanční nerovnováha. Zároveň s rostoucí poptávkou rostou také ceny. Expanzivní politika tedy může zvyšovat cenovou hladinu a míru inflace.

Restriktivní stabilizační fiskální politika

Zatímco expanzivní politika se snaží ekonomiku rozproudít a zvyšuje výdaje, u restriktivní politiky je tomu přesně naopak. Jejím hlavním cílem je utlumit přehřívající se ekonomiku. K tomu využívá převážně přímé nástroje jako je například snižování výdajů státního rozpočtu. Tím, že se snižuje agregátní poptávka a firmy nemají pro koho vyrábět, dochází ke zvyšování míry nezaměstnanosti a snížení HDP i cenové hladiny. I v restriktivní politice však existují nepřímé nástroje, které vedou ke zvyšování příjmů státního rozpočtu, případně se mohou přímé a nepřímé varianty kombinovat. Výsledkem využití restriktivních nástrojů je opět finanční nerovnováha. V tomto případě se však nejedná o deficit státního rozpočtu nýbrž o přebytek. (Peková, s. 466, 2011)

Obrázek 12 Expanzivní a restriktivní stabilizační fiskální politika

zdroj: (Peková, s.472, 2011)

3.4.2 Nástroje fiskální politiky

Hlavními nástroji fiskální politiky jsou, jak již bylo uvedeno, vládní příjmy a vládní výdaje státního rozpočtu. Důležitým faktorem je však také výše, struktura a příčina případných změn těchto položek. Z hlediska příčiny rozdělujeme tyto případné změny na ty, které jsou důsledkem jednorázových rozhodnutí, a na ty, které jsou výsledkem vývoje dané ekonomiky. Dle těchto parametrů tedy nástroje rozlišujeme na diskreční (záměrná) opatření a vestavěné (automatické) stabilizátory. (Jurečka, s.190, 2013)

Vestavěné stabilizátory

V případě náhlých výkyvů ekonomiky není vždy nutné dělat okamžitá opatření, která by tyto výkyvy mírnila. V současné době se k těmto zmírněním využívá tzv. vestavěných stabilizátorů, které jsou uzpůsobeny tak, aby automaticky tlumily jednotlivé výkyvy ekonomiky i přes to, že nevzniknou žádná nová opatření na příkaz vlády. Tato opatření fungují od zavedení do ekonomiky a nevyžadují žádná další rozhodnutí. Příkladem vestavěných stabilizátorů je například podpora v nezaměstnanosti nebo progresivní zdanění příjmů.

V případě rozhodnutí o zavedení podpory v nezaměstnanosti se jedná nejprve o diskreční opatření. V praxi však získává atributy vestavěného stabilizátoru. V období expanze se díky vysoké zaměstnanosti, a tím pádem také zvýšenému objemu na pojistném, mohou peníze ukládat na horší časy do fondu podpory. Agregátní poptávka se tedy o tuto část peněz snižuje, což ovšem není překážka, neboť v období expanze bývá i tak dosti vysoká a tyto úspory tak alespoň částečně fungují jako opatření proti přehřátí ekonomiky. Úspory se následně mohou použít v období ekonomické recese, během které roste nezaměstnanost. Nezaměstnaná část obyvatelstva tedy dostává podporu a tím se zvyšuje agregátní poptávka, která v ekonomické recesi bývá nízká. (Jurečka, s. 190, 2013)

Podobný ochranný efekt může mít progresivní míra zdanění v případě expanze, kdy příjmy lidí rostou. Čím více si tito lidé vydělají, tím více v rámci progresivní daně odvedou státu. Jejich disponibilní zůstatek tak bude menší než v případě existence pouze jedné sazby daně z příjmu. Díky menšímu objemu disponibilních finančních zdrojů mají tito lidé také menší prostor pro výdaje, což vede ke zmírnění růstu produktu a spolu s tím k ochraně před přehřátím ekonomiky. (Pavelka, s. 218, 2006)

Vestavěné stabilizátory mají stabilizující účinky na vývoj nezaměstnanosti a produktu, neboť vedou k nízkému výdajovému multiplikátoru.

Diskreční opatření

Diskreční, ale také diskrétní nebo záměrná, opatření jsou jednorázové zásahy do ekonomiky. Patří mezi ně změny ve výši a struktuře daňových sazeb, jakékoliv změny ve struktuře státního rozpočtu (na příjmové i výdajové straně) a také změny ve výši jednotlivých položek státního rozpočtu.

Tyto změny a opatření musí být schvalovány více než jednou a nejedná se tedy o vestavěné stabilizátory. Příkladem může být každoroční schvalování státního rozpočtu. Všechny tyto změny ovlivňují prvotně agregátní nabídku i poptávku, sekundárně pak také cenovou hladinu, reálný produkt i nezaměstnanost. (Brčák, Sekerka, Severová, Stará, s.221, 2018)

3.4.3 Poptávkově a nabídkově zaměřená fiskální politika

Keynesiánská makroekonomická teorie tvrdí, že vyspělá tržní ekonomika má tendence ke vzniku nerovnováhy mezi agregátní nabídkou a agregátní poptávkou. Tato nerovnováha a její směr i míra jsou ovlivněny cyklickými odchylkami. Dle fiskální politiky by tyto odchylky a výkyvy mezi poptávkou a nabídkou měly být neutralizovány vládou, konkrétně pak jejími nástroji a změnami ve výši příjmů a výdajů do státního rozpočtu.

Poptávkově zaměřená fiskální politika

Agregátní poptávka se, jak již bylo zmíněno, skládá ze čtyř částí, a to ze spotřeby, investic, vládních výdajů a čistého exportu. Právě na poptávku klade keynesiánské učení a závěry nejvyšší důraz. Všechny tyto složky a jejich změny ovlivňují změnu v agregátní poptávky a sekundárně také vývoj HDP. Změnou daňové zátěže u příjmů či zisků firem lze například ovlivnit spotřebu, respektive výši investic. Skrze clo či subvence vývozcům může vláda podpořit import, ale také export. Vládní výdaje jsou rovněž v kompetenci vlády, a i tyto výdaje spolu s předchozími příklady velmi ovlivňují vývoj agregátní poptávky. (Jurečka, s.197, 2013)

Nabídkově zaměřená fiskální politika

Přestože se dlouhá léta kladl důraz převážně na stranu poptávky, v 80. letech 20. století vznikla tzv. teorie ekonomie strany nabídky, která do jisté míry nesouhlasila a kritizovala předchozí zaujatost poptávkou a její důležitostí a vlivem.

Tato teorie klade naopak hlavní důraz na stranu nabídky. Za primární cíl považuje snahu o maximální podporu všech subjektů, ale také procesů, které se zapojují do procesu výroby statků a služeb. Důležitá je pak také autonomie těchto subjektů, které by měly být co nejméně regulovány, omezovány či centralizovány. (Jurečka, s. 203, 2013)

3.4.4 Interakce fiskální a měnové politiky

Fiskální a měnová, respektive monetární, politika mají každá jiné nástroje, postupy a procesy. Přesto jsou spolu velmi provázané a je velmi důležité najít mezi nimi určitý balanc. Monetární politika je nástrojem centrální banky. V České republice tedy spadá do gesce České národní banky. Stejně jako fiskální politika může být restriktivní či expanzivní a stejně tak má své nástroje pro dosahování cílů a regulaci.

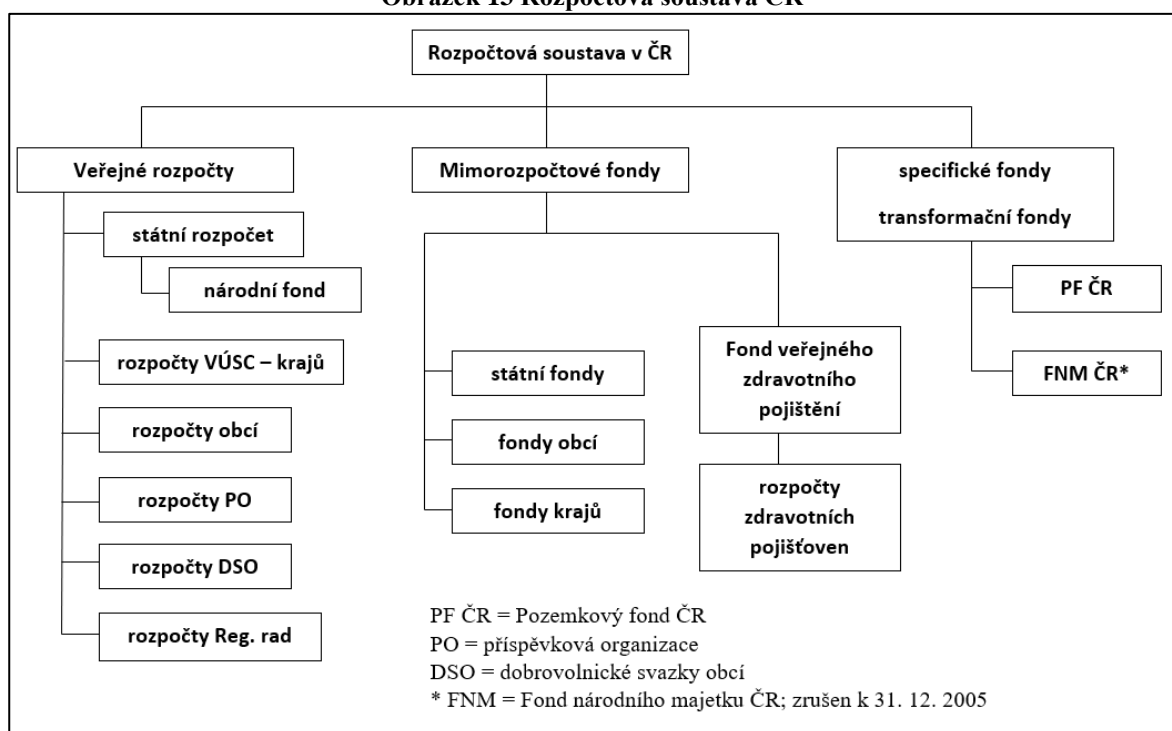
Obě politiky na sebe navzájem reagují. Například v případě, že fiskální deficit začne znatelně růst, povede to ke zvyšování úrokových měr dle rozhodnutí centrální banky. Stejně tak budou politiky reagovat, pokud se očekávaná a cílovaná inflace začnou znatelnějším způsobem lišit.

Příkladem může být odhad očekávané mezery výstupu. V takovém případě existují dva přístupy, a to simultánní a sekvenční. V případě simultánního přístupu se hledá tzv. Nashova rovnováha. Nashovou rovnováhou rozumíme situaci z teorie her, při které žádný z aktérů nemůže vylepšit svou situaci změnou strategie. V případě Nashovy rovnováhy tak obě politiky reagují na hospodářský cyklus a mezeru ve výstupu bez ohledu na druhou. Existuje však nebezpečí, že autority na danou situaci zaujmou zcela opačné stanovisko, a zatímco jedna politika začne provádět expanzivní opatření, druhá naopak restriktivní opatření. Pokud mají obě politiky shodný názor na vývoj a odhad, mohou obě provádět expanzivní či restriktivní opatření. Druhým příkladem je přístup sekvenční neboli tzv. Stackelbergova rovnováha, při které jeden typ politiky již zohlední opatření a odhady politiky druhé. Tím, že ve svých rozhodnutích reflektuje již předešlá rozhodnutí, snižuje celkový počet a rozsah opatření oproti Nashově rovnováze. (Řezábek, s. 27-29, 2010)

3.5 Rozpočtová soustava ČR

Státní rozpočet je ve své podstatě účet zachycující příjmy a výdaje za vymezené časové období nazývané jako rozpočtový rok (v ČR se kryje s kalendářním rokem). Ačkoli se jedná o nejdůležitější rozpočet, ať už svým významem nebo rozsáhlostí, není zpravidla jediným rozpočtem ve státní struktuře a veřejných financích. Systém těchto rozpočtů nazýváme soustavou veřejných rozpočtů. Spolu se soustavou mimorozpočtových fondů tvoří rozpočtovou soustavu.

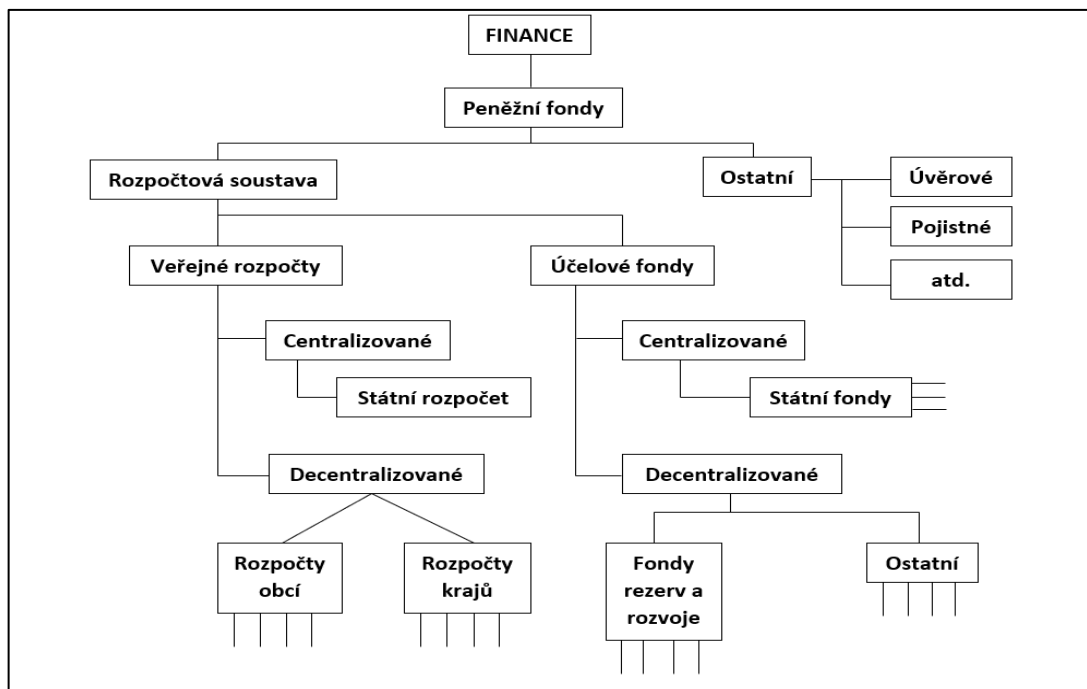
Obrázek 13 Rozpočtová soustava ČR

Zdroj: (Peková, s.140, 2011)

Rozpočtová soustava se tedy v současné době dělí na veřejné rozpočty a mimorozpočtové fondy. Samostatnou kapitolu tvoří specifické a transformační fondy. Do veřejných rozpočtů spadá státní rozpočet včetně Národního fondu. Součástí jsou ovšem také rozpočty obcí, krajů, příspěvkových organizací (PO), dobrovolných svazky obcí (DSO) a regionálních rad. Mimorozpočtové (účelové) fondy zastřešují státní fondy a fondy krajů a obcí. Zároveň se k nim řadí Fond veřejného zdravotního pojištění. Samostatně pak stojí specifické a transformační fondy. (Peková, s. 140, 2011)

Obrázek 14 Pozice rozpočtové soustavy v soustavě finanční

Zdroj: (Peková, Pilný, Jetmar, s. 204, 2008)

Rozpočtová skladba

Rozpočtová skladba definuje rozdělení peněžních operací, které proběhnou v rámci veřejných rozpočtů nebo mimorozpočtových fondů. Rozděluje rozpočet dle specifikací do následujících tříd:

- odpovědnostní (kapitolní)
- druhové
- odvětvové
- konsolidační

Odpovědnostní třídění se vztahuje ke státnímu rozpočtu a pro obce a kraje je nepovinné. Definuje jednotlivé odpovědnosti správců za svěřené kapitoly rozpočtu.

Odvětvové rozlišuje jednotlivé oblasti alokace peněžních prostředků. Vztahuje se pouze na výdajové operace.

Konsolidační třídění má za úkol eliminaci duplicitních záznamů v rozpočtové soustavě.

Druhové třídění rozděluje příjmy a výdaje dle jejich původu a je velmi důležité pro rozpočtovou politiku, neboť umožňuje propojení s účetnictvím. Peněžní operace třídí následujícím způsobem:

- inkaso **X** platba
- nenávratná **X** návratná
- běžná **X** kapitálová
- domácí **X** zahraniční
- povinná **X** dobrovolná
- aktiva **X** pasiva
- rozpočtová politika **X** řízení likvidity

Příjmy a výdaje jsou ve druhovém třídění rozděleny do tříd 1-8 dle specifikace dané peněžní operace.

Třídy 1-4 odpovídají operacím příjmovým:

- 1 – daňové příjmy
- 2 – nedaňové příjmy
- 3 – kapitálové příjmy nebo příjmy vlastní
- 4 – přijaté dotace s podrobnějším rozdělením

Třídy 5 a 6 odpovídají operacím výdajovým:

- 5 – běžné výdaje
- 6 – kapitálové výdaje s podrobnějším rozdělením

Třída 7 – ostatní výdaje byla k 1.1.2003 zrušena

Třída 8 se zabývá financováním z tuzemska i zahraničí.

(Peková, s.142-144, 2011)

3.6 Státní rozpočet

Veřejné rozpočty jsou nedílnou součástí státu. Podílí se na přerozdělování velmi podstatného objemu financí a části HDP. Jedná se tedy o významný systém, jehož správné a transparentní fungování je velmi důležité. Správně a zdravě vedený stát by měl mít také zdravé veřejné finance. Tyto finance mohou být následně využívány a čerpány z veřejných rozpočtů s cílem zlepšení všeobecné životní úrovně nebo případně pouze určitého vylepšení

některého z mnoha segmentů ekonomiky. Státní rozpočet, nejvýznamnější v celé hierarchii veřejných rozpočtů, je veřejným dokumentem, ale také fondem a bilancí. Jedná se také o nástroj politiky, který musí být každoročně schvalován (v ČR schvaluje Poslanecká sněmovna). Podléhá odborné i občanské kontrole. (Peková, s. 147, 2011)

Ve své podstatě plní státní rozpočet funkci finančního plánu, který indikuje hospodaření státu. Každý rok je vládou navržen státní rozpočet a jeho struktura, načež Poslanecká sněmovna hlasuje o jeho schválení a následném přijetí ve formě zákona. Vláda tento rozpočet sice navrhuje ke schválení, skutečné zhotovení má však na starosti Ministerstvo financí ČR ve spolupráci s jednotlivými institucemi. Při sestavování se tyto instituce musí zaměřit především na hlavní i dílčí cíle a také vlastní možnosti, které plynou z ekonomické či politické situace, ale také z výsledků hospodaření za minulá léta. Pokud se rozpočet nepovede schválit a přijmout v požadovaném období, tj. do začátku nového rozpočtového roku, jedná se o tzv. hospodaření v rozpočtovém provizoriu. V takovém případě se dále pokračuje s posledním, již schváleným, rozpočtem a na každý měsíc je uvolněna částka ve výši 1/12 tohoto rozpočtu. V tomto duchu se pak hospodaří do schválení rozpočtu nového. Následně se zúčtují příjmy a výdaje z období rozpočtového provizoria. (Brčák, Sekerka, Severová, Stará, s. 219, 2018)

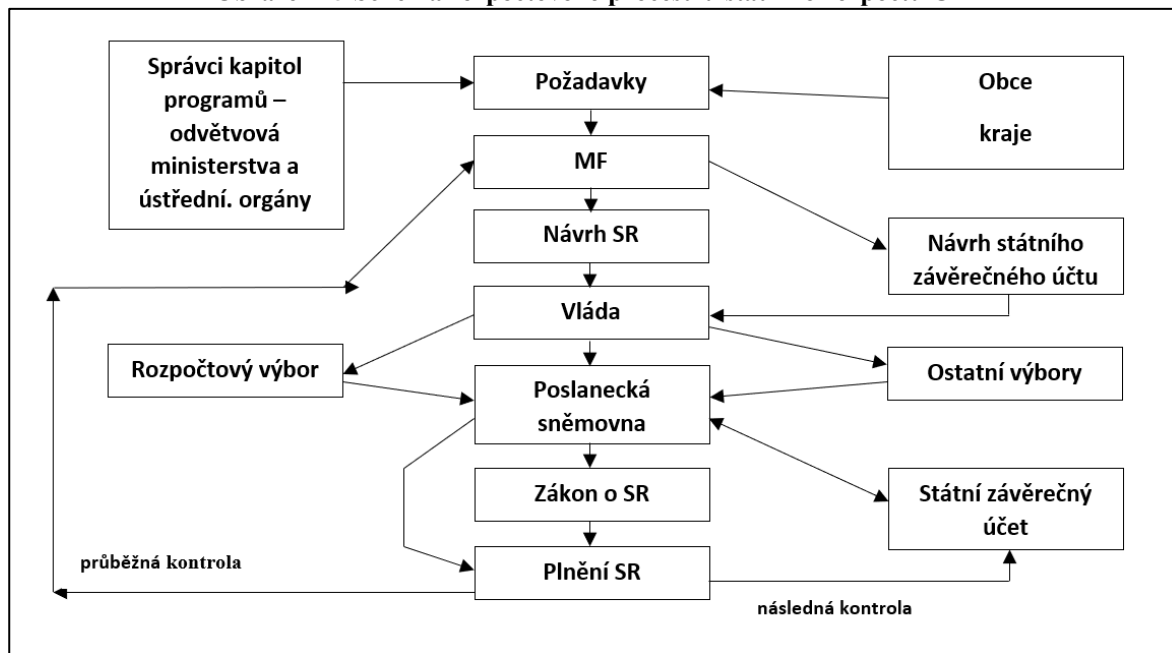
Přestože se jedná o velmi podstatnou část každého státu, americký ekonom Milton Friedman ve své knize *Monetary vs. Fiscal Policy*, kde diskutuje s ekonomem Walterem W. Hellerem, přiznává, že stav, ve kterém se rozpočet nachází, nemá sám o sobě výraznější vliv na nominální příjem, inflaci nebo hospodářské cykly. Zaměřuje se především na slova “sám o sobě“, neboť se domnívá, že mnohem důležitější otázka je, za jakých poměrů se ovlivňuje fiskální a monetární politika a že mnohem důležitější je právě struktura těchto vlivů a následná struktura samotného rozpočtu, nežli jeho skutečný stav. (Milton Friedman, s.51, 1969) Zjednodušené schéma státního rozpočtu ČR viz. příloha č.1

3.6.1 Sestavení státního rozpočtu

Státní rozpočet musí být nejprve sestaven dle určitých pravidel a následně přijat. Tento proces je popsán a upraven zákonem 218/2000 Sb. neboli zákonem o rozpočtových pravidlech. Návrh sestavuje Ministerstvo financí ČR ve spolupráci se samosprávnými celky, státními fondy a správci kapitol. Při sestavování musí jednotlivé instituce zohlednit výsledek hospodaření z minulých let, ekonomickou situaci státu a předpokládaný vývoj. Spolu

s rozpočtem se sestavuje také střednědobý výhled neboli dokument, který shrnuje záměry a cíle fiskální politiky v delším časovém intervalu. Za účet státního rozpočtu z hlediska jeho vedení zodpovídá v České republice Česká národní banka, která však nemá žádné pravomoci k pozměňování jednotlivých položek. Takovéto pravomoci má pouze vláda. (Ruml, Finance, 2009)

Obrázek 15 Schéma rozpočtového procesu u státního rozpočtu ČR

Zdroj: (Peková, s. 154, 2011)

Příjmy a výdaje státního rozpočtu

U většiny rozpočtů se můžeme setkat se stranou příjmovou a stranou výdajovou. Pokud se hodnoty těchto dvou stran nerovnájí po sečtení dílčích hodnot, které pod každou ze stran spadají, vzniká tzv. saldo neboli rozdíl mezi výdaji a příjmy. Pokud je objem příjmové strany větší než výdajové, vzniká přebytek rozpočtu. Pakliže se však situace otočí a výdajová strana je objemově větší, vzniká schodek rozpočtu neboli deficit. Pokud se však obě strany rovnají, považujeme takový rozpočet za vyrovnaný. V případě, že by k deficitnímu rozpočtu docházelo opakovaně a tyto deficity nebyly kompenzovány přebytky v jiných letech, docházelo by ke kumulaci dluhu a spolu s tím k růstu státního dluhu. (Brčák, Sekerka, Severová, Stará, s.219, 2018)

Příjmy

Za hlavní skupinu příjmů jsou označovány běžné příjmy a spolu s nimi jejich podskupina příjmy daňové. V České republice tvoří zhruba 94 % příjmů do státního rozpočtu (pokud k přímým a nepřímým daním připočteme rovněž pojistné sociální, zdravotní a odvody na státní politiku zaměstnanosti). Daní je povinná platba do veřejného sektoru, jejíž výše je stanovena státem. V současné době existují dvě obměny daní, a to přímé a nepřímé. Zatímco u daní přímých je plátce i poplatník tatáž osoba či subjekt, u daní nepřímých se jedná o dvě různé osoby či subjekty. U nepřímých daní tedy nemůžeme předem určit poplatníka.

Společně s daněmi patří mezi příjmy také přijaté úroky, příjmy z prodeje nebo pronájmu a transfery přijaté.

Výdaje

Výdaje státního rozpočtu se dělí na mandatorní (povinné) a nemandatorní (nepovinné či dobrovolné), tedy ty, které stát realizovat nemusí. Mandatorní výdaje je stát povinen platit bez ohledu na jakékoliv okolnosti jako jsou závazky nebo výše příjmů. Jedná se tedy hlavně o transferové platby, které zároveň tvoří nejvýznamnější položku dle objemu finančních prostředků. Nemandatorní zahrnují například investiční projekty či investice do vědy nebo infrastruktury. Takovéto výdaje stát realizovat nemusí.

Mezi hlavní výdaje státního rozpočtu tedy řadíme již zmíněné transferové platby, které zahrnují různé formy podpory, dávek a příspěvků. Velmi významnou část výdajů tvoří vládní financování výdajů běžných a investičních. Pod těmito výdaji se skrývá například školství, policie, zdravotnictví, soudnictví apod. Mezi výdaje řadíme také subvence podnikům v oblasti zemědělství, dopravy apod. Jedná se tedy o systematickou podporu z veřejných prostředků. Jedním z výdajů, který významně souvisí s aktuální situací státního rozpočtu je úrok z veřejného dluhu. Ten samozřejmě roste spolu s kumulováním státního dluhu. Dle druhového třídění členíme nenávratné veřejné výdaje na běžné a kapitálové (Brčák, Sekerka, Severová, Stará, s.220, 2018)

3.6.2 Saldo státního rozpočtu

V případě, že jedna strana státního rozpočtu, výdajová či příjmová, převyšuje svým objemem stranu druhou, vzniká saldo státního rozpočtu. Pokud je situace příznivá, a

převažují příjmy nad výdaji, jedná se o rozpočtový přebytek neboli aktivní saldo. V opačném případě, kdy výdaje převyšují příjmy, se jedná o rozpočtový deficit známý také jako saldo pasivní. Deficit dále můžeme dělit dle příčiny jeho vzniku na cyklický (pasivní) a strukturální (aktivní). (Jurečka, s. 207, 2013)

3.6.3 Deficit státního rozpočtu

Deficit tedy můžeme definovat jako stav, při kterém veřejné výdaje převyšují veřejné příjmy v období jednoho fiskálního roku. Předpoklad, zda státní rozpočet bude deficitní či přebytkový, by měl být znám již na začátku fiskálního roku. Některé situace jsou však nepředvídatelné, a proto se i z navrhovaného vyrovnaného státního rozpočtu, který je schválen na začátku fiskálního období, může stát rozpočet deficitní, ale také přebytkový. Rozlišujeme dva typy deficitu dle původu vzniku na pasivní/cyklický a aktivní/strukturální.

Cyklický deficit

Příčinou vzniku cyklického deficitu je jakýkoliv vnější impuls, který má za následek pokles příjmů, růst výdajů nebo obě tyto reakce současně. Důvodů pro vznik cyklického deficitu je mnoho. V první řadě to může být důsledek znatelného hospodářského poklesu, což vede k menšímu objemu financí vybraných na daních, tudíž se snižují příjmy, a zároveň s hospodářským poklesem zpravidla rostou veřejné výdaje, tedy růst na výdajové straně. Dalšími původci cyklického deficitu mohou být mimořádné události typu válka či pohroma přírodního rázu, ale také nákladový šok. Tyto události jsou však převážně mimořádné či cyklické, tudíž nepůsobí permanentně. V praxi se však setkáváme s deficitními rozpočty zcela běžně a může to být dáno rostoucími úroky z veřejného dluhu. Z tohoto důvodu se v praxi využívá tzv. primárního deficitu. Primární deficit na výdajové straně nezapočítává zmiňované úroky z veřejného dluhu. Pokud je po odečtení úroků saldo státního rozpočtu přebytkové a po započítání úroku opět deficitní, poukazuje to na vliv úroků z dluhu na skutečný deficit. (Dvořák, s.54, 2008)

Strukturální deficit

Zatímco cyklický deficit vzniká vlivem exogenních impulsů, strukturální deficit je důsledkem fiskální politiky vlády a reakcí na její diskreční opatření. V takovém případě

deficit není zcela jistě žádoucí. Lze ho považovat za projev fiskální nekompetentnosti a neodpovědnosti, který finanční problémy neřeší, ale pouze odkládá na příští léta, což může mít za následek signifikantní prohloubení těchto problémů.

Aktivní deficit je rozdíl mezi příjmy a výdaji státu v době plné zaměstnanosti a situaci, kdy potenciální produkt odpovídá produktu reálnému. Případně se jedná o deficit očištěný o pokles příjmů a nárůst výdajů státního rozpočtu. Ve skutečnosti se však nejedná o lehké měření, neboť je velmi složité odhadnout potenciální produkt a tím zjistit rozdíl mezi ním a produktem reálným, tzv. mezeru výstupu. (Jureček, s.209, 2013)

3.6.4 Politické a institucionální důvody vzniku deficitu

Přestože by se dle neoklasiků a keynesiánců měl deficit objevovat pouze cyklicky, v současném světě se velmi často jedná o permanentní stav. Pro vysvětlení tohoto stavu a příčin jeho vzniku bylo formulováno mnoho hypotéz, které se dle svého původu dělí na politické a institucionální.

Politické důvody vzniku deficitu

V politickém světě se pro vítězství ve volbách či jiných menších kláních využívá také státního rozpočtu, skrze který mohou vládnoucí volení zástupci společnosti získávat plusové body u svých i oponentních voličů. Hypotézy popisující tento jev jsou:

- hypotéza volebního rozpočtového cyklu
- ideologický koncept
- hypotéza přesunu daňového břemene na další generace
- negativní strategické chování

Hypotéza volebního rozpočtového cyklu vidí dílčí příčinu vzniku deficitu ve snaze vládnoucích politiků o opětovné získání hlasů či posílení. Ve výsledku se tedy nedělají vždy ta správná rozhodnutí, ale ke konci volebního období hlavně ta líbivá.

Ideologický koncept vzniku deficitu spočívá ve snaze zavděčit se pouze voličům jednoho ideologického směru či jedné strany. Převážně by tento jev měl být vidět v zemích s levicově orientovanou fiskální politikou, neboť pravice bývá často velmi disciplinovaná v otázkách veřejných financí.

Hypotéza přesunu daňového břemene na další generace pracuje s myšlenou vypůjčení si peněz z budoucnosti od příštích generací, které tyto dluhy budou muset umořovat. Zatímco bohatší vrstvě společnosti je v přítomnosti jedno, zda budou statky financovány daněmi nebo deficitním chováním, chudší skupina obyvatel upřednostňuje deficit, neboť jejich adaptabilita na zvyšování daní by mohla být problematická.

Hypotéza negativního strategického chování popisuje ztrátu disciplíny stávajících vlád v případě malé šance na znovuzvolení. Případně se může jednat o snahu aktuální vlády o přenechání co nejhorších fiskálních podmínek pro vládu budoucí a tím její zdiskreditování. (Dvořák, s. 56-59, 2008)

Institucionální důvody vzniku deficitu

Hypotézy snažící se vysvětlit deficity skrze politické aspekty se zadržávají na nedostatečných argumentech. Především z jakého důvodu jsou v určitých zemích vyšší deficity než v jiných, a zda za to může rozdíl mezi jednotlivými národy a jejich náklonosti k iluzi a fiskální krátkozrakosti. Vzhledem k této a mnoha dalším nezodpovězeným otázkám vznikly jako alternativa hypotézy, snažící se vysvětlit deficitní příčiny skrze chování státních institucí. Těmito hypotézami jsou:

- geografické koncentrace zájmu
- vliv politické koheze
- struktura rozpočtového procesu

Model geografické koncentrace zájmu spočívá v nepoměru mezi náklady vynaloženými a jejich následnými efekty. V případě vyhovění určité skupině obyvatel na určitém území mají užitek z těchto nákladů převážně jen obyvatelé dané lokality. Náklady se však rozdělí mezi všechny poplatníky.

Vliv politické koheze je hypotéza, která původ deficitního rozpočtu vidí ve slabé pozici vlády. Taková vláda z určitých důvodů není schopna odolávat vnějším a vnitřním tlakům (např. od lobbistů či koaličních partnerů). V důsledku těchto aspektů následně dochází ke zvyšování výdajů schvalováním nezodpovědných opatření, a naopak v případě nutnosti restriktivních opatření nemá vláda dostatečnou sílu k jejich prosazení.

Struktura rozpočtového procesu se zabývá vlivem rozpočtu a jeho složitostí. Právě míra složitosti, transparentnost procesu nebo také existence regulátorů omezujících vznik deficitu hraje roli při jeho vzniku a případné výši. (Dvořák, s.59-60,2008)

3.6.4.1 **Financování deficitu státního rozpočtu**

Pokud dojde ke vzniku deficitu státního rozpočtu, je podstatné vyřešit, kde se chybějící peněžní prostředky získají. V zásadě existují dvě cesty, kterými se vláda může vydat. Každá z těchto cest může být pro určitou skupinu obyvatel nepřijemná ba dokonce neakceptovatelná. Třetí možností může být snížení výdajů státu. To by však mohlo vést ke snížení životní úrovně a nespokojenosti občanů.

Možnosti financování deficitu státního rozpočtu jsou:

- daňové financování
- dluhové financování

Daňové financování deficitu je způsob, při kterém se chybějící prostředky vyberou napříč společnostmi zvýšením daňové zátěže. Vzhledem k jeho nepopularitě si však málokterá vláda dovolí k tomuto opatření přistoupit. Problém také může představovat složitost zavedení těchto změn, neboť musí projít legislativním procesem a zároveň může mít negativní vliv na ekonomickou aktivitu jednotlivých subjektů a spotřebu.

Druhou možností, která je alternativou za daňové financování, je financování za pomoci zadlužení. Jedním z přístupů dluhového financování je monetizace deficitu, přičemž dochází k prodeji obligací centrální bance, která na zakoupení využije nově emitované peníze. Tyto peníze má následně vláda k dispozici pro hospodaření. Tato metoda sebou ovšem nese riziko zvýšení míry inflace a není tak zcela vhodná pro řešení deficitu. Dalším způsobem je zahraniční úvěr, jehož výhodou je v zamezení růstu tuzemské úrokové míry. Na druhou stranu vede k odlivu části hodnoty vytvořené na území půjčujícího si státu. Třetím způsobem financování je emise vládních dluhopisů, které jsou na tuzemském trhu skupovány. Přestože se jedná o nejpoužívanější metodu, je velmi finančně nákladná. Společně s jistinou musí stát platit také úroky a krátkodobá fiskální nerovnováha se postupně mění na dlouhodobou. (Jurečka, s. 209-201, 2013)

3.6.5 Veřejný dluh

Zadlužit se může každý ekonomický subjekt. To platí také pro stát. V případě zadlužení státu se však jedná o vážný problém, neboť se týká všech jeho občanů. Souhrn státních závazků je obecně označován jako veřejný dluh, případně státní dluh.

Veřejný dluh je přímo propojený s deficitem státního rozpočtu. Pokud se deficity rozpočtu nekompensují, vzniká kumulací těchto deficitů dluh. (Dvořák, s.79, 2008)

Není jen odrazem schodků státního rozpočtu a dlouhodobé fiskální nerovnováhy, nýbrž také jednotlivých subjektů jako jsou veřejnoprávní instituce, územní samospráva a veřejné podniky. Příčiny vzniku mohou být rozpočtové i mimorozpočtové. Rozpočtovými rozumíme již zmíněný deficit. Mimorozpočtovými příčinami jsou kupříkladu přejímání závazků od jiných subjektů.

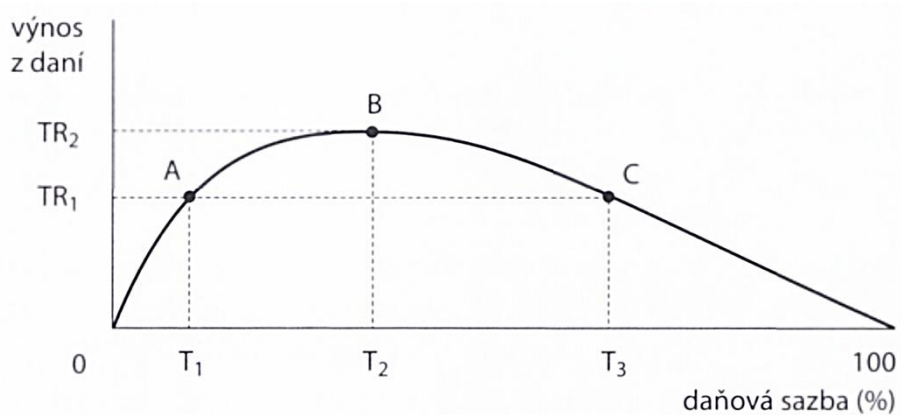
V současné době rozdělujeme veřejný dluh na hrubý a čistý. Zatímco hrubý dluh je objem veškerých závazků státu, čistým dluhem rozumíme hrubý dluh očištěný o pohledávky. Standardně se však vykazuje dluh hrubý, a to také v mezinárodních žebříčcích a srovnáních. Dále tento dluh můžeme rozdělit na vnitřní a vnější. Jak už názvy napovídají, vnitřní dluh je dluh domácí vyjádřený v domácí měně vůči domácím investorům. Naopak vnější dluh je vyjádřen v měně zahraniční a je závazkem k zahraničním investorům. (Peková, s.506-508, 2011)

3.6.6 Lafferova křivka

Pokud by v ekonomice existovalo nulové zdanění, nevybral by stát na daních nic a tomu by odpovídaly jeho příjmy. S růstem míry zdanění roste daňový výnos a tím také příjmy do státní pokladny. Neznamená to však, že by tento růst byl neohraničený a nekončící. Pokud by byla míra zdanění ve státě rovna 100 %, stát by opět nevybral na daních vůbec nic, neboť by při takové míře nebyl nikdo ochoten pracovat či produkovat. Je tedy důležité najít rovnováhu, která by zajistila dostatečný výnos z daní při přijatelné míře zdanění. Jeden z představitelů již zmiňované teorie na straně nabídky Arthur Laffer pro tento jev zkonstruoval křivku. Pokud jsou daně opravdu nízké, stát nezíská téměř nic, nebo mnohem méně, než by mohl. Této situaci A odpovídá interval 0 až T_1 . V případě zvyšování daňové sazby do určité míry roste také výnos z daní, a to až do bodu B. Bod B ztělesňuje vrchol daňového výnosu vzhledem k míře zdanění. Pásmo za bodem B se nazývá zakázaná zóna. Pokud se ekonomika do tohoto pásma dostane, je nutné rychle reagovat a snažit se

daňové zatížení snížit na únosnou mez, která by opět mohla podpořit ekonomiku, výrobu a ekonomickou aktivitu celkově. Lafferova křivka tedy popisuje elasticitu zdanitelného příjmu a spolu s tím také přibližuje optimální míru zdanění pro dosažení maximalizace daňového výnosu. (Pavelka, s. 224, 2006)

Obrázek 16 Lafferova křivka

Zdroj: (Jurečka, s. 205, 2013)

4. Vlastní práce

4.1 Vývoj makroekonomických veličin České republiky

Pro znázornění ekonomické výkonnosti České republiky budou přiblíženy čtyři makroekonomické veličiny a jejich vývoj. Těmito veličinami jsou hrubý domácí produkt, inflace, nezaměstnanost a platební bilance. Vývoj všech čtyř ukazatelů bude znázorněn za roky 2007 až 2019 s případným přihlédnutím na roky předchozí či následující. K vypracování grafů a tabulek zpřehledňujících vývoj daných ukazatelů bude využit SW Microsoft Excel a data státních institucí a úřadů.

4.1.1 Hrubý domácí produkt

Vývoj hrubého domácího produktu je celosvětově velmi sledovaný. Jedná se o prakticky nejvýznamnější ukazatel při porovnávání ekonomické výkonnosti států napříč celým světem. HDP je vyjádřeno v peněžních jednotkách a informuje o objemu finální produkce, která byla vytvořena za určité období výrobními faktory působícími na území státu za určité časové období.

Znázornění vývoje HDP v České republice bude popsáno za období let 2007 až 2019 s případným přesahem do let předcházejících tomuto období pro případ bližšího vysvětlení.

Tabulka 1 Vývoj HDP a meziroční změna v % v letech 2007 - 2019

Rok	HDP v mld. Kč	Meziroční změna v %
2007	3 860	5,6
2008	4 043	2,7
2009	3 954	-4,7
2010	3 993	2,4
2011	4 062	1,8
2012	4 089	-0,8
2013	4 143	0,0
2014	4 346	2,3
2015	4 625	5,4
2016	4 797	2,5
2017	5 111	5,2
2018	5 410	3,2
2019	5 749	2,3

Zdroj: vlastní zpracování (ČSÚ)

Graf 1 Meziroční změna růstu HDP v letech 2007 - 2019

Zdroj: vlastní zpracování (ČSÚ)

Ekonomika České republiky od jejího vzniku v roce 1993 zažila mnoho krušných let. V tomto případě přeskočíme devadesátá léta a počátek 21. století a zaměříme se na období přímo předcházejícímu světové hospodářské a finanční krizi až po současnost, konkrétně do roku 2019, k němuž jsou již veřejná souhrnná data. Nutno podotknout, že využívaná data jsou již zpřesněná a upravená po mimořádné revizi Českého statistického úřadu, který v roce 2019 pozměnil metodiku a revidoval časovou řadu 1990 – 2018.

V roce 2007 se meziroční změna růstu HDP vyšplhala na nejvyšší hodnotu z hlediska námi sledovaného období a i v předcházejících letech zaznamenávala ekonomika ČR nadprůměrné výsledky. V následujících letech se této hodnotě 5,6 % přiblížily pouze roky 2015 a 2017. HDP činil 3 860 mld. Kč a na jeho růstu v roce 2007 se podílelo mnoho vlivů. Jedním z nich bylo zvýšení hrubé přidané hodnoty o 6,4 %. Na straně nabídky nejvíce přispěl zpracovatelský průmysl, který vzrostl o 11,1 %. Na růstu se podílelo také pohostinství, doprava, obchod a finanční sektor. Lehký pokles naopak zaznamenala energetika a zemědělství. Na straně poptávky se nejvíce pod růst HDP podepsala spotřeba a také vývoz zboží převažující nad dovozem. Mimo jiné vzrostl počet investorů na českém trhu a lze předpokládat, že svůj vliv měl také vstup České republiky do Evropské unie uskutečněný 1. 5. 2004.

Rok 2008 přinesl zpomalení růstu HDP a ten tak meziročně vzrostl o 2,7 % na 4 043 mld. Kč. Podílel se opět hlavně obchod a zpracovatelský průmysl. Přestože růst mírně zpomaloval během celého roku, na konci roku 2008, konkrétně během 4. čtvrtletí, se na vývoji do určité míry začala podepisovat rozjíždějící se světová hospodářská a finanční

krize, která zapříčinila pokles poptávky ze zahraničí. V tomto čtvrtletí HDP meziročně poklesl o 0,6 %. Pokles se však netýkal jen České republiky, nýbrž téměř celé Evropy. V České republice, exportně orientovaném státu, po snížení poptávky a poklesu domácí spotřeby následoval poptávkový šok, v jehož návaznosti se očekávala recese, která se měla potvrdit již v lednu 2009.

V roce 2009 nečekalo ekonomiku po celém světě nic dobrého. Již v březnu téhož roku předložilo MF ČR přehled fiskálních opatření ke zvládnutí negativního šoku a zajištění udržitelnosti veřejných financí. Hlavní roli měly hrát především automatické stabilizátory. Hospodářská krize devastovala velkou část světové ekonomiky a jinak tomu nebylo ani v České republice. HDP meziročně poklesl o 4,7 % na 3 954 mld. Kč a jiná situace nebyla k vidění ani v ostatních vyspělých státech. V prvních dvou čtvrtletích roku 2009 se HDP propadl velmi výrazně v porovnání s třemi předchozími roky. Druhé pololetí ovšem vykazovalo známky mírného zlepšení a pokles hrubého domácího produktu postupně zvolňoval. Přesto se jedná o nejhorší výsledek od vzniku samostatné České republiky až do současné koronavirové pandemie, jejíž dopady se zdají být ještě mnohem markantnější a hlubší. Pokles exportu, který byl zaznamenán již na konci roku 2008 a pokračoval v roce 2009 spolu se sníženou domácí spotřebou zapříčinily, že meziroční pokles byl takto výrazný. Pocítil to převážně zpracovatelský průmysl a segmenty obchodu orientované na export. V návaznosti na pokles HDP došlo v následujících letech k růstu nezaměstnanosti. V únoru tohoto roku představila vláda premiéra Mirka Topolánka (ODS) Národní protikrizový plán, jenž měl za cíl zajistit stabilitu veřejných financí a zaměstnanosti. Ten obsahoval mnoho podpůrných opatření, kupříkladu snížení sazby pojistného na politiku zaměstnanosti a na nemocenské pojistění. Dále také snížení sazby daně z příjmu PO z 21% na 20% a očekávané snížení v následujícím roce na 19%. Obsahoval také stimuly pro podporu podnikatelů v zemědělství, zvýšené garance malým a středním podnikům v případě úvěru nebo využití rezervních fondů na financování běžného hospodaření státního rozpočtu. Tato v té době již realizovaná opatření představovala impuls ve výši až 1,3 % HDP, zatímco saldo vládních institucí zatížilo částkou cca 0,8 % HDP. Za dlouhodobé cíle pokládal tento plán snížení administrativních nákladů a také komplexnější a rychlejší čerpání financí ze strukturálních fondů.

V roce 2010 se ekonomika i za přispění mnohých domácích i celoevropských protikrizových opatření začala pomalu dostávat do starých kolejí. Rostla převážně

poptávka. Spotřeba se meziročně téměř nezměnila a domácnosti stále spíše šetřily. V úhrnu byl HDP za rok 2010 meziročně vyšší o 2,4 % a činil 3 993 mld. Kč. Tento růst nejvíce ovlivnila výkonnost průmyslu ve druhé polovině roku. Hlavními tahouny byly exportě orientovaná odvětví, například chemický průmysl, strojírenství nebo automobilový průmysl. Stavebnictví a zemědělství naopak stagnovalo. Tehdejší vláda Petra Nečase, která byla jmenována v červenci 2010, se rozhodla přistoupit k velmi razantním škrtům ve státním rozpočtu. Tehdejší ministr financí Miroslav Kalousek tyto redukce označil za nezbytně nutné pro udržení si ratingového hodnocení a snížení úroků státních dluhopisů. Do jisté míry však tyto kroky mohly mít negativní dopad na opětovné nastartování ekonomiky.

Rok 2011 byl meziročně opět rostoucí, ačkoli růst HDP oproti minulému roku mírně zpomalil, a to na 1,8 %. Celkově HDP činil 4 062 mld. Kč. Toto zpomalení opět víceméně kopírovalo situaci a vývoj v Evropské unii. Tento pokles lze pokládat za odezvu na protikrizová opatření vlády. V důsledku obav a fiskální konsolidace došlo k poklesu výdajů domácností na konečnou spotřebu, kde byl pokles jedním z největších. Vládní výdaje byly opět pod velmi razantním přístupem omezovány za účelem konsolidace veřejných rozpočtů. Dařilo se především exportérům a průmyslu.

Druhým a posledním námi sledovaným obdobím, ve kterém byl meziroční růst HDP záporný, je po roce 2009 také rok 2012. Domácí spotřeba meziročně opět poklesla a právě tento aspekt měl největší vliv na propad HDP. Občané se vzhledem ke stále probíhající konsolidaci veřejných rozpočtů obávali větších investic a utrácení. Společně s tím byly omezeny také vládní výdaje na nákupy a investice. Tahounem HDP se tak stal opět hlavně export. Ani ten však nedokázal dostatečně kompenzovat propad v domácí spotřebě a HDP tak meziročně poklesl o 0,8%. Nabízí se otázka, zda by se ekonomice nedařilo lépe za předpokladu omezení restriktivních opatření, a namísto snižování běžných a mandatorních výdajů spolu se zvyšováním daňové zátěže se pokusit oživit domácí poptávku.

Rok 2013 se nesl v duchu propadu investic do fixního kapitálu. Spolu s výdaji domácností na spotřebu stagnoval také zahraniční obchod. Mírně však vzrostly výdaje státu na investice. HDP činil 4 143 mld. Kč a meziročně nezaznamenal téměř žádnou změnu. Konsolidace veřejných rozpočtů skončila a nastalo období tzv. kvantitativního uvolňování, neboli zvýšení nabídky peněz centrálními bankami, které skrze nákupy finančních aktiv zvyšují jejich tržní cenu. Jedná se tedy o jeden ze stimulačních nástrojů monetární politiky. Česká národní banka v tomto roce, konkrétně v listopadu, přistoupila k intervencím a

oslabení české koruny. Slibovala si od toho podporu ekonomického růstu, spotřeby a také exportu. Exportéři se tedy pro zahraničí stali levnější a tedy atraktivnější. Zároveň zde panovala snaha o zvýšení inflace a zamezení hrozícího nástupu deflace. Tato opatření následně trvala až do jara 2017. Konec roku 2013 se tedy nesl v duchu posilování v návaznosti na již zmíněné intervence ČNB. Pomohlo také upuštění od části restriktivních opatření a zvýšená vládní spotřeba.

Oživování české ekonomiky následovalo i v roce 2014, kdy se meziročně HDP zvýšil o 2,3 %. Tahounem naší ekonomiky za meziročním růstem se na straně poptávky stal zahraniční obchod. Ten těžil z loni přijatých opatření k oslabení koruny a v důsledku přívětivějších cen měl lepší výchozí pozici při exportu. Vzrostl také dovoz, který se snažil saturovat zvýšenou spotřebu domácností. Kromě spotřeby domácností vzrostly oproti předchozímu roku i výdaje vládních institucí a to o 1,7 %, respektive o 1,6 %. V tomto roce vláda ČR schválila přistoupení k fiskálnímu paktu EU.

Rok 2015 byl svým výsledkem velmi podobný roku 2007. Meziroční růst HDP se zastavil na hodnotě 5,4 % a objemu 4 625 mld. Kč. Hlavní podíl na tom měla opět zvyšující se spotřeba domácností a vládní investice. Spolu s rostoucí spotřebou šla ruku v ruce rovněž zvyšující se zaměstnanost. Velká část společnosti již dávno zapomněla na krizi z roku 2008 a nebála se utrácet a investovat.

Po roce 2015 následovalo mírné zpomalení meziročního růstu HDP na 2,5% v roce 2016. Přesto se ekonomice poměrně dařilo a byla dál posilována exportem a domácí spotřebou. To se projevilo v roce 2017, který se s meziročním nárůstem téměř 5,2 % řadí mezi jeden z nejvýkonnějších v námi sledovaném období.

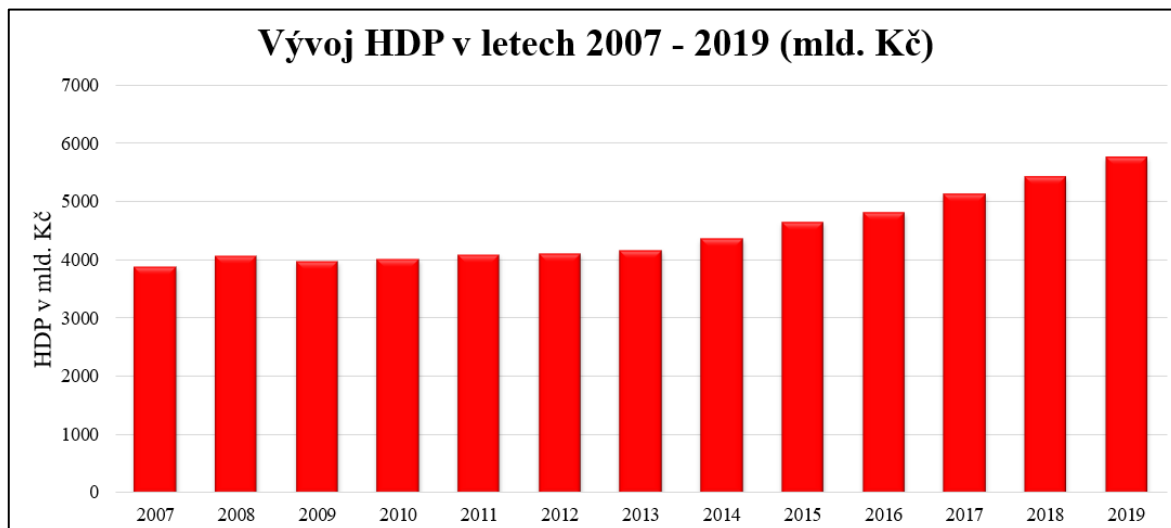
Následující roky 2018 a 2019 se stále řadí do kategorie let s meziročním růstem HDP. Po velmi povedeném roce 2017 se však růst poměrně značně zpomalil. V roce 2018 činil růst 3,2 %. O rok později v uvozovkách jen 2,3 %. Přesto tyto roky lze považovat z hlediska HDP za přívětivé.

Na přelomu let 2019 a 2020 začala v Číně událost, která nemá v celospolečenské ani ekonomické historii téměř žádné obdoby. Touto bezprecedentní situací, která trvala celý rok 2020 a stále pokračuje rokem 2021 je tzv. koronavirová krize. Postupem času se nebezpečí i rizika s tím spojené přesunuly z Číny do celého světa. V důsledku těchto konstelací byl v průběhu týdnů z části téměř pozastaven veškerý společenský i ekonomický vývoj. V důsledku koronavirových opatření byly postupně omezovány a následně povolovány

různě segmenty naší ekonomiky. Tato opatření již dopředu avizovala blížící se meziroční propad HDP. Zatímco ještě v únoru 2020 odhadovalo Ministerstvo financí ČR meziroční růst o 2,2 %, v červnu 2020 OECD odhadovala meziroční pokles HDP v České republice o 9,6 %, což ČR řadilo na světové 5. místo za Španělsko, Itálii, Francii a Velkou Británii z hlediska největšího propadu. V případě druhé vlny mohl pokles údajně dosáhnout dokonce 13,2 %. S postupem času a přibývajícimi validními informacemi se odhady postupně upravovaly a na přelomu let 2020 a 2021 již MFČR přišlo s odhadem meziročního poklesu HDP za rok 2020 o 6,1 %. Za hlavní činitele je předběžně považována snížená spotřeba domácností v závislosti na dlouhotrvající nejistotě a také vzhledem k velmi častým restriktivním omezením, která z části zamezovala spotřebu v určitých odvětvích. Významně se také projeví minimální investiční výdaje a pokles zahraničního obchodu. Nedařilo se rovněž ani různým odvětvím služeb, stavebnictví či průmyslu.

Na rok 2021 je Ministersvem financí ČR předběžně odhadován meziroční růst HDP o 3,1 %. Průběžný vývoj HDP v absolutních číslech mezi lety 2007 až 2019 zobrazuje graf č. 2.

Graf 2 Vývoj HDP v letech 2007 – 2019 v mld. Kč

Zdroj: vlastní zpracování (ČSÚ)

4.1.2 Inflace

Druhým sledovaným makroekonomickým ukazatelem je inflace. Jedná se o jev, při kterém dochází ke všeobecnému růstu cenové hladiny a spolu s tím ke snížení kupní síly měny. Nejedná se však o jednorázová navýšení ceny v důsledku zvyšování nákladů či daňového zatížení. Vysoká inflace je pro vývoj a stav ekonomiky značné riziko. Za nežádoucí ale můžeme považovat také příliš nízkou úroveň inflace ba dokonce deflaci.

Cílování inflace je v České republice úkolem ČNB, jejíž snahou je udržet předem stanovenou a očekávatelnou míru inflace, případně se ji snažit udržet v tolerančním pásmu.

Vývoj roční míry inflace bude sledován v období let 2007 až 2019.

Tabulka 2 Vývoj míry inflace v letech 2007 - 2019

Rok	Míra inflace v %
2007	2,8
2008	6,3
2009	1,0
2010	1,5
2011	1,9
2012	3,3
2013	1,4
2014	0,4
2015	0,3
2016	0,7
2017	2,5
2018	2,1
2019	2,8

Zdroj: vlastní zpracování (ČSÚ)

Tabulka č. 2 znázorňuje roční míry inflace v letech 2007 až 2019. Mezi lety 2006 až 2009 byl inflační cíl, který stanovuje Česká centrální banka, zakotven na hodnotě 3 % s možností odchylky jednoho procentního bodu.

V roce 2007 dosáhla míra inflace hodnoty 2,8%. V té době se jednalo o nejvyšší míru inflace od roku 2000. Tehdy činila míra inflace 3,9 %. Hlavním důvodem růstu inflace byla celoročně zvyšující se cena potravin, nealkoholických nápojů, dopravy a bydlení. Konkrétně v oblasti bydlení vzrostly ceny nájemného o 9,7 %. V případě bytů s regulovaným nájemným vzrostla cena o 17,1 %.

Přestože byl rok 2007 považován svou mírou inflace za nadprůměrný, rok 2008 tuto hodnotu hravě překonal. S meziroční mírou inflace 6,3 % se jedná o nejhorší výsledek od

roku 1999 včetně. Oproti letům 1993 až 1998 se však stále jedná o poměrně slušný výsledek, neboť v tomto období míra inflace dosahovala téměř k 10 % a v roce 1993 činila téměř 21 %. Nesmíme však zapomenout, že se jednalo o bezprecedentní léta po vzniku samostatné České republiky. Růst v roce 2008 má mnoho příčin. Za tu hlavní můžeme považovat znatelný růst cen potravin, zvýšení spotřební daně na tabákové výrobky, růst cen energií, nájemného a zavedení poplatků ve zdravotnictví. Důležitým faktorem se také stalo zvýšení jedné ze sazeb DPH z 5 % na 9 %. Do jisté míry se na inflaci podepsala také začínající hospodářská krize, která se na makroekonomických výsledcích začala projevovat již ve čtvrtém čtvrtletí roku 2008. Vyšší míra inflace se však netýkala pouze České republiky, nýbrž celé Evropské unie.

Rok 2009 se po čtyřech růstových letech stal rokem s velmi značným poklesem růstu míry inflace, která za celý rok činila pouhé 1 % a výsledek tedy nespĺňoval cíl ČNB ani po zahrnutí tolerančního pásma. Hodnota byla překvapivě nízká i z hlediska prognóz kompetentních institucí. Například ČNB počítala s mírou inflace 2,5 % a Ministerstvo financí ČR dokonce 2,9 %. Přesto se jednalo o druhou nejnižší hodnotu od Sametové revoluce, zapříčiněnou velmi znatelným poklesem cen pohonných hmot (11,8 %), automobilů (9,2 %), ale hlavně také snížením cen potravin o 3,9 %.

Cílování inflace po tříletém období prošlo úpravou a novým cílem stanoveným ČNB se stala hodnota 2 % s tolerančním pásmem ± 1 p. b, což pro rok 2010 znamenalo správný odhad, neboť míra inflace dosáhla pouze 1,5 %. Šlo tedy o meziroční nárůst o půl procentního bodu. Meziroční nárůsty přicházely až do roku 2012, kdy se inflace dostala na 3,3 % a vzrostla tak oproti roku 2011 o 1,4 %. V témže roce byla zvýšena snížená sazba DPH z původních 10 na 14%. Rok 2012 zakončil tříleté období meziročního růstu, které následovalo tříleté období meziročních poklesů.

Zatímco v roce 2012 se zvyšovala pouze snížená sazba DPH, rok 2013 přinesl opětovně zvýšení této sazby a spolu s tím také zvýšení sazby základní. Nově tak snížená sazba činila 15% a základní se zvýšila z 20 na 21%. Během roku 2013 došlo k již zmíněné intervenci ze strany ČNB a snaze udržet korunu vůči euru na hodnotě kolem 27 Kč za euro. Kromě snahy podpořit export byla také potřeba zamezit deflaci a pokusit se tedy uměle zajistit mírnou míru inflace. V důsledku oslabení koruny se zahraniční vstupy staly dražšími, což se promítlo do konečných cen výrobků a služeb a napomáhalo udržovat inflaci. Ta v roce 2013 činila meziročně 1,4 %. I přes zmíněná opatření následovaly poklesy na 0,4 % v roce

2014 a 0,3 % v roce 2015. K mírnému nárůstu došlo v následujícím roce, kdy míra inflace činila 0,7 %.

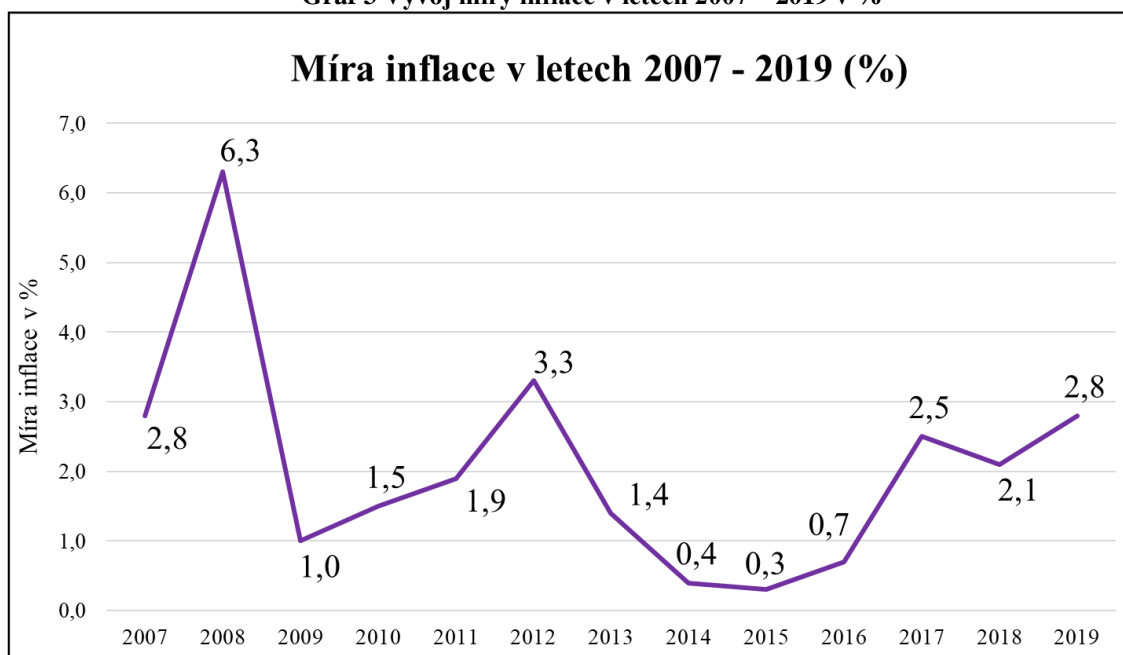
Po třech velmi, z hlediska míry inflace, nízkých letech, došlo ke zvýšení na 2,5 % v roce 2017, meziročně tedy o 1,8 %. Na jaře téhož roku končila ČNB svou intervenci, neboť se očekávaná inflace začala blížit inflačnímu cíli. Přičinily se o to hlavně potraviny, nápoje, bydlení a doprava meziročním růstem svých cen. Rok 2018 taktéž splňoval inflační cíl a s hodnotou 2,1 % nijak nezaostával za očekáváním, ačkoliv se jednalo o třetí nejvyšší hodnotu od roku 2008. ČNB v tomto roce přistoupila ke zvýšení dvoutýdenní repo sazby, lombardní sazby a také diskontní sazby, což tehdejší a stále aktivní guvernér ČNB zdůvodnil robustním růstem mezd a spolu s tím neúměrným růstem cen nemovitostí.

Rok 2019 přinesl opět meziroční nárůst inflace, konkrétně o 0,9 % na 2,8 %. Znatelný růst lze pozorovat v oblasti bydlení, energií, ale také potravin. ČNB zároveň opět přistoupila ke zvyšování úrokových sazeb, konkrétně u dvoutýdenní repo sazby a diskontní sazby. Nezaměstnanost se drží na velmi nízké úrovni, což má proinflační následky, neboť při nízké nezaměstnanosti mohou lidé požadovat vyšší mzdu, čímž rostou také náklady na výrobky. Protiinflační tendence však měly situace ze světové ekonomiky, například obchodní válka mezi USA a Čínskou lidovou republikou, vzniknuvší kvůli neschopnosti dosažení obchodní dohody.

Ještě v únoru roku 2020 predikovalo Ministerstvo financí ČR ve své makroekonomické prognóze očekávanou inflaci na 2,8 %. Hlavními tahouny měly být hlavně zvyšující se ceny alkoholu a tabáku v návaznosti na zvýšení spotřební daně a také snížení určitých sazeb DPH. Ani inflace však nezůstala nedotčena koronavirovou krizí a ve skutečnosti se vyšplhala na 3,2 %.

V letošním roce by však ekonomika měla růst a zároveň by se inflace měla opět dostat ke dvěma procentům čili k cíli ČNB. Kromě cen ropy by neměly v letošním roce působit výraznější proinflační vlivy a v důsledku stále přetrvávající záporné mezery výstupu je inflace Ministerstvem financí ČR odhadována na 1,9 %.

Graf 3 Vývoj míry inflace v letech 2007 – 2019 v %

Zdroj: vlastní zpracování (ČSÚ)

4.1.3 Nezaměstnanost

Dnešní svět trápí mnohá úskalí, překážky a problémy, kterým musí čelit. Za jeden z těchto problémů můžeme považovat i nezaměstnanost. Ta v případě vymknutí se kontrole může velmi zásadně negativně ovlivnit ekonomiku a hospodářství. V této části práce se zaměříme na vývoj obecné míry nezaměstnanosti v České republice v letech 2007 až 2019.

Tabulka 3 Obecná míra nezaměstnanosti v letech 2007 - 2019

Rok	Obecná míra nezaměstnanosti v %	Počet nezaměstnaných osob v tis.
2007	5,3	276,3
2008	4,4	229,8
2009	6,7	352,2
2010	7,3	383,7
2011	6,7	350,6
2012	7	366,9
2013	7	368,9
2014	6,1	323,6
2015	5	268,0
2016	4	211,4
2017	2,9	155,5
2018	2,2	121,6
2019	2	109,1

Zdroj: vlastní zpracování (ČSÚ)

V průběhu let se míra nezaměstnanosti v ČR vyšplhala na poměrně vysoké hodnoty. Například mezi lety 1999 až 2005 se téměř vždy přiblížila či překonala hranici 8 %. Zároveň v roce 2005 dochází k postupnému meziročnímu snižování nezaměstnanosti. Tento trend je následně zlomen až v roce 2009, kdy se poprvé za 5 let nezaměstnanost meziročně zvýšila. Zatímco v letech 2007 a 2008 činila nezaměstnanost 5,3 %, respektive 4,4 %, v roce 2009 se vyšplhala až na 6,7 % a o rok později dokonce na 7,3 %. Stejně tak jako u ostatních makroekonomických ukazatelů i zde sehrála svou roli světová hospodářská a finanční krize, která měla za následek právě zvýšení míry nezaměstnanosti v letech 2008 a dále po něm. Již ve čtvrtém kvartálu roku 2008 se mnoho zaměstnavatelů začalo obávat přicházejících změn, a proto se celoplošně snížil počet volných pracovních míst. To mělo za následek zmíněný růst nezaměstnanosti v roce 2009. Poměrně vysoká nezaměstnanost byla jedním z důvodů

meziročního poklesu HDP, neboť právě vysoká nezaměstnanost zapříčiňuje nedostatečné zdroje pro naplnění potenciálního produktu a s tím roste záporná mezera výstupu.

Mezi lety 2009 až 2013 tedy můžeme vidět poměrně vysokou, ač stabilní, nezaměstnanost. Přestože se v současných konstelacích zdá 7% míra nezaměstnanosti v roce 2013 jako velmi vysoká, ve skutečnosti se jednalo o jednu z nejnižších hodnot v EU v daném roce. Lépe si vedlo pouze Německo, Nizozemí a Rakousko.

Po roce 2013 je však z grafu č. 4 vidět, že každým rokem se procentuální zastoupení nezaměstnaných ve společnosti snižuje. A tato snížení jsou poměrně znatelná. Mezi lety 2013 až 2018 klesla nezaměstnanost o 4,8 p.b., tedy průměrně o téměř 1 p.b. za rok. Důvodů takto znatelného poklesu obecné míry nezaměstnanosti je hned několik. Přispěla k tomu také aktivizační opatření k řešení nepříznivé situace na pracovním trhu z roku 2014, která si dala za cíl snížit nezaměstnanost v časovém horizontu 3 let. Část těchto opatření byla financována přímo ze státního rozpočtu. Stát je schopen hladinu nezaměstnanosti ovlivňovat skrze státní rozpočet. Příkladem mohou být příspěvky na rekvalifikační kurzy nebo změny v rámci vyplácených podpor. Po roce 2013 se téměř zcela zotavila česká ekonomika, která se znovu začala roztáčet a spolu s ní rostl také hrubý domácí produkt. Zaměstnavatelé a producenti již nebyli zatíženi obavami z krize, neboť jedna byla právě překonána, a mohli si tedy dovolit zvyšovat svou produkci, ke které samozřejmě bylo potřeba nových zaměstnanců. Velmi české ekonomice také pomohl fakt, že jako exportní země vyváží poměrně značnou část své produkce do sousedního Německa. Zahraniční poptávka rostla a spolu s ní také naše exportně orientovaná ekonomika.

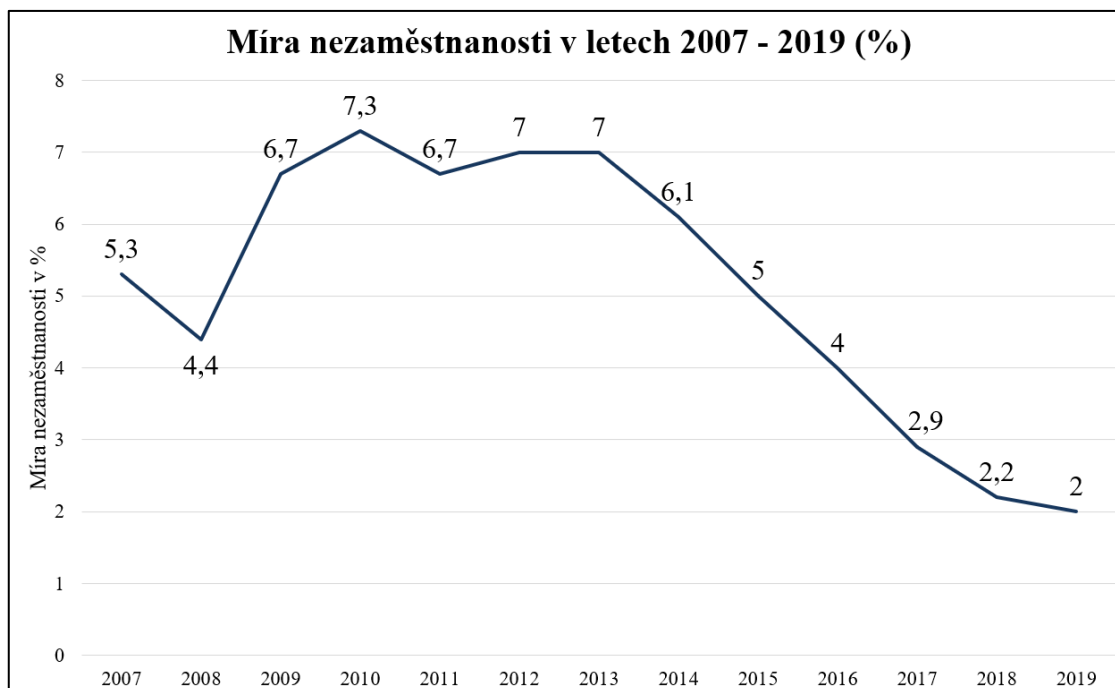
V roce 2016 se dle Ministerstva průmyslu a obchodu ČR (MPO) na snížení nezaměstnanosti podílel hlavně terciální sektor neboli služby. Podstatný vliv měl také průmysl jako sektor sekundární. Nejméně se do zaměstnanosti zapojil primární sektor. V rámci EU – 28 měla v prosinci roku 2016 ČR nejnižší nezaměstnanost. Obecná míra nezaměstnanosti v tomto roce činila pouze 4%. Rok 2017 se nesl ve stejném duchu jako rok přecházející. Do zaměstnání táhly hlavně služby a průmysl. Naopak zaměstnanost v primárním sektoru meziročně klesla. V tomto roce se obecná míra nezaměstnanosti dostává na 2,9%, což již znamená určité problémy pro mnoho zaměstnavatelů, kteří z důvodu nedostatku potenciálních nových pracovníků nemohou rozšiřovat své výrobní plány. Spolu s nedostatkem volných pracovníků rostou mzdy a tlak na jejich zvyšování. Podnikům se totiž mnohdy vyplatí přeplatit nového zaměstnance a díky tomu rozšiřovat svou

výrobu. V průběhu roku se také začíná klást větší důraz na automatizaci a robotizaci, což by mohlo do budoucna alespoň částečně vyřešit dílčí problémy vzniklé s nedostatkem pracovníků.

Rok 2018 a 2019 se nijak neliší od předcházejícího trendu. Míra nezaměstnanosti stále klesá, nejedná se však o tak markantní poklesy jako v letech minulých. V roce 2018 činila 2,2 %, v roce 2019 už pouze 2 %. Nezaměstnanost v České republice se dostala téměř na hranici přirozené míry nezaměstnanosti neboli hranici, která je nejnižší možná dlouhodobě udržitelná. Nedostatek pracovníků se snaží zaměstnavatelé v určitých odvětvích ekonomiky alespoň částečně kompenzovat pracovníky ze zahraničí, především z východu. Nadále se také prohlubuje zájem v automatizaci a elektronizaci u takových oborů, kde to je technicky, technologicky i finančně možné.

Přesná data pro rok 2020 zatím nejsou k dispozici. Dle ČSÚ se však během první poloviny roku zvýšila nezaměstnanost o 0,8 p.b. na 2,8%. V lednu 2021 zveřejnil svá čísla Úřad práce ČR s informací, že obecná míra nezaměstnanosti v prosinci 2020 činila 4%. Během roku se tak tedy téměř zdvojnásobila a vrátila se na úroveň roku 2016. V lednu 2021 informovala ministryně práce a sociálních věcí Jana Maláčová (ČSSD), že se míra nezaměstnanosti opět zvýšila, a to na 4,3%. Lze očekávat, že v závislosti na průběhu současné krize se obecná míra nezaměstnanosti v České republice bude nadále zvyšovat. Prezident Svazu obchodu a cestovního ruchu Tomáš Prouza v říjnu 2020 odhadoval, že by nezaměstnanost v roce 2021 mohla dosáhnout až 9%. Ministerstvo financí České republiky však ve své makroekonomické predikci z ledna 2021 očekává míru nezaměstnanosti na úrovni 3,3%.

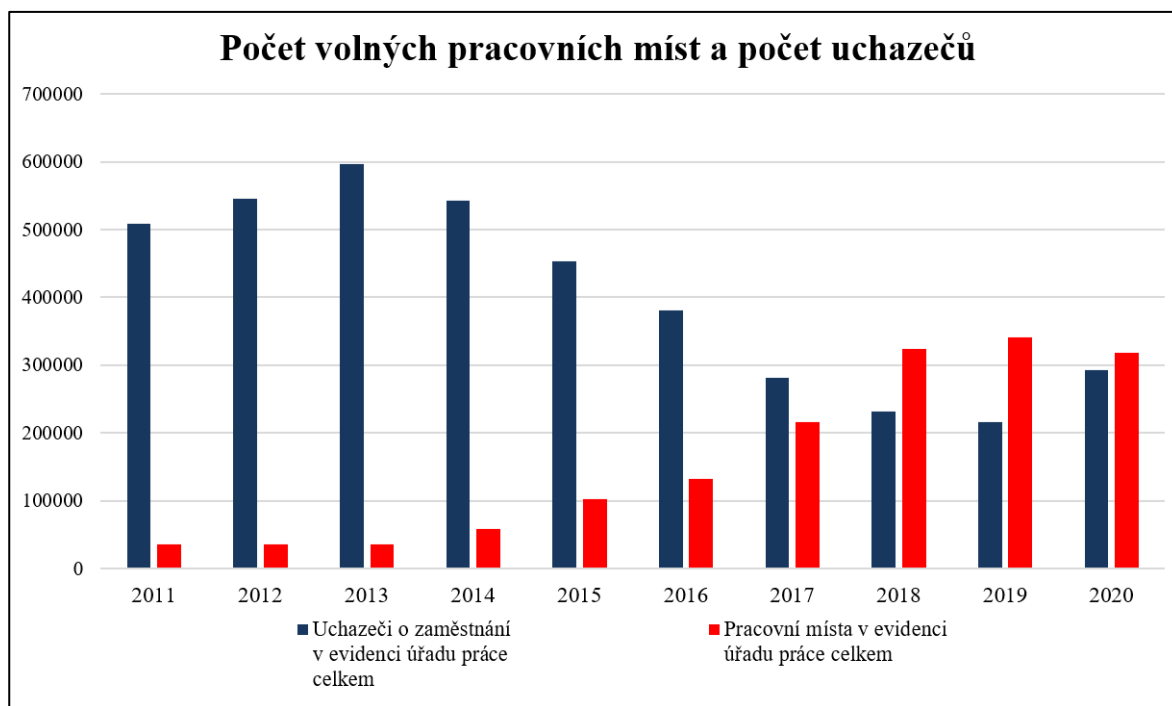
Graf 4 Vývoj obecné míry nezaměstnanosti v letech 2007 - 2019

Zdroj: vlastní zpracování (ČSÚ)

Pro lepší představu, jak moc velký nepoměr byl v průběhu let mezi počtem nabízených pozic a uchazečů o ně, je sestaven graf č. 5. Vzhledem k dostupnosti dat byl tento graf sestaven pro roky 2011 až 2020. Zatímco v letech 2011 až 2013 byl počet volných pracovních míst téměř neměnný a pohyboval se kolem 35 tisíc, počet uchazečů na tato místa v daném intervalu rostl. V roce 2011 tedy na 1 volné pracovní místo připadalo 14,2 uchazečů, kdežto roce 2013 to bylo již téměř 17 uchazečů. Od roku 2014 dochází k postupnému snižování uchazečů, a naopak růstu volných pracovních míst. Na stejnou úroveň se tyto ukazatele dostávají mezi lety 2017 a 2018, kdy na jednu pracovní pozici připadá přibližně jeden uchazeč. Po těchto letech se situace obrací a na trhu je více volných pracovních míst než uchazečů. Nepoměr však není ani zdaleka tak velký jako mezi lety 2011 a 2013.

Graf 5 Vývoj počtu volných pracovních míst a počtu uchazečů v letech 2011 - 2020

Zdroj: vlastní zpracování (ČSÚ)

4.1.4 Platební bilance

Platební bilancí zahraničního obchodu rozumíme dokument rozdělený na kreditní a debetní stranu, na jejichž vrub se zachycují ekonomické transakce mezi rezidenty na nerezidenty různých zemí za sledované období. Jinými slovy se jedná o zachycení obchodu mezi Českou republikou a zahraničím. Průběžný vývoj mezi lety 2007 až 2019 je znázorněn v tabulce č. 4.

Tabulka 4 Vývoj platební bilance v letech 2007 – 2019 v mld. Kč

	Běžný účet	Kapitálový účet	Finanční účet	Saldo chyb a opomenutí
2007	-113 077,2	19 568,8	141 470,4	-16 629,0
2008	-22 291,8	30 378,8	99 161,0	-26 425,4
2009	-89 280,5	51 233,2	203 822,5	-44 482,4
2010	-146 643,9	-114 119,0	215 678,6	-18 709,4
2011	-103 959,0	14 727,8	-113 086,3	12 557,6
2012	-51 291,6	51 930,6	154 798,9	5 508,9
2013	-21 784,4	82 436,6	-119 884,0	7 655,3
2014	7 883,0	32 318,6	-13 706,7	23 271,3
2015	20 746,1	98 992,7	173 413,4	62 603,5
2016	74 219,3	53 509,7	116 856,7	-10 872,3
2017	79 089,5	44 927,3	115 645,4	-8 371,4
2018	24 100,0	12 659,5	60 771,8	24 012,3
2019	-16 962,2	30 222,6	44 557,3	31 296,9

Zdroj: vlastní zpracování (statistické ročenky ČNB)

První polovina sledovaného období má společný aspekt, a to že v letech 2007 až 2013 skončila bilance běžného účtu v deficitních hodnotách. K deficitu dochází, pokud Česká republika utrácí více peněz, než je schopná vydělat v rámci přeshraničních transakcí a operací. Naopak v letech 2014 až 2018 skončil běžný účet v kladných hodnotách, zatímco rok 2019 se opět stal deficitním. Dle předběžné zprávy ČNB skončil v roce 2020 běžný účet platební bilance s přebytkem 180,5 miliard Kč, což lze připisovat zvyšujícímu se exportu, nízkému importu a menšímu objemu dividend vyvedených do zahraničí.

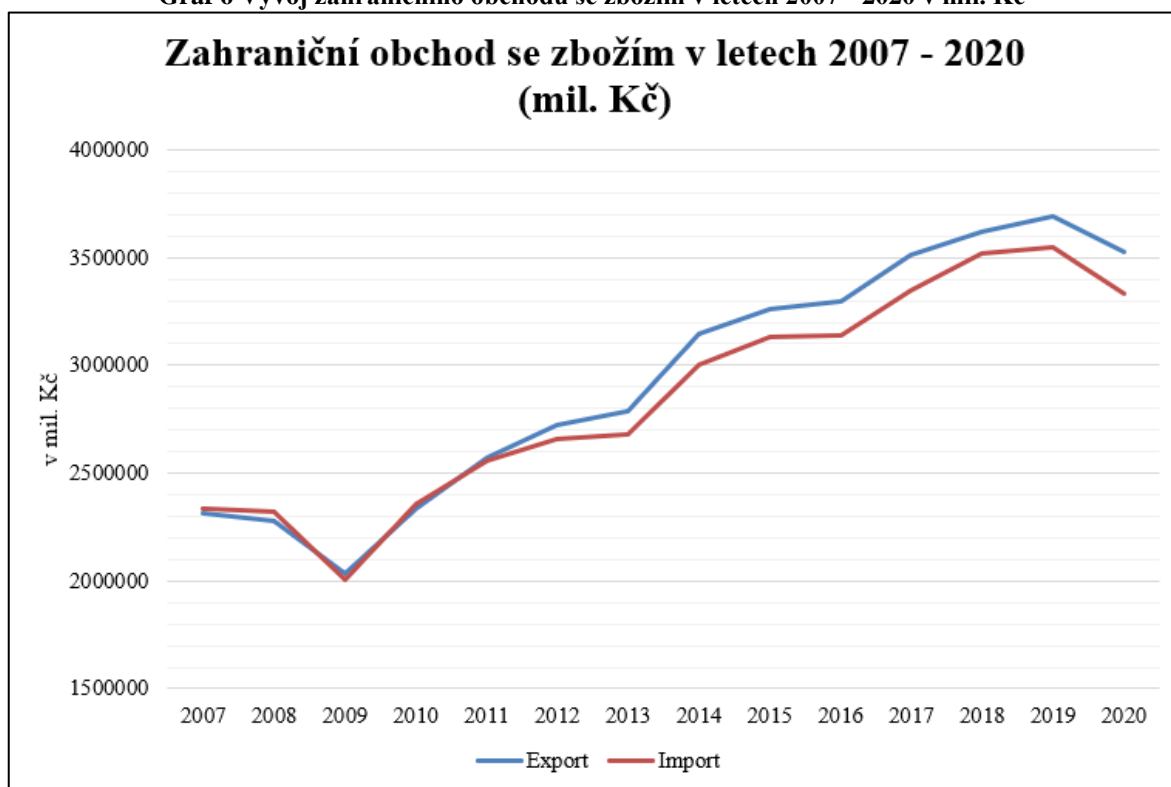
Tabulka 5 Vývoj salda obchodní bilance v mil. Kč v letech 2007 - 2020

Rok	Obrat	Export	Import	Bilance
2007	4 649 557	2 314 158	2 335 399	-21 241
2008	4 604 034	2 279 851	2 324 183	-44 332
2009	4 035 643	2 033 355	2 002 288	31 067
2010	4 690 261	2 334 841	2 355 420	-20 579
2011	5 129 905	2 570 941	2 558 964	11 977
2012	5 387 275	2 725 843	2 661 432	64 411
2013	5 465 941	2 786 230	2 679 711	106 519
2014	6 152 387	3 149 198	3 003 189	146 009
2015	6 394 966	3 262 972	3 131 994	130 978
2016	6 434 558	3 299 105	3 135 453	163 652
2017	6 862 329	3 512 898	3 349 431	163 467
2018	7 134 013	3 616 241	3 517 772	98 469
2019	7 237 833	3 691 764	3 546 069	145 695
2020	6 861 629	3 525 794	3 335 835	189 959

Zdroj: vlastní zpracování (ČSÚ)

Česká republika je považována za exportní stát, což je patrné i z hodnot čistého exportu, která jsou spolu s exportem, importem a celkovým obratem znázorněna v tabulce č.5. Po letech 2007 a 2008 je patrný mírný propad v hodnotách obratu zboží, což lze do jisté míry připisovat světové hospodářské a finanční krizi z konce roku 2008 a roku 2009. Celkový objem zboží přecházející hranice České republiky se však od roku 2009 neustále zvětšoval, a to až do loňského roku 2020. Ten byl podobně jako rok 2009 zatížen dopady celosvětové krize. Přestože obě krize nelze příliš srovnávat z hlediska příčin, dopady lze považovat u obou za citelné. Tento vývoj v průběhu let 2007 až 2020 je znázorněn graficky v grafu č.6. Od roku 2011 lze pozorovat převažující export nad importem. Tento stav se nezměnil ani ve zmiňovaném roce 2020.

Graf 6 Vývoj zahraničního obchodu se zbožím v letech 2007 - 2020 v mil. Kč

Zdroj: vlastní zpracování (ČSÚ)

4.2 Vývoj státního rozpočtu České republiky

V této části diplomové práce se blíže zaměříme na státní rozpočet České republiky a jeho vývoj v letech 2007 až 2019 s případnými přesahy do okolních let za účelem vysvětlení jevů, které případně doznávaly i v námi zkoumaném období. Budou graficky znázorněny a popsány příjmy, výdaje a saldo státního rozpočtu a spolu s tím také důležité aspekty, které se nejvíce podílely na změnách těchto dvou ukazatelů v průběhu let. V případě fiskální politiky představuje státní rozpočet jeden z nejvýznamnějších nástrojů, s jehož využitím může stávající vláda plnit svá restriktivní či expanzivní opatření. Pokud nedojde ke schválení nového rozpočtu v potřebném čase, začíná stát hospodařit v rozpočtovém provizoriu. K získání hlavních potřebných informací jsou využity Zprávy o výsledcích hospodaření státního rozpočtu, které jsou k dispozici na stránkách MFČR, případně další zdroje včetně ČNB či ČSÚ.

4.2.1 Příjmy státního rozpočtu

Příjmy a výdaje jsou důležitými položkami státního rozpočtu. Nyní se zaměříme na příjmy neboli peněžní prostředky získávané za účelem zaplacení výdajů potřebných pro bezproblémový chod státu. Příjmy státního rozpočtu můžeme rozdělit do čtyř hlavních tříd na daňové, nedaňové, kapitálové a přijaté transfery/dotace. Největší skupinu a objem finančních prostředků tvoří příjmy daňové, což je patrné také z dat tabulky č.6. Daňové příjmy zahrnují například sdílené daně (DPH, daň z příjmu fyzických i právnických osob atd.), spotřební daně, povinné pojistné sociálního zabezpečení, správní poplatky či politiku nezaměstnanosti. Nedaňové příjmy řadíme příjmy z pronájmu majetku, cla, přijaté sankce, odvody ČNB a přijaté úroky. Kapitálové příjmy vznikají prodejem akcií a majetkových podílů. Cla se mezi nedaňové příjmy řadí od roku 2012, kdy byly přeřazeny z daňových. Vývoj celkových příjmů do státního rozpočtu a také struktury těchto příjmů jsou znázorněny na grafech č. 7 a č. 8.

Tabulka 6 Příjmy státního rozpočtu České republiky v letech 2007 – 2019 v mld. Kč

Rok	Celkové příjmy	Daňové příjmy	Nedaňové příjmy	Kapitálové příjmy	Přijaté transfery
2007	1 025,88	900,65	23,28	1,24	100,71
2008	1 063,94	929,89	27,16	1,17	105,72
2009	974,61	833,22	29,23	2,37	109,80
2010	1 000,38	863,86	30,02	2,72	103,78
2011	1 012,76	890,25	25,95	2,31	94,25
2012	1 051,39	912,28	32,54	2,67	103,89
2013	1 091,86	922,40	35,54	5,59	128,03
2014	1 133,83	952,52	41,96	4,95	134,41
2015	1 234,52	1002,13	38,59	7,91	185,88
2016	1 281,62	1071,49	33,89	6,53	169,71
2017	1 273,65	1155,61	24,43	8,37	85,24
2018	1 403,91	1240,37	23,51	17,63	122,40
2019	1 523,23	1314,41	64,39	18,73	125,70

Zdroj: vlastní zpracování (ČNB, MFČR)

Mezi lety 2007 až 2016 docházelo až na jednu výjimku ke každoročnímu zvyšování objemu příjmů do státního rozpočtu České republiky. Oním rokem je rok 2009, který oproti roku předchozímu vykázal propad příjmů o 8,4 procent, přičemž daňové příjmy se propadly o více než 10 procent. Lze říci, že značný podíl na těchto výsledcích měla již mnohokrát zmiňovaná světová hospodářská a finanční krize, která ve čtvrtém čtvrtletí roku 2008 a v roce 2009 kulminovala ve světě. V závislosti na již uvedených faktech o růstu nezaměstnanosti, poklesu poptávky a spolu s tím spojeným poklesem HDP je zřejmé, že také daňové příjmy musely být meziročně nižší, neboť právě daně z příjmu či spotřební daně a DPH jsou jejich hlavními zdroji a se zvýšenou nezaměstnaností a sníženou poptávkou byl tento stav téměř nevyhnutelný. Po roce 2016 došlo k mírnému propadu příjmů, v následujících letech se však meziročně příjmy státního rozpočtu opět zvyšovaly.

Nyní však všechny roky pěkně popořadě. Je nutné připomenout, že ne vždy se plánované příjmy rovnají na konci rozpočtového roku těm skutečným.

Pro rok 2007 byly příjmy stanoveny na 949,5 mld. Kč. Tento návrh byl následně v průběhu roku pozměněn na 966 mld. Kč Přesto však konečná hodnota příjmů dosáhla 1 025,88 mld. Kč a své schválené hodnoty převýšil o 76,38, respektive o 59,88 miliard Kč. Meziročně se tedy příjmy do státní poklady zvýšily o 102,82 mld. Kč, tj. o 11,1 %. Daňové příjmy (bez pojištění na SZ) naplnily svůj potenciál na 103,2 % a činily v tomto roce 533,51 mld. Kč, přičemž tedy převýšily odhad o 16,61 mld. Pojištění na sociální zabezpečení činilo 367,14 mld. Kč a stejně jako v případě daňových příjmů překonaly svůj potenciál a to o 3,4

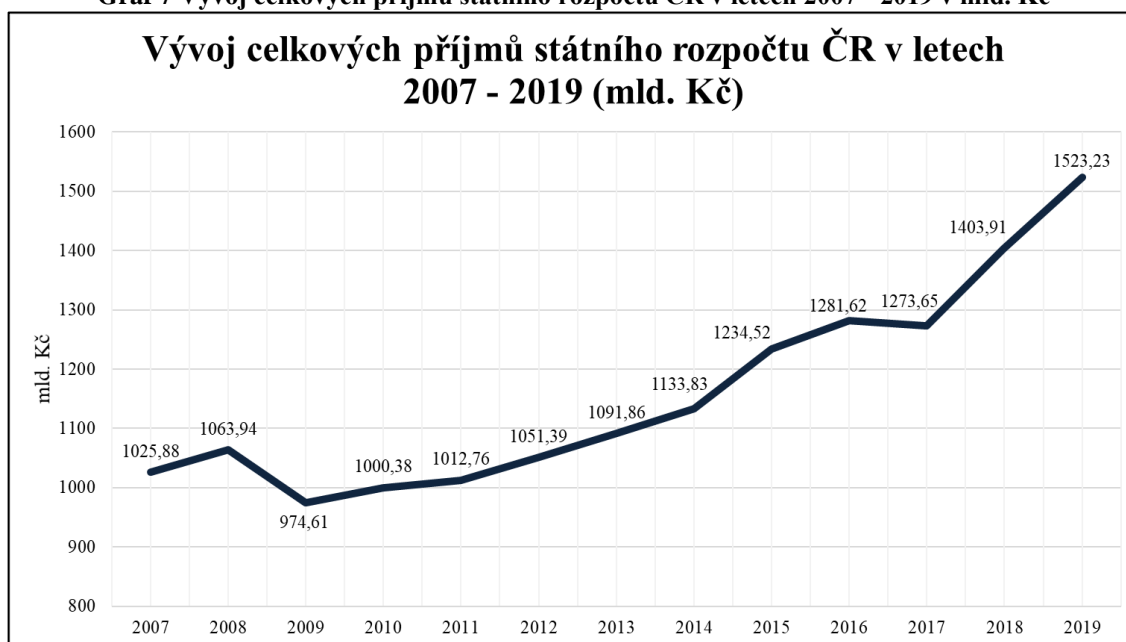
procent. Daňové příjmy rostly převážně v důsledku zvýšení inkasa daní z příjmů FO (o 4 mld. Kč) a PO (o 7,3 mld. Kč). Příjmy nedaňové, kapitálové a přijaté transfery činily celkově 125,23 mld. Kč a jejich objem byl téměř o třetinu větší, než schválený rozpočet předpokládal.

V roce 2008 došlo k opětovnému zvýšení příjmů na 1 063,94 mld. Kč, přestože plánováno bylo 1 440 mld. Kč. Zatímco daňové příjmy a pojistné na SZ naplnily své hodnoty jen z 98,7, respektive 99,6 procent a činily 544,39, respektive 385,50 mld. Kč, nedaňové příjmy, kapitálové příjmy a přijaté transfery dosáhly dohromady 126,8 % plnění s celkovou hodnotou 134,05 mld. Kč. Nesplnění rozpočtu v rámci daňových příjmů nejvíce ovlivnil pokles DPH a spotřebních daní. Meziročně tedy příjmy vzrostly o 3,7 %, tj. o 38,06 mld. Kč. Zároveň se začíná projevovat počínající světová krize.

Na konci roku 2008 a jaře 2009 již byly pozorovatelné první dopady. Přestože v oblasti příjmů do státního rozpočtu byl opět předpovídan meziroční nárůst, a to poměrně značný na celkový objem 1 131,8 mld. Kč, došlo v roce 2009 k poměrně znatelnému poklesu. Skutečné příjmy odpovídaly pouze 86,1 procentům očekávané hodnoty, přičemž daňové příjmy bez pojistného na SZ byly naplněny pouze z 81,5 procent. Pouze nedaňové a kapitálové příjmy spolu s přijatými transfery skončily se 101,3 procenty plnění. To bylo zapříčiněno převedením finančních prostředků do rozpočtu z rezervních fondů s cílem zmírnit krizové dopady a vytyčit protikrizová opatření. Celkově se meziročně příjmy plynoucí do státního rozpočtu snížily o 89,33 mld. Kč. Skutečné dopady tak byly mnohem tíživější nežli očekávané v rámci schváleného konvergenčního programu, který počítal s nižšími propady příjmů. Ačkoliv se tímto plánem a jeho cíli chtěla vláda řídit co nejdéle, přikročila během rozpočtového období k rozpočtovým změnám, které by lépe reflektovaly danou situaci.

V roce 2010 se povedlo dostat příjmy do státního rozpočtu opět nad hranici 1 000 mld. Kč, konkrétně na 1 000,38 mld. Kč. Přesto však jednotlivé třídy ani celek nedosahovaly předem očekávaných a schválených hodnot. Kupříkladu daňové příjmy bez pojistného na SZ byly naplněny pouze z 95 %. Nedaňové a ostatní příjmy dokonce pouze z 89 %. Vzhledem k okolnostem však můžeme hovořit o uspokojitelných hodnotách, přestože se nepovedlo zcela naplnit příjmy ze spotřebních daní a daní z příjmu PO. Schválený rozpočet počítal s 1055,18 mld. Kč. Tento scénář byl tedy naplněn pouze z 94,8 %.

Graf 7 Vývoj celkových příjmů státního rozpočtu ČR v letech 2007 - 2019 v mld. Kč

Zdroj: vlastní zpracování (ČNB, MFČR)

S rokem 2011 sice opětovně přichází mírné navýšení příjmů, zároveň však opět nedošlo k naplnění schválených hodnot rozpočtu. Celkové příjmy dosáhly 1 012,76 mld. Kč, což je meziročně o 12,38 mld. Kč více. Je to také ale o více než 62 miliard méně, než bylo uvedeno v původním rozpočtu, který tak byl naplněn pouze z 94,2 procent a žádná z příjmových tříd se nevyhoupla na 100 a více procent. Nebyly naplněny příjmy z EU na společné projekty a rovněž zaostával výběr daně z příjmu PO.

Za rok 2012 připutovalo do státního rozpočtu v oblasti příjmů 1 051,39 mld. Kč. Ani v tomto roce však nedošlo k naplnění schválených hodnot a příjmy tak dosáhly 96,1 % předpokládaných schválených příjmů. Zatímco rozpočet počítal s alespoň osmiprocentním nárůstem, reálně byl meziroční nárůst pouze 3,7 %. Jediné položky naplňující své schválené hodnoty byla inkasa z příjmů PO a FO. Všechny ostatní kategorie zůstaly za očekáváním. DPH nenaplnilo svůj cíl ani přes zvýšení snížené sazby daně. V návaznosti na vládní úsporná opatření vlády pro léta 2013 až 2015 byla nastavena příjmová opatření. Mezi ně patřilo zvýšení sazby DPH o jeden procentní bod, zvyšování spotřebních daní nebo daně z nabytí nemovitosti, ale také zvýšení sazby daně z příjmu FO a zavedení solidární daně ve výši 7 % z částky přesahující 4násobek průměrné mzdy. Cílem bylo zajistit vyšší příjmy státního rozpočtu a tím v předstihu snižovat možný deficit. V rámci tohoto návrhu přibyla opatření také na výdajové straně rozpočtu.

Po mnoha letech s nenaplněnými příjmy do státního rozpočtu se v roce 2013 situace změnila. Plánované příjmy byly překonány o 1,2 mld. Kč a celkově byly tedy naplněny na 100,1 %. Stalo se tak tedy poprvé od roku 2008, po kterém následovaly čtyři roky velmi silně ovlivněné světovou krizí. Tahounem daňových příjmů se stalo DPH, které v návaznosti na zvýšení daňových sazeb meziročně vzrostlo o více než 20 mld. Kč. Nadstandardní výsledky lze pozorovat v oblasti nedaňových a kapitálových příjmů spolu s přijatými transfery. Tato skupina meziročně vzrostla o více než 21 procent a celkový objem těchto příjmů tak činil 169,5 mld. Kč.

V roce 2014 došlo opět ke splnění očekávaných příjmů, které měly činit 1 128,44 mld. Kč. Reálná podoba však dosahovala hodnot 1 133,83 mld. Kč a % plnění tak dosáhlo 100,5 %. Daňové příjmy bez pojistného na SZ byly naplněny na 101,3 % v celkovém objemu 569,6 mld. Kč. Nejvíce se na tomto meziročním růstu, který činil téměř 20 mld. Kč, podílelo DPH, ale také inkaso daně z příjmu PO. Pojistné na sociální zabezpečení bylo splněno přesně na 100 %. Nedaňové a ostatní příjmy meziročně rostly také, nebyly ovšem schopny naplnit své předpoklady o 0,9 % a celkově činily 181,31 namísto 183,02 mld. Kč.

Rok 2015 následoval rok 2014 a 2013 v poctivém plnění schválených hodnot příjmů do státního rozpočtu. Celkový objem příjmů činil 1 234,52 mld. Kč oproti schváleným 1 212,9 mld. Kč. Meziročně tak příjmy vzrostly o více než 100 mld. Kč. Velkou měrou se na tomto výsledku podílely všechny třídy příjmů. Daňové příjmy dosáhly hodnoty o 2,7 % vyšší nežli schválené. Nedaňové a ostatní příjmy dokonce o 19,1 % více. Příjmy z daní vzrostly meziročně o 27,8 mld. Kč. Hlavní část z této sumy pak tvoří růst daně z příjmu PO, která meziročně vzrostla o 10,2 mld. Kč, a spotřební daně, které za stejné období vzrostly o 9 mld. Kč. DPH meziročně posílilo o 6,4 mld. Kč. Příjmy z pojistného na SZ vzrostly meziročně o 21,8 mld. Kč a dosáhly tedy plnění ze 101 procent. V tomto roce došlo dle návrhu z předchozího roku k zavedení nižší sazby DPH v hodnotě 10 % a také k vyššímu zdanění hazardu.

V roce 2016 se příjmy státního rozpočtu vyšplhaly na 1 281,62 mld. Kč tedy o téměř 100 miliard více než bylo původně plánováno. Schválený rozpočet byl v tomto roce překonán o 8,3 %, přičemž se stanovenou hranici povedlo překonat všem čtyřem třídám. Daňové příjmy bez pojistného na SZ překonaly předpoklad o 3,8 %. Plánované příjmy z pojistného na SZ byly splněny na 101,5 procent a nedaňové a ostatní příjmy dokonce na 148,5 %. Meziročně se příjmy do státního rozpočtu zvýšily o 47,1 mld. Kč. V rámci

daňových příjmů nesplnilo předpoklad pouze DPH a to o 0,8 %. Všechny ostatní kategorie byly naplněny a překonány, nejvíce pak daň z příjmu PO, která přinesla o 9,7 % příjmů více než bylo schváleno, což odpovídá 9,79 mld. Kč.

Po již zmíněném období 2007 až 2016 ve kterém až na jednu výjimku příjmy meziročně rostly, přichází rok 2017. Tento rok je ve sledovaném období druhý a poslední, během kterého meziročně příjmy do státní pokladny klesaly. Meziročně klesly příjmy o 7,97 miliard Kč, což odpovídá hodnotě 1 274,65 mld. Kč. Oproti schválenému rozpočtu byl však tento výsledek o 1,9 % vyšší, což odpovídá 23,43 miliardám. I přes meziroční pokles se tedy podařilo splnit cíl a předpoklad. Nenaplněné zůstaly nedaňové a ostatní příjmy, přičemž do splnění chybělo více než 19 miliard z celkových 137,42 miliard schválených. Naplnily se však předpokládané hodnoty u DPH, ke kterým dopomohlo také zavedení systému elektronické evidence tržeb EET. To přispělo k 7,76 mld. Kč vybraným nad původní plán. Celkové daňové příjmy v roce 2017 činily 1 155,62 mld. Kč. Nedaňové a kapitálové příjmy spolu s přijatými transfery tvořily v daném roce 118,03 mld. Kč.

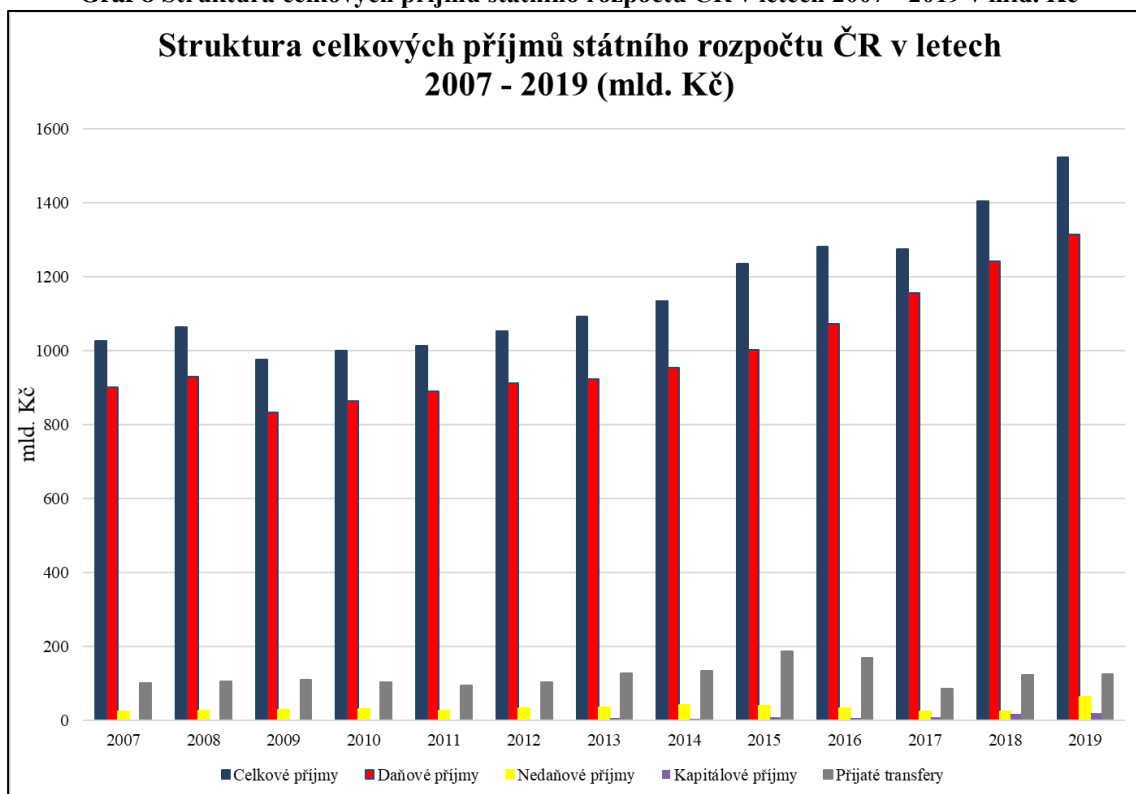
Po lehkém poklesu v roce 2017 došlo v roce 2018 k opětovnému růstu příjmů. Meziročně se příjmy státní pokladny zvýšily o 130,27 mld. Kč a poprvé tak byla překročena hranice 1,4 bilionu, konkrétně 1 403,92 mld. Kč. I v tomto roce došlo ke splnění celkových příjmů nad plánovanou hodnotu a to o 5,8 %, tj. 77,18 mld. Kč. Daňové příjmy v tomto roce tvořily 1 240,37 mld. Kč, které meziročně vzrostly o 84,75 miliard. 163,55 miliard, pak připadlo na příjmy nedaňové. U těch byl nárůst 45,52 mld. Kč, tedy téměř 39 %. Rostly také objemy příjmů z rozpočtu EU.

Rok 2019 přinesl překročení další hranice a to 1,5 bilionu korun. Meziročně se příjmy zvýšily o 119,30 mld. Kč na konečných 1 523,22 mld. Kč. Plán byl splněn na 101,8 % i přes těsné nesplnění v oblasti daňových příjmů. Nižší, než očekávané příjmy přineslo například DPH (o 6,58 mld) nebo pojistné na SZ (o 4,71 mld). Přesto se však povedlo celkový objem finančních prostředků schválených pro rok 2019 naplnit. Mírně vyšší výběr byl zaznamenán také u spotřební daně (o 1,33 mld. Kč)

Dle předběžné zprávy MFČR za rok 2020 z 5.1.2021 vyplývá, že celkové příjmy byly velmi ovlivněny světovou koronavirovou krizí a s tím spojeným propadem ekonomiky. Tento propad zapříčinil zvýšení míry nezaměstnanosti, ale také pokles produkce. Meziročně došlo k poklesu příjmů o 47,7 mld. Kč, což odpovídá zhruba 3 procentům. Vzrostly naopak finance získané skrze finanční mechanismy z rozpočtů EU, které zaznamenaly meziroční

nárůst o 8,3 %. Meziročně však klesly jak daně z příjmů PO tak i FO. Pokles je zřetelný také u spotřební daně, z jejichž částí pak nejvíce u daně z minerálních olejů. Jejich spotřeba klesala spolu s vládními restrikcemi na omezení pohybu a přepravních výkonů. V důsledku uzavírání restauračních zařízení meziročně klesl také objem peněz vybraných ze spotřební daně na líh. Naopak v případě daně z tabákových výrobků je vidět mírný nárůst, který je dán převážně navýšením spotřební daně v témže roce. Ani tento růst však nebyl dostatečně vysoký a objemný, jak se původně předpokládalo. Přestože příjmy meziročně poklesly, v návaznosti na probíhající krizi a odhady z průběhu roku, jsou finální čísla odhadovaná ke konci prosince 2020 považována za poměrně pozitivní a zcela jistě optimističtější, než se původně očekávalo.

Graf 8 Struktura celkových příjmů státního rozpočtu ČR v letech 2007 - 2019 v mld. Kč

Zdroj: vlastní zpracování (MFČR, ČNB)

4.2.2 Výdaje státního rozpočtu

Protistranou již znázorněných a popsanych příjmů jsou výdaje. Kromě toho, že se z hlediska povinnosti vyplácení dělí na mandatorní a nemandatorní, se také pro účely rozpočtové skladby rozlišují na běžné a kapitálové výdaje. Tyto typy výdajů jsou nenávratné. Běžné tvoří hlavní skupinu výdajů, které můžeme dále dělit na alokační a redistribuční. Do alokačních výdajů spadají mzdy a platy, pojistné zaměstnanců, výdaje na energie apod. Redistribučními výdaji jsou kupříkladu transfery, dotace, sociální dávky, starobní důchody atd. Kapitálové výdaje jsou výdaje investiční. Do této skupiny se tedy řadí výdaje na pořizování hmotného i nehmotného majetku, nákupy cenných papírů či účelové dotace. (Peková, s.152, 2011)

Tabulka 7 Výdaje státního rozpočtu České republiky v letech 2007 - 2019 v mld. Kč

Rok	Celkové výdaje	Běžné výdaje	Kapitálové výdaje	Mandatorní výdaje
2007	1 092,27	976,75	115,53	554,50
2008	1 083,94	978,91	105,03	581,80
2009	1 167,01	1 033,85	133,16	622,00
2010	1 156,79	1 026,57	130,22	628,10
2011	1 155,52	1 036,65	118,87	652,70
2012	1 152,38	1 038,76	113,62	653,40
2013	1 173,13	1 070,81	102,32	669,30
2014	1 211,61	1 100,10	111,51	685,10
2015	1 297,32	1 121,66	175,66	687,70
2016	1 219,84	1 135,57	84,27	689,90
2017	1 279,80	1 198,05	81,75	704,80
2018	1 400,97	1 284,52	116,45	746,70
2019	1 551,74	1 412,48	139,26	816,7

Zdroj: vlastní zpracování (MFČR)

Hodnoty celkových výdajů a jejich dílčích částí, tedy výdajů kapitálových a běžných, jsou znázorněny v tabulce č.7. Vývoj celkových výdajů v letech 2007 až 2019 a také jejich struktura v tomtéž období jsou znázorněny v grafech č.9 a č.10.

Graf 9 Vývoj celkových výdajů státního rozpočtu ČR v letech 2007 - 2019 v mld. Kč

Zdroj: vlastní zpracování (MFČR)

Přestože se v roce 2007 počítalo s celkovými výdaji ve výši 1 057,85 mld. Kč, činily skutečné celkové výdaje 1 092,27 mld. Kč, tj. 103,3% plnění. Meziročně se celkové výdaje zvýšily o více než 70 miliard, neboť v roce 2006 činily 1 020,64 mld. Kč. Z celkové částky bylo 976,7 mld. Kč na vrub běžných výdajů, které svůj schválený objem překročily o 2,3 %. Kapitálové výdaje byly překročeny o 12,5 % v celkovém objemu 115,5 mld. Kč. Mandatorní výdaje v tomto roce dosáhly 554,5 miliard, což je více než polovina celkových výdajů. Meziročně se zvýšily o 6 % a podstatnou část tvořily sociální transfery.

V roce 2008 došlo k meziročnímu snížení celkových výdajů na konečných 1 083,94 mld. Kč, z čehož 978,91 miliard tvořily výdaje běžné a 105,03 miliard výdaje kapitálové. Obě skupiny výdajů byly plněny pod schválený plán a plnění celkových výdajů tak dosáhlo 97,2 %. I přes celkový pokles se meziročně běžné výdaje zvýšily o 2,2 miliardy. Kapitálové se naopak meziročně snížily o více než 10 mld. Kč, tj. 9,1 %. Kromě výdajů běžných se meziročně zvýšily také výdaje mandatorní, konkrétně o 27,3 miliard na 581,8 mld. Kč a jejich podíl na celkových výdajích tak vzrostl na 53,7 %. Velký vliv na výsledek měla novela zákona o rozpočtových pravidlech č. 218/2008 Sb., která zamezila převádění nespotřebovaných prostředků organizačních složek státu do rezervních fondů.

V krizovém roce 2009 došlo k meziročně vysokému nárůstu v oblasti celkových výdajů, které dosáhly 1 167,01 mld. Kč, z nichž 1 033,85 miliard tvořily výdaje běžné a 133,16 miliard výdaje kapitálové. I přes tento meziroční nárůst však nebylo dosaženo

předpokládaného plnění a celkové výdaje se tak zastavily na 98,5 % očekávaných výdajů. Jako každý rok tvořily největší skupiny výdaje na sociální transfery. Vzrostly rovněž mandatorní výdaje, a to meziročně o 6,9 %, tj. 40,2 miliard, které dosáhly 622 mld. Kč. Růst výdajů byl ovlivněn automatickými stabilizátory fiskální ekonomiky a značil fiskální expanzi. Ta však byla následující rok nahrazena restriktivní politikou a fiskální expanze nemohla dosáhnout tíženého dlouhodobého pozitivního vlivu na českou ekonomiku.

Po roce 2009 následovaly tři roky meziročního snižování celkových výdajů. Rok 2010 činily celkové výdaje 1 156,79 mld. Kč s konečným plněním 95 %. Běžné i kapitálové výdaje meziročně poklesly o 0,7 % a 2,2 % Mandatorní výdaje představovaly 628,1 mld. Kč. Meziročně tedy opět vzrostly, a to přesně o 6,1 miliard, tj. 1,0 %. Největší přírůstek byl jako každý rok zaznamenán v oblasti dávek důchodové pojištění. V následujícím roce byly celkové výdaje ještě o 1,27 mld. Kč v celkovém objemu 1 155,52 mld. Kč. Plánované výdaje tak byly opět naplněny jen z 95,5 % ze schválených 1 210,01 mld. Kč. Jedním z důvodů byla snaha vlády o splnění Maastrichtského kritéria, které žádá deficit v maximální výši 3% HDP. Růst je opět znatelný u mandatorních výdajů, které vzrostly na 652,7 mld. Kč. Posledním ze tří poklesových roků je rok 2012, zakončený s výdaji v hodnotě 1 152,38 mld. Kč. Celkové výdaje byly naplněny z 96,1 % a zatímco u kapitálových výdajů byla schválená hodnota překročena o 1,5 % (celkově 113,62 mld. Kč), v případě běžných výdajů došlo k plnění na 95,5 % schválených výdajů a činily tak 1 038,76 mld. Kč. Mandatorní výdaje vzrostly téměř minimálně na 653,4 miliard a největší položku opět tvořily sociální transfery. V tomto roce představila vláda úsporná opatření pro období 2013 až 2015. Změna valorizace penzí počítala v tomto intervalu s úsporami ve výši 48 mld. Kč. Schéma valorizace by se následně vrátilo na původní hodnoty. Byly také zrušeny doplatky na bydlení v rámci hmotné nouze a snížení výdajů na dotace směřující do obnovitelných zdrojů energie. V plánu bylo rovněž zjednodušování agendy a snižování nákladů na její správu.

Po třech letech poklesu přišel s rokem 2013 mírný nárůst, který celkové výdaje zastavil na hodnotě 1 173,13 mld. Kč. Z této částky tvořily 1 070,81 miliard běžné výdaje, které byly naplněny z 99,6 %. Kapitálové výdaje splnily očekávání z 88,2 % a tvořily 102,32 mld. Kč. Mandatorní výdaje meziročně vzrostly o 2,4 % na 669,3 miliard a činily tak 57,1 % celkových výdajů.

V roce 2014 se celkové výdaje České republiky poprvé přehouply přes hranici 1,2 bilionu Kč na celkových 1 211,61 mld. Kč., z nichž 1 100,10 miliard tvořily běžné výdaje a

110,51 výdaje kapitálové. Opět ovšem nebyl naplněn objem schválených celkových výdajů, přičemž byly naplněny pouze z 97,7 %. Mandatorní výdaje vzrostly meziročně o 2,1 % na 685,1 mld. Kč. a tvořily 56,54 % celkových výdajů.

Zatímco se rok 2014 stal prvním rokem překračujícím hranici 1,2 bilionu Kč, rok 2015 mohl následně překonat hranici 1,3 bilion Kč. Schválený rozpočet po změnách s touto variantou počítal a očekával výdaje v celkové výši 1 312,9 mld. Kč. Opět však nebyl zcela naplněn a skutečné celkové výdaje se tak zastavily na hodnotě 1 297,32 mld. Kč., tj. 98,8 % schváleného rozpočtu. Meziročně vzrostly jak výdaje běžné (na 1 121,66 mld. Kč), tak výdaje kapitálové (na 175,66 mld. Kč). Zcela minimálně se změnil výdaje mandatorní, které vzrostly meziročně o 0,4 % na celkových 687,7 mld. Kč a tvořily tak 53,0 % z celkových výdajů státního rozpočtu.

V roce 2016 nastává poslední meziroční pokles v celkových výdajích v rámci sledovaného období. Meziroční pokles činil 6 % a celkové výdaje tedy byly 1 219,84 mld. Kč. Nárůst lze pozorovat v oblasti běžných výdajů, meziročně však pouze o 1,2 %. Naopak v případě výdajů kapitálových došlo k meziročnímu poklesu o 52 % na 84,27 mld. Kč. Za meziroční poklesem stálo především méně vynaložených výdajů na projekty ve spolupráci s EU. Mandatorní výdaje zaznamenaly nepatrný meziroční růst o 0,3 % na celkových 689,9 mld. Kč a 56,6 % z celkových výdajů. V rámci akčního plánu na podporu zaměstnanosti a hospodářské produkce byla podpořena tvorba pracovních míst, která je z dlouhodobého hlediska příznivější pro veřejné rozpočty. Cílem bylo podpořit také vývoz skrze úvěrovou pomoc a pojištění exportu nebo investice s vyšším multiplikačním efektem.

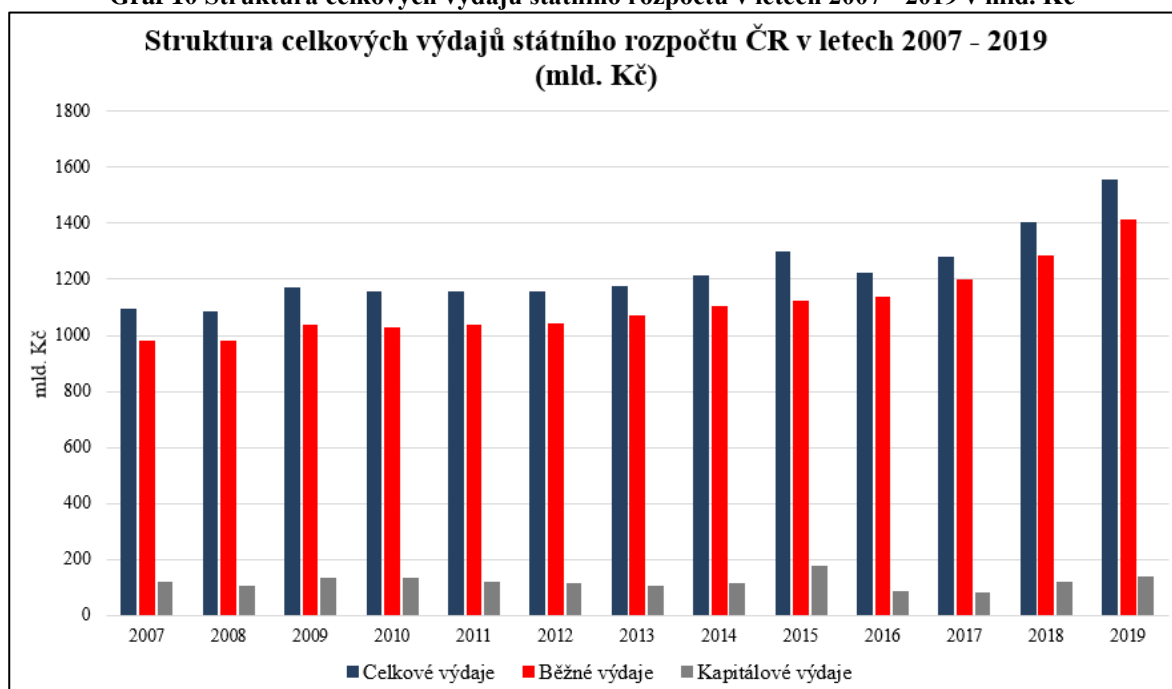
Po roce 2016 lze vidět v rámci celkových výdajů státního rozpočtu pouze meziroční nárůsty, a to poměrně zřejmé. Rok 2017 byl zakončen s výdaji 1 279,80 mld. Kč, z nichž 1 198,05 miliard tvořily výdaje běžné a 81,75 miliard tvořily výdaje kapitálové. Ani v tomto roce však celkové výdaje nepřesáhly 1,3 bilionu Kč, a to i přes původní plány, které počítaly s výdaji v hodnotě 1 310,26 mld. Kč. Schválené výdaje byly naplněny z 97,7 % a meziročně tedy výdaje vzrostly "pouze" o 60 mld. Kč, tj. 4,9 %. Běžné výdaje meziročně vzrostly o 62,5 miliard na 1 198,05 mld. Kč. Naopak pokles byl zaznamenán v oblasti kapitálových výdajů, které poklesly o 2,97 miliard na celkových 81,75 mld. Kč a také u financování programů ve spolupráci ČR a EU. Mandatorní výdaje také meziročně vzrostly a to na 704,8 mld. Kč a jejich hlavní část tvořily jako každý rok sociální transfery. Meziročně tak tyto výdaje vzrostly o 14,8 mld. Kč, tj. 2,2 %, a tvořily 55,1 % celkových vynaložených výdajů.

Zatímco během předchozích let a rozpočtů nebyla překročena hranice 1,3 bilionu Kč, v roce 2018 došlo rovnou k překonání 1,4 bilionu Kč. Ačkoliv schválený rozpočet počítal s částkou výdajů rovné 1 376,74 miliard, skutečné výdaje činily 1 400,97 mld. Kč. Nad schválenou hranici se dostaly jak běžné výdaje, které s hodnotou 1 284,52 miliard naplnily předpoklad na 100,1 %, tak kapitálové výdaje, které byly naplněny na 124,7 % a jejich hodnota byla rovna 116,45 mld. Kč. Velký podíl na tomto růstu měly opět zvyšující se výdaje plynoucí do společných programů EU a ČR. Vzrostly také mandatorní výdaje, které svou hodnotou 746,7 mld. Kč tvořily 53,3 % všech výdajů a meziročně vzrostly o 41,9 mld. Kč. Od září roku 2018 byl spuštěn program slev na jízdné pro studenty a seniory, který v rámci mandatorních výdajů zvýšil každoroční výdaje o jednotky miliard korun.

Rok 2019 v objemu svých výdajů překonal hranici 1,5 bilionu Kč. Plánované výdaje byly naplněny na 101 % v celkové výši 1 551,74 mld. Kč oproti schváleným 1 535,90 miliardám. Svou plánovanou částku překročily jak výdaje běžné (100,9 %), tak výdaje kapitálové (102 %). U běžných výdajů byla poprvé překročena hranice 1 400 miliard a jejich celkový objem byl roven 1 412,48 mld. Kč. Kapitálové výdaje činily 139,26 mld. Kč a jedná se tak o druhou nejvyšší hodnotu ve sledovaném období hned po roce 2015. Mandatorní výdaje tvořily 52,6 % z celkových výdajů v daném roce a se svou hodnotou 816,7 mld. Kč se jedná o nejvyšší objem mandatorních výdajů ve sledovaném období. Největší položkou byly opět sociální transfery, které v tomto roce dosáhly 691,1 mld. Kč a stejně jako v minulých letech byly zvýšeny převážně z důvodu nárůstu dávek důchodového pojištění. U nákupu akcií a majetku byl předpoklad naplněn pouze z 55,3 %.

V rámci krizového roku 2020 došlo dle předběžné zprávy MFČR k meziročnímu navýšení celkových výdajů o 291,2 miliard na 1 842,94 mld. Kč. K tomuto výraznému a bezprecedentnímu růstu došlo v důsledku vyplácení kompenzačních bonusů, které měly za úkol alespoň zčásti dorovnat ztráty způsobené vládními opatřeními a koronavirovou situací na území ČR a ve světě. Meziroční nárůst je s 18,8 % rekordně vysoký. I přes všechny vyplacené kompenzace se nedosáhlo úrovně schválených celkových výdajů, které tak činily 97,8 % schváleného objemu. Běžné výdaje vzrostly meziročně o 257,6 miliard na 1 670,08 mld. Kč, přičemž tempo růstu činilo 18,2 %. V případě kapitálových výdajů bylo tempo růstu 24,1 % a celkový objem se meziročně zvýšil o 33,5 miliard na 172,76 mld. Kč.

Graf 10 Struktura celkových výdajů státního rozpočtu v letech 2007 - 2019 v mld. Kč

Zdroj: vlastní zpracování (MFČR)

4.2.3 Saldo státního rozpočtu

Po zjištění všech dílčích příjmů a výdajů plynoucích v rámci státního rozpočtu dochází ke zjištění celkové bilance neboli salda těchto operací. V závislosti na objemech jednotlivých celkových výdajů a příjmů se státní rozpočet dostává v rámci svého výsledku hospodaření za rozpočtové období buďto do přebytku, v případě že jsou příjmy vyšší než výdaje, nebo do deficitu, pokud jsou naopak výdaje vyšší než příjmy. Státní rozpočet však může být také vyrovnaný, ačkoliv to není příliš běžné a v rámci sledovaného období mezi lety 2007 až 2019 k takovému výsledku u státního rozpočtu České republiky nedošlo. Salda za jednotlivé roky ve sledovaném období jsou spolu s celkovými příjmy a výdaji uvedeny v tabulce č. 8. V případě deficitních rozpočtů přistupovala ČNB v průběhu let k vydání státních dluhopisů, které byly následně využity k pokrytí schodku.

Tabulka 8 Saldo státního rozpočtu ČR v letech 2007 – 2019 v mld. Kč

Rok	Příjmy	Výdaje	Saldo
2007	1025,88	1092,27	-66,39
2008	1063,94	1083,94	-20,00
2009	974,61	1167,01	-192,40
2010	1000,38	1156,79	-156,41
2011	1012,76	1155,52	-142,76
2012	1051,39	1152,38	-100,99
2013	1091,86	1173,13	-81,27
2014	1133,83	1211,61	-77,78
2015	1234,52	1297,32	-62,80
2016	1281,62	1219,84	61,78
2017	1273,65	1279,80	-6,15
2018	1403,91	1400,97	2,94
2019	1523,23	1551,74	-28,51

Zdroj: vlastní zpracování (MFČR, ČSÚ)

Z tabulky č. 8 je zřejmé, že mezi lety 2007 až 2019 nejsou přebytkové rozpočty zastoupeny v hojném počtu. Konkrétně k takové situaci došlo pouze v letech 2016 a 2018. V roce 2007 bylo hospodaření rozpočtu zakončeno deficitem ve výši 66,39 mld. Kč. Výsledek byl ale vzhledem k plánovanému deficitu 91,88 miliard vcelku pozitivní a konečný deficit tak byl o 25,5 mld. Kč nižší než původně plánovaný a také o 31,2 mld. Kč nižší oproti

deficitu v roce 2006. Velmi pomohly příjmy z daní z příjmu PO a FO, díky kterým byly celkové příjmy o 6,2 % vyšší než očekávané. Podíl deficitu na HDP činil 1,9 %.

Pro rok 2008 byl schválen deficit po změnách ve výši 71,35 mld. Kč. Skutečná výše však stejně jako rok předcházející byla dosti optimističtější, přičemž celkový schodek činil 20 mld. Kč a jeho podíl na HDP činil 0,5 %. Velký podíl na tom opět měly daně z příjmu PO a FO, které stejně jako minulý rok překonaly svou očekávanou výši. Zároveň se nepovedlo na 100 % naplnit všechny výdaje.

V krizovém roce 2009 se deficit státního rozpočtu vyšplhal na v té době závratných 192,4 mld. Kč a podíl deficitu na HDP tak činil 5,3 %. Schválený deficit byl přečerpán o 139,6 mld. Kč, což zapříčinil převážně snížený přísun příjmů, které v tomto roce byly naplněny pouze z 86,1 %. Jedním z hlavních důvodů byl výběr daně z příjmu PO, který činil pouze 64 % očekávané částky a státní pokladna tak přišla o téměř 47 miliard. Podobně, ač ne tak razantní, snížení se týkala také ostatních položek příjmů a lepšímu výsledku nenapomohly ani výdaje, které zůstaly naplněny z 98,5 %. Hlavní měrou se na příjmové straně projevil hlavně pokles HDP a spolu s ním spojený růst nezaměstnanosti.

V následujícím roce byly již v odhadech deficitu zahrnuty efekty světové krize. Očekávaný deficit byl schválen ve výši 162,91 mld. Kč. Ve skutečnosti byl o 6,5 miliard nižší a jeho podíl na HDP činil 4,3 %. Hlavním důvodem tohoto deficitu byly snížené příjmy, které sice téměř naplnily schválenou částku, přesto se však nemohly rovnat potřebným celkovým výdajům, a to i přes jejich mírný meziroční pokles. Meziročně byl deficit nižší o 36 mld. Kč, a to i přes nižší daňové příjmy, které byly o 38 miliard nižší než očekávané.

S rokem 2011 nepřišla žádná změna většího rázu a výsledek hospodaření tak opět skončil se schodkem, tentokrát ve výši 142,76 mld. Kč. Jeho podíl na HDP činil 3,8 % a meziročně byl nižší o 13,64 mld. Kč. Ačkoliv se jedná o lepší výsledek než v roce předchozím, v rámci schváleného rozpočtu se počítalo s lehce přívětivější variantou. Očekávaný deficit byl schválen ve výši 135,18 miliard a v tomto roce se tedy nepodařilo daného cíle dosáhnout. Přestože výdaje států zůstaly meziročně téměř neměnné, a dokonce ani nenaplnily svůj odhad, celkové příjmy zůstaly po světové krizi i nadále poměrně nízké, ačkoliv se meziročně mírně zvýšily.

Rok 2012 pokračoval v meziroční tendenci snižování deficitu státního rozpočtu, která trvala od roku 2009 a pokračovala až do roku 2016. V tomto roce činil deficit 100,99 mld. Kč a podíl na HDP 2,6 %. Nebyly naplněny ani příjmy ani výdaje státního rozpočtu,

což v konečném důsledku vedlo k nižšímu deficitu než původně plánovanému a to o 4,37 miliard.

O téměř 20 miliard lepší výsledek byl zaznamenán v roce 2013 s finální částkou deficitu 81,27 mld. Kč a podílu na HDP ve výši 2,1 %. Meziročně pozvolně vzrostly příjmy i výdaje rozpočtu. Přesto byl výsledek o 18,7 miliard lepší, než se předpokládalo ve schváleném rozpočtu.

Rok 2014 následoval s opětovným mírným snížením deficitu, který činil 77,78 mld. Kč a meziročně se tak snížil o 3,48 miliard. Nebyly naplněny příjmy ze spotřební daně ani z daně z příjmu FO, přesto byly celkové příjmy nad očekáváním. Skutečný schodek byl o 34,22 mld. Kč nižší než odhadovaný, přičemž jeho podíl na HDP se dostal na hodnotu 1,82 %.

Následující rok měl plánovaný deficit ve výši 100 miliard. Skutečný deficit byl však pouze 62,8 mld. Kč, a to díky nižším než očekávaným výdajům a spolu s tím lehce vyšším příjmům. Velký objem finančních prostředků nad původní plán zajistil výběr DPH, spotřební daně a také daně z příjmu PO. Meziročně byl deficit nižší o 14,98 miliard a jeho podíl na HDP činil 1,4 %.

V roce 2016 skončilo hospodaření rozpočtu v přebytku 61,78 mld. Kč. Spolu s rokem 2018 se jedná o jediné dva roky ve sledovaném období, které byly zakončeny přebytkem a také o první přebytkové rozpočty od roku 1995. K přebytku došlo navzdory předem schválenému deficitu ve výši 70 miliard. Konečný výsledek byl tedy o 138,22 mld. Kč lepší a také meziročně dosáhl o 124,58 miliard rozdílového výsledku. Jedním z důležitých faktorů, které přispěly ke konečnému přebytku, byly toky proudící mezi ČR a EU a jejími fondy. Zatímco ve schváleném rozpočtu se příjmy a výdaje proudící po této ose neliší, ve skutečnosti byly příjmy mnohem vyšší a výdaje lehce nižší. Celkově tyto rozdíly tvořily 75,4 miliard a velmi dopomohly k přebytkovému rozpočtu, který by bez těchto financí skončil schodkem ve výši 13,6 mld. Kč. K dobrému výsledku dopomohly také nad očekávání vysoké daňové příjmy.

Roku 2017 se státní rozpočet vrátil zpět do období deficitu, a to ve výši 6,15 mld. Kč. Skutečnost však byla o poznání pozitivnější než očekávání, neboť v rámci schváleného rozpočtu se počítalo s deficitem ve výši 60,05 miliard. Meziročně byl přesto tento výsledek o 67,93 mld. Kč horší, a zatímco v roce 2016 pomohly k přebytkovému rozpočtu hlavně prostředky z EU, v tomto roce byl efekt opačný a prostředky vydané na společné programy

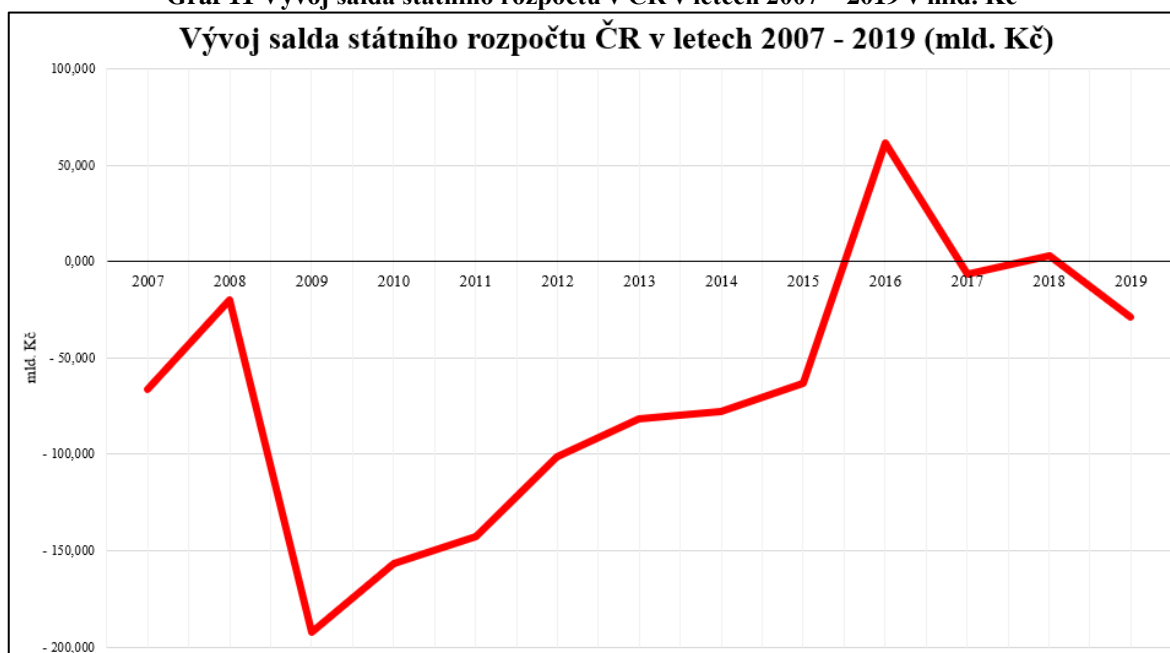
v rámci EU převýšily příjmy z EU plynoucí. V případě nezahrnutí těchto transakcí do výsledku hospodaření by schodek rozpočtu činil “pouhých“ 1,3 mld. Kč. Velmi pozitivní však bylo zjištění výše příjmů, které stejně jako předcházející rok byly vyšší než očekávané, a spolu s nimi také nižší než původně schválené výdaje.

Druhého a zatím posledního přebytkového rozpočtu od roku 1995 dosáhla Česká republika v roce 2018. Ačkoliv se opět kalkulovalo s rozpočtem deficitním, a to dokonce ve výši 50 miliard, výsledek hospodaření dopadl přebytkem 2,94 mld. Kč. K přebytkovému rozpočtu došlo navzdory vyšším výdajům, než které byly původně schváleny. Spolu s výdaji totiž rostly také příjmy a také ony zakončily rok 2018 nad očekáváním. Svůj podíl mezi příjmy mělo například pojistné na SZ nebo spotřební daně. Stejně jako v roce 2016 i rok 2018 dosáhl přebytkového rozpočtu také za přispění příjmů z EU, které byly o téměř 7 mld. Kč vyšší než výdaje spojené s evropskými programy. Rozpočet tak skončil v mírném přebytku namísto deficitu.

Rok 2019 už na předchozí přebytek nenavázal a výsledek hospodaření vykázal deficit ve výši 28,52 mld. Kč. Přestože se nepovedlo dosáhnout přebytkového rozpočtu, nedošlo k úplnému naplnění schváleného deficitu, který činil 40 miliard. Ostatní příjmy byly v tomto roce o třetinu vyšší než plánované, mírně nad očekávání se však vyšplhaly také výdaje směřující na projekty EU.

V době zpracování této práce nebyly pro rok 2020 k dispozici žádné finální zprávy kompetentních institucí ohledně salda státního rozpočtu a jeho položek. Dle předběžných zpráv byl však tento rok deficitní a výše schodku zcela jednoznačně převyšuje zatím nejhorší výsledek z roku 2009, neboť dle MFČR činil schodek v roce 2020 367,4 mld. Kč. Na základě novel o státním rozpočtu byl však plánovaný schodek ve výši 500 mld. Kč, který tedy zůstat nenaplňen. Důvod tohoto deficitu leží z části v kompenzacích a opatřeních zavedených v důsledku pandemie. V prosinci roku 2020 byl schválen rozpočet pro rok 2021, který počítal se schodkem 320 mld. Kč. V únoru 2021 byl však tento schodek na návrh ministryně financí Aleny Schillerové zvýšen na 500 miliard a schválen poslaneckou sněmovnou. Tento krok byl odůvodněn přetrvávající krizí a kompenzacemi.

Graf 11 Vývoj salda státního rozpočtu v ČR v letech 2007 – 2019 v mld. Kč

Zdroj: vlastní zpracování (MFČR, ČSÚ)

4.3 Státní dluh České republiky

Sledování a korigování vývoje státního dluhu je pro vývoj a stav ekonomiky velmi důležité. Kromě toho, že nám poskytuje přehled o závazcích státu, jsou s jeho obsluhou spojeny také nemalé výdaje. Stejně jako v případě jiných dluhů se i u státního dluhu musí platit úroky, které mohou následně velmi zřetelně vstoupit do státního rozpočtu jako výdajová položka. Vývoj státního dluhu České republiky, jeho dílčích částí a podílu dluhu na HDP je znázorněn v tabulce č. 9. Data informují o situaci mezi lety 2007 až 2019 a za pomoci grafu č. 12, kde je znázorněn vývoj všech zmíněných veličin. Z dat je patrné, že mezi lety 2007 až 2019 vzrostl státní dluh ČR o 747,9 mld. Kč. Zatímco na konci roku 2007 činil státní dluh 892,3 mld. Kč, v roce 2019 to bylo již 1640,2 mld. Kč.

Ve sledovaném období je rok 2007 s hodnotou 23,1 % nejméně zadluženým rokem vůči HDP, přičemž domácí dluh činil 769,3 miliard a zahraniční dluh 123 miliard. Na začátku roku byl dluh roven 802,5 mld. Kč a v jeho průběhu se postupně zvýšil o 89,8 miliard. Hlavními dvěma důvody byl schodek státního rozpočtu ve výši 66,4 mld. Kč a spolu s ním také úhrada dílčí ztráty České konsolidační agentury ohodnocené na 13,2 miliard. Hrubé úroky plynoucí ze splácení státního dluhu činily v tomto roce 33,98 mld. Kč.

Tabulka 9 Státní dluh ČR a jeho struktura v letech 2007 - 2019 v mld. Kč

Rok	Dluh celkem	Domácí dluh	Zahraniční dluh	Podíl na HDP v %
2007	892,3	769,3	123,0	23,1
2008	999,8	814,3	185,5	24,7
2009	1 178,2	926,7	251,5	29,8
2010	1 344,1	1 036,3	307,8	33,7
2011	1 499,4	1 182,2	317,2	36,9
2012	1 667,6	1 287,3	380,3	40,8
2013	1 683,3	1 288,1	395,2	40,6
2014	1 663,7	1 363,7	300,0	38,3
2015	1 673,0	1 389,4	283,6	36,2
2016	1 613,4	1 343,6	269,8	33,6
2017	1 624,7	1 370,9	253,8	31,8
2018	1 622,0	1 386,5	235,5	30,0
2019	1 640,2	1 437,4	202,8	28,5

Zdroj: vlastní zpracování (MFČR, ČSÚ)

V roce 2008 pokračoval trend zvyšování státního dluhu, který trval již od roku 1997. Státní dluh do konce roku vzrostl na 999,8 mld. Kč, k čemuž 20 miliardami přispěl schodek státního rozpočtu a dalších 63,9 mld. Kč bylo vynaloženo na tvorbu dluhové rezervy financování. Menšími částkami se projevilo také financování státních aktiv a vyrovnání znehodnocení české koruny. Hrubé úroky v tomto roce dosáhly 44,6 mld. Kč.

V krizovém roce 2009 vzrostl státní dluh o téměř 180 miliard na 1 178,2 mld. Kč. Hlavní položkou mezi přírůstky státního dluhu byl rozpočtový deficit ve výši 192,4 mld. Kč. Růst státního dluhu naopak lehce zbrzdilo snížení dluhové rezervy ve výši 24,2 mld. Kč. Hrubé úroky spjaté se splácením dluhu činily v tomto roce 52,72 mld. Kč.

Následující rok se podíl státního dluhu vůči HDP poprvé ve sledovaném období přehoupl přes 30 procent na 33,7 % a meziročně vzrostl o 165,8 miliard na konečných 1 344,1 mld. Kč. Tento meziroční přírůstek byl z velké části způsoben schodkem státního rozpočtu, který činil 156,41 mld. Kč. Růst podpořilo také zvýšení dluhové rezervy a poskytnutí finančních prostředků České exportní bance. Hrubé úroky v tomto roce klesly zpět pod 50 miliard na 48,52 mld. Kč.

Rok 2011 přinesl opětovné navýšení státního dluhu, meziročně o 155,3 miliard na 1 499,4 mld. Kč. Podíl dluhu vůči HDP činil 36,9 % a na hrubých úrocích stát zaplatil 55,48 mld. Kč. Důvodem tohoto vysokého nárůstu byl opět vysoký rozpočtový deficit ve výši

142,76 miliard a také opětovné navyšování dluhové rezervy financování. Meziročně se dluh zvýšil o 11,6 %.

Během roku 2012 vzrostl dluh o dalších 11,2 % na 1 667,6 mld. Kč, což bylo hlavní měrou opět ovlivněno rozpočtovým deficitem ve výši 101 miliard a také navýšením rezervy peněžních prostředků o 69,4 miliard. Navýšena byla rovněž státní finanční aktiva, a to konkrétně o 2,4 mld. Kč. Opačný efekt, tedy snižování dluhu, pak podpořilo přecenění státního dluhu v hodnotě 4,4 miliard. Podíl dluhu ku HDP vzrostl na 40,8 %, tj. meziročně o 3,9 p. b. a hrubé úroky spojené se státním dluhem činily 56,74 mld. Kč.

Rok 2012 byl ze sledovaného období posledním, během kterého by státní dluh vzrostl o hodnoty blížíící se 100 či více miliardám korun. V roce 2013 vzrostl dluh meziročně o 0,9 % na konečných 1 683,3 mld. Kč, tj. o 15,7 mld. Kč. Dluh vzrostl o takto nízkou hodnotu i přes poměrně vysoký schodek státního rozpočtu, který činil 81,27 mld. Kč. Negativní dopad mělo také přecenění dluhu v návaznosti na znehodnocení koruny a s tím spojené výdaje ve výši 13,4 mld. Kč. Naopak výši růstu snížil poměrně znatelně pokles rezerv peněžních prostředků v hodnotě 79,5 mld. Kč. Malou ale znatelnou částku ve výši 1,7 miliard získal stát vrácením od České exportní banky. Podíl dluhu k HDP činil 40,6 % a úroky s ním spojené dosáhly 57,52 miliard.

Následující rok došlo poprvé od roku 1997 k meziročnímu snížení státního dluhu. Ten klesl zhruba o 1,2 % na 1 663,7 mld. Kč. Důležitým faktorem pro pokles státního dluhu bylo financování státu operacemi s finančními aktivy a řízením likvidity, což dosáhlo celkové hodnoty 99,7 mld. Kč. Opačný efekt měl deficitní rozpočet ve výši 77,78 mld. Kč a také znehodnocení koruny ve výši 2,3 miliard. Poměr státního dluhu k HDP meziročně klesl o 2,3 p.b. na 38,3 %. Výdaje spojené s úroky dosáhly hodnoty 55,69 mld. Kč.

V následujícím roce došlo opět k růstu státního dluhu. Tento růst však nedosahoval žádných závratných hodnot, konkrétně 0,6 %, tj. 9,3 mld. Kč, oproti roku předcházejícímu. Konečná hodnota v tomto roce se tedy zastavila na 1 673 mld. Kč. Hrubé úroky činily 52,99 mld. Kč a podíl dluhu ku HDP meziročně opět klesl na 36,2 %.

Po mírném růstu v roce 2015 přinesl rok 2016 mírný pokles o 3,6 %. Konkrétně klesla hodnota dluhu o 59,6 mld. Kč na 1 613,4 mld. Kč. Jednou z příčin byl také přebytkový rozpočet s přebytkem v hodnotě 61,78 miliard. Podíl dluhu vůči HDP klesl meziročně o 2,6 p.b. na 33,6 %, přičemž hrubé úroky spojené s obsluhou klesly na 40,38 mld. Kč.

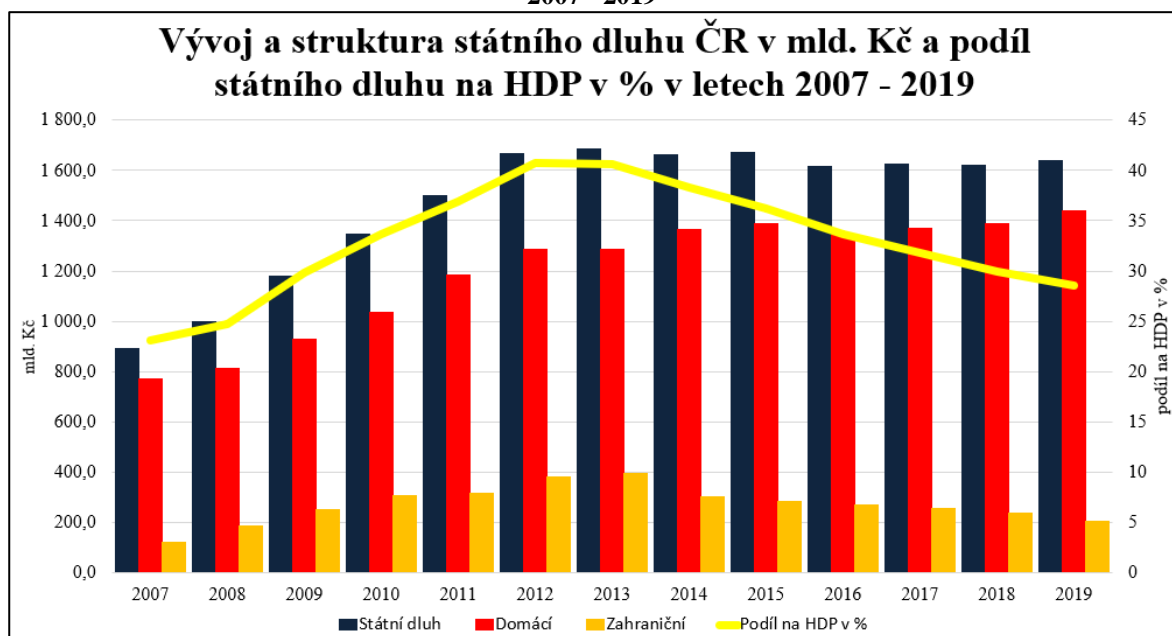
V roce 2017 zaznamenal státní dluh mírný nárůst o 11,3 mld. Kč, tj. 0,7 %, na hodnotu 1 624,7 mld. Kč. K tomuto výsledku přispěl zcela jistě schodek státního rozpočtu ve výši 6,15 miliard. Ačkoliv státní dluh vzrostl, podíl vůči HDP se opět snížil a to na 31,8 %. Hrubé úroky v tomto roce dosáhly výše 39,81 mld. Kč.

Během roku 2018 došlo v rámci státního dluhu opět k mírnému poklesu o 2,7 miliard, tj. 0,2 %. Hodnota dluhu tak v tomto roce odpovídala 1 622 mld. Kč. Hrubé úroky meziročně vzrostly na 40,62 miliard. Opětovně naopak klesl podíl státního dluhu vůči HDP, který v tomto roce odpovídal hodnotě 30 %.

V posledním roce sledovaného období se státní dluh meziročně zvýšil o 18,2 mld. Kč na celkových 1 640,2 mld. Kč. To odpovídá meziročnímu růstu o 1,1 %. Klesly naopak hrubé úroky i poměr k HDP. Zatímco výše hrubých úroků odpovídala 39,4 miliardám, procento podílu státního dluhu ku HDP kleslo pod 30 % na 28,5 %.

Během roku 2020 se státní dluh opět velmi znatelně navýšil, a to na celkovou hodnotu přesahující 2 biliony Kč. Jedním z hlavních důvodů je rekordní schodek státního rozpočtu přesahující 367 miliard.

Graf 12 Vývoj a struktura státního dluhu ČR v mld. Kč a podíl státního dluhu na HDP v % v letech 2007 - 2019

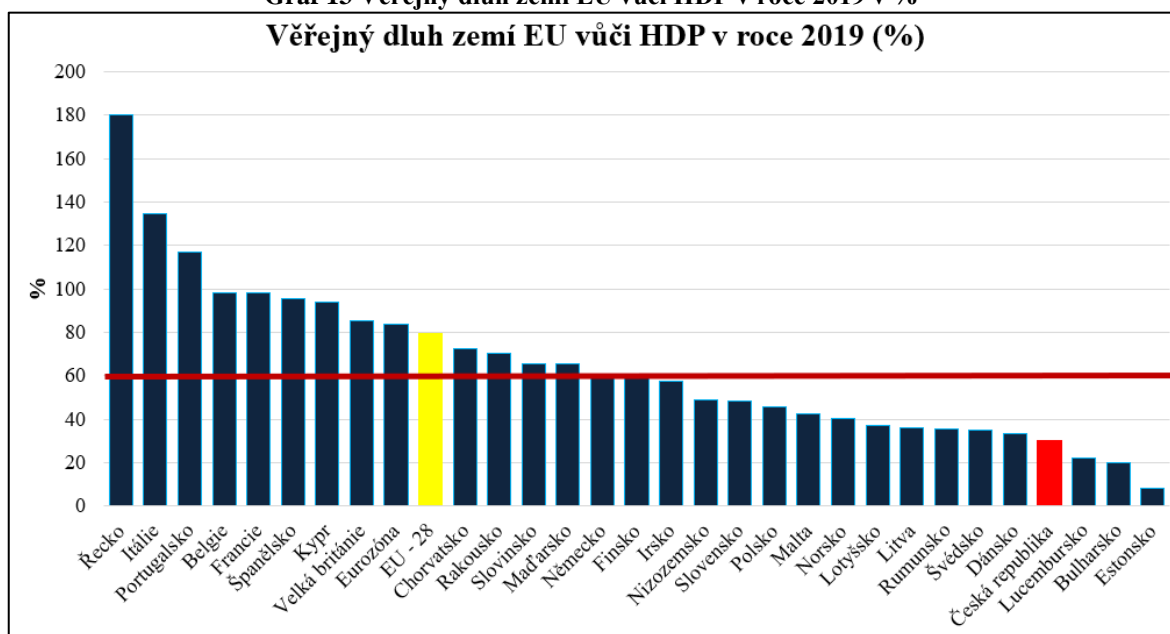
Zdroj: vlastní zpracování (MFČR, ČSÚ)

4.3.1 Česká republika v porovnání s Evropskou unií

V rámci Evropské unie se Česká republika dlouhodobě řadí mezi nejméně zadlužené státy, což je znázorněno na grafu č. 13. V roce 2019 se s 30,2 % umístila na čtvrtém místě z hlediska poměru nejmenšího veřejného dluhu vůči HDP. Lepší poměr mělo pouze Lucembursko (22 %), Bulharsko (20,2 %) a nejlepší Estonsko (8,4 %). Na chvostu se naopak nachází krizí velmi poznamenané Řecko, jehož dluh dosahoval v tomto roce 180,5 %. V závěsu za Řeckem byla Itálie a Portugalsko se 134,7 %, respektive s 117,2 %. Ekonomicky velmi silné Německo bylo na hranici 60 procent s hodnotou 59,4 %. Průměr EU – 28 činil 79,2 % což je méně než hodnota, které dosahovala Eurozóna neboli státy platící eurem, kde se hodnota rovnala 84 %.

Červenou čarou je v grafu vyznačena hladina 60 procent, což je maximální úroveň jednoho z Maastrichtských kritérií, ke kterým se zavázaly členské státy. Toto kritérium konkrétně hovoří o maximálním možném podílu veřejného dluhu vůči HDP, který je stanoven na 60 %. V rámci grafu je znázorněno, že velká část států EU toto kritérium nespĺňuje a ani průměr EU není pod touto hladinou.

Graf 13 Veřejný dluh zemí EU vůči HDP v roce 2019 v %
Věřejný dluh zemí EU vůči HDP v roce 2019 (%)

Zdroj: vlastní zpracování (Eurostat)

4.3.2 Zhodnocení a prognóza na rok 2021

Česká republika se zcela jistě řadí mezi vyspělejší a bohatší státy světa. Přesto se i v našich končinách objevuje nepřeborné množství problémů, se kterými se jako stát a společnost musíme rok co rok vypořádávat. V roce 2020 byly však všechny tyto problémy, ač některé velmi důležité, upozaděny problémem takového rozsahu, s jakým jsme se v novodobé historii českého státu nesetkali. Koronavirová krize započala v České republice na začátku loňského března a velmi rychle vstoupila do našich životů. Spolu s tím také velmi ovlivnila naši ekonomiku, její vývoj a také plánované vyhlídky a očekávání.

V předešlých kapitolách byly mnohokrát zmíněny předběžné odhady této krize na jednotlivé makroekonomické ukazatele a ekonomické zdraví rozpočtu. Na základě těchto informací se může zdát, že současná situace je téměř bezvýhodná a spolu s dlouhými dozvuky spotřebuje také ohromné množství veřejných financí. Zároveň se velmi značně podepisuje na stavu malých a středních podniků, které jsou velmi důležitou součástí naší ekonomiky. Dle analýzy společnosti Bisnode, která se zaměřuje na analýzu trhu a predikční modely, pozastavilo své podnikání v minulém roce přes 100 tisíc živnostníků. Že by se situace s příchodem roku 2021 nějak změnila se říci nedá, neboť dle stejné společnosti činil počet pozastavených živností a podniků v lednu 2021 přes 25 tisíc. Pro představu, v roce 2019 pozastavilo podnikání lehce přes 70 tisíc živnostníků. To má samozřejmě rozličné dopady na státní rozpočet a veřejné finance, spojené s kompenzačními programy a nárůstem sociálních transferů spojených s rostoucí nezaměstnaností.

Člen bankovní rady Aleš Michl však ve svých textech odhaduje dno ekonomického cyklu na duben 2020, tedy na začátek druhého čtvrtletí roku 2020, a odhaduje, že by ve druhém čtvrtletí roku 2021 mohlo dojít k historicky rekordnímu meziročnímu růstu HDP. S podobnými scénáři přišla ve svém Výhledu české ekonomiky na rok 2021 společnost Deloitte, dle které lze očekávat ustálení míry nezaměstnanosti kolem 3,5 % růstem HDP kolem 2,7 %. Na předkrizovou úroveň se však pravděpodobně vrátíme až v roce 2023. I přes krizi se však nacházíme mezi méně zadluženými státy s poměrně stabilní makroekonomickou situací. To nám přináší příznivé ratingové hodnocení. V rámci platební bilance Deloitte očekává přebytek ve výši 358 mld. Kč v bilanci zboží a služeb, což bude zapříčiněno mírně rostoucí zahraniční a také domácí poptávkou. Lze také očekávat, že trvání pandemie bude působit protiinflačně právě z důvodu negativních efektů na trh práce.

Pro rok 2020 a 2021 byly schváleny rozpočtové deficity ve výši 500 miliard korun, což v historii nemá obdoby a v případě, že tyto finanční prostředky budou skutečně využity, je nesmírně důležité, aby toto využití bylo nadmíru efektivní a včasné. Pozdní reakce a financování důležitých sektorů a odvětví české ekonomiky, ale také v rámci kritické infrastruktury, by mohlo mít za následek opětovné prohlubování krize. A v případě prohlubování krize nemám na mysli jen ekonomickou, ale také zdravotní, společenskou a morální. Proto je velmi podstatné včasné, efektivní a kompetentní alokování veřejných financí. Přestože se v současné době mohou některé výdaje, již realizované či nikoliv, zdát jako přemrštěné či zbytečné, v letech budoucích se nám tyto investice mohou mnohonásobně vrátit v rámci rychlejšího vrácení do předkrizových kolejí a spolu s tím očekávání růstu všeobecné životní úrovně. Před následujícími vládami však stojí velmi podstatný úkol, a to snaha o konsolidaci veřejných rozpočtů a spolu s tím zabránění vzniku dluhové spirály. Lze také očekávat, že v důsledku zvyšujících se deficitů a zhoršené struktury veřejných financí bude České republice snížen rating některou z ratingových společností, což bude mít za následek zvyšování úroku a v konečném důsledku také zvyšující se výdaje spojené se státním dluhem.

4.4 Výsledky a diskuse

V rámci sledovaného období, tedy hlavně mezi lety 2007 až 2019, došlo ve vývoji makroekonomických ukazatelů a také veřejných financí ke značným změnám. Přicházely neočekávané hluboké propady, ale také přívětivá období přinášející růst.

V letech 2007 a 2008 byla situace naší ekonomiky velmi příznivá. Přesto se v rámci rozpočtu hospodařilo s mírnými deficity, konkrétně 66,39 mld. Kč a 20 mld. Kč. V roce 2007 vzrostlo HDP meziročně o 5,6 %, což je nejvyšší hodnota sledovaného období a inflace dosahovala 2,8 %. O rok později se meziroční růst snížil na 2,7 % s inflací 6,3 %. Pozitivní vliv na tento vývoj měla především rostoucí domácí poptávka. Platební bilance byla v obou těchto letech záporná a státní dluh se držel pod 1 bilionem na hodnotách 892,3 mld. Kč v roce 2007 a 999,8 mld. Kč v roce 2008. Nezaměstnanost se držela kolem 5 %. V roce 2007 činila 5,3 % a o rok později 4,4 %. V roce 2008 meziročně poklesly v závislosti na změně zákona o rozpočtových pravidlech vládní výdaje.

V následujícím roce 2009 se však s příchodem světové finanční a hospodářské krize začaly propadat takřka všechny světové ekonomiky a Česká republika nebyla výjimkou. Ekonomika se meziročně propadla o 4,7 % a zaznamenala tak v té době nejhorší propad od vzniku samostatné České republiky. Krize také velmi tvrdě dopadla na nezaměstnanost, jejíž podíl se značně zvýšil a trvalo několik let, během kterých se pohybovala kolem hranice 7 %, než se začala znatelněji snižovat v roce 2013 a roku 2018 činila pouze 2,2 %. Rok 2009 také zaznamenal nejvyšší deficit státního rozpočtu ve sledovaném období ve výši 192,4 miliard. Ten byl zapříčiněn zvýšenými výdaji a také poklesem příjmů. V rámci růstu výdajů sehrály důležitou roli automatické stabilizátory fiskální ekonomiky. Tento růst značí fiskální expanzi, která však hned následující rok byla nahrazena restriktivními opatřeními a její působení nemohlo mít dlouhodobý pozitivní vliv na ekonomiku. V důsledku takto vysokého deficitu vzrostl také státní dluh, který v tomto roce vzrostl na 1 178,2 mld. Kč. Pro zlepšení situace musela Česká republika jako exportní stát spoléhat také na ekonomické situace v ostatních státech, především v Německu. Následovala aplikace mimořádných restriktivních opatření, která měla za cíl konsolidaci veřejných rozpočtů a zamezení vzniku dluhové spirály. Platební bilance se po dvou záporných letech dostala do kladných hodnot a inflace se držela kolem 1 procenta.

Roky 2010 a 2011 naznačovaly, že by se situace mohla začít zlepšovat a pomalu navracet do původních hodnot. HDP v těchto letech meziročně rostlo a rozpočtové deficity se pomalu snižovaly. Nezaměstnanost roku 2010 dosáhla 7,3 %. O rok později se vrátila na hodnotu z roku 2009, tedy 6,7 %. V návaznosti na krizi se však i přes stále trvající restriktivní opatření vlády zvyšoval státní dluh. Příjmy státního rozpočtu zejména kvůli výpadku části daně z příjmu nestačily pokrýt výdaje a státní dluh se tak po těchto dvou letech vyšplhal na 1 499,4 mld. Kč. Inflace se v těchto letech držela ve vymezeném pásmu ČNB $2 \% \pm 1 \text{ p.b.}$ a činila 1,5, respektive 1,9 procent. Od roku 2011 došlo ze zlomu v rámci platební bilance, která se po tomto roce již nedostala do záporných hodnot.

S rokem 2012 se však růst HDP meziročně opět nepatrně snížil a v následujícím roce zůstat téměř neměnný. Příčinou tohoto vývoje byla ještě stále trvající restriktivní opatření, kterými se vláda snažila zabezpečit veřejné finance a zamezit výraznému zadlužení. Tehdejší ministr financí Miroslav Kalousek na daná opatření vzpomíná jako na správná vzhledem k dostupnosti informací, které jako premiér měl. V roce 2013 však došlo ke kvantitativnímu uvolňování Evropské centrální banky v čele s prezidentem Mariem Draghim, jehož cílem bylo zamezit krachu eura. V případě dostupnosti této informace by prý tehdy Miroslav Kalousek neaplikoval restriktivní politiku v takovém rozsahu a meziroční růst HDP mohl být vyšší. Bylo by velmi zajímavé zjistit, jakým směrem by se případně naše ekonomika ubírala, pokud by restriktivní opatření byla mnohem mírnější nebo by nebyla vůbec použita. Nabízí se otázka, zda by pro českou ekonomiku nebylo lepší variantou částečné uvolnění a zvyšování vládních výdajů už v roce 2012 s cílem stabilizace růstu. Veřejné finance se však opravdu podařilo velmi dobře stabilizovat. Státní dluh se v těchto letech ustálil na hodnotě kolem 1,6 až 1,7 bilionu korun a roční deficit se v roce 2013 dostal svou hodnotou 81,27 mld. Kč poprvé od krize pod hranici 100 miliard. V obou letech činila obecná míra nezaměstnanosti 7 %. Velmi aktivně do vývoje promluvila také ČNB svými intervencemi a oslabením koruny s cílem podpořit export a ekonomický vývoj státu. Poprvé od zavedení restriktivních opatření došlo k meziročnímu nárůstu vládních výdajů. Tento nárůst lze chápat jako zpožděnou reakci fiskální politiky.

Rok 2014 dosáhl meziroční růst HDP hodnoty 2,3 % a velmi značně rostlo také aktivní saldo platební bilance. Pozvolna se dařilo snižovat deficit státního rozpočtu, který byl pro tento rok ve výši 77,78 mld. Kč. Dařilo se zvyšovat příjmy a velmi kladně se promítl také vliv intervencí ČNB na zahraniční obchod. Obecná míra nezaměstnanosti začala

v tomto roce po několika letech výrazněji klesat. Jako jeden z důvodů tohoto poklesu lze uvést Aktivizační opatření k řešení nepříznivé situace na trhu práce. Státní dluh se stále držel na hranici kolem 1,65 bilionu korun a tento stav trval až do roku 2019. Meziročně se však díky růstu HDP snižoval jeho podíl vůči HDP. A zatímco nejvyšší hodnotu ve sledovaném intervalu dosáhl v roce 2012, kdy byl podíl státního dluhu na HDP 40,8 %, v roce 2014 byl tento podíl 38,3 % a v následujících letech se pouze snižoval až na hodnotu 28,5 z posledního sledovaného roku.

V roce 2015 se zdála ekonomika jako zcela zotavená po krizovém období a jeho dopadech a meziroční růst HDP dosáhl výše 5,4 %. Hlavní podíl na tom opět měla domácí poptávka a také růst průmyslu. Výsledkem hospodaření státního rozpočtu byl deficit, zdaleka se však nejednalo o podobné hodnoty jako v letech bezprostředně po krizi. Vzhledem k celkovému a dlouhodobému růstu ekonomiky se však nabízí otázka, zda bylo skutečně nutné i takovýchto deficitů dosahovat, a zda by spíše po roce 2013 neměly být státní rozpočty přebytkové. Z ekonomické teorie a teorie hospodářského cyklu je totiž zřejmé, že ekonomická recese a fáze dna vždy přijde, pouze není jisté kdy a za jaké situace. Není proto lepší možnost tvořit finanční rezervy než v letech růstu a relativního blahobytu společnosti. Meziroční nárůst výdajů byl však z části způsoben nadprůměrným čerpáním dotací z EU, kterým končilo dotační období.

V roce 2016 se skutečně podařilo hospodařit s přebytkovým rozpočtem. Spíše než samotná vláda a její hospodaření se o to však přičinily nadměrné příjmy z EU. HDP meziročně opět rostlo, ačkoliv tento růst nebyl tak znatelný jako v předešlém roce.

Během let 2017 až 2019 se podíl zadlužení k HDP snížil na 28,5 procent a inflace se držela v tolerančním pásmu ČNB. Rok 2017 zaznamenal meziroční růst HDP 5,2 %. Státní rozpočet hospodařil s mírným deficitem a vláda nadále prosazovala fiskální expanzi a růst výdajů. V následujících letech byl růst HDP zaznamenán také, ale pouze ve výši 3,2 % a 2,3 %, a zatímco v roce 2018 došlo opět k mírnému přebytku, rok 2019 opět skončil ve schodku a to téměř 30 miliard.

Z hlediska zadluženosti se Česká republika stále řadí mezi nejlépe postavené státy EU a má v tomto pohledu mnohem lepší výchozí pozici, než některé velké a ekonomicky silnější západní státy. Možná to je také jeden z důvodů, proč si některé vlády a její čelní představitelé dovolují tento dluh ještě více navýšit. Je však nutné si uvědomit, že ačkoliv se výše těchto dluhů může zdát abstraktní a nehmatatelná, je pro nás stále závazná a s každým

růstem veřejného dluhu roste také roční výdaj na jeho obsluhu. Argumentem by tedy neměla být myšlenka snahy o nižší zadlužení než u ostatních států. Spíše bychom se měli zaměřit na stabilizaci a nenavyšování dluhu.

V návaznosti na krizi, rozpočtovou odpovědnost a deficity za roky 2020 a 2021 je nutné zmínit případné dopady fiskální politiky současné vlády. V případě neefektivního využití prostředků a zdrojů hrozí v budoucnu mnohem větší ztráty, a to jak na straně ekonomické, tak společenské. Velkým problémem pro budoucí léta a vlády bude konsolidovat veřejné rozpočty a také snaha předejít budoucím negativním efektům způsobených současnými deficity a rostoucím veřejným dluhem.

Do příchodu současné pandemie byl velký prostor v letech ekonomického růstu pro tvorbu úspor a přípravu na složitá období. Přestože se ekonomice velmi výrazně dařilo, nedocházelo k tvorbě výraznějších rezerv, které by mohly případný pokles vykrýt. Lze předpokládat, že v závislosti na pandemii a opatření státní dluh značně poroste a to přinese také vyšší úrokové výdaje na jeho obsluhu.

Dle dostupných výsledků je zřejmé, že fiskální politika je velmi silný nástroj v rukách vlády, který je do značné míry schopen ovlivnit ekonomický vývoj. Je složité určit, do jaké míry se rozhodnutí vlády zapříčinila o nedávný ekonomický růst a zda intenzita restriktivní politiky po světové finanční krizi byla opravdu nezbytná po celou dobu jejího uplatňování. Dle ekonomické teorie by však v období ekonomického růstu měly být vytvářeny dostatečné rezervy pro léta slabší, a to se v posledních letech zcela jistě nestalo. Přestože v letech 2016 a 2018 došlo k mírným přebytkům, nejedná se o nijak vysoké částky, které by zaručovaly dostatečné krytí v době krize. U těchto přebytků jednoznačně nelze připisovat zásluhy fiskální politice vlády, neboť obou přebytků bylo dosaženo až díky neočekávaně vysokým příjmům z fondů EU.

5. Závěr

Diplomová práce si dala za cíl zhodnocení vlivu fiskální politiky na vývoj ekonomiky v letech 2007 až 2019. Fiskální politika je velmi silný a potřebný nástroj každého státu, který má schopnost podpořit upadající ekonomiku, ale také zbrzdít přílišnou konjunkturu.

Česká republika si ve své historii prošla mnoha dynamickými etapami, které velmi značně ovlivnily její vývoj a vývoj tuzemské ekonomiky. Zároveň se ve sledovaném období 2007 až 2019 postupně vystřídal všechny fáze hospodářského cyklu.

Světová hospodářská a finanční krize z roku 2009 zasáhla celou EU a její dopady doznávaly ještě mnoho let poté. Deficit v tomto roce činil 192,39 mld. Kč a jednalo se v té době o historicky rekordní schodek státního rozpočtu. Negativně se krize také podepsala na nezaměstnanosti, která se vyhoupla až na 7,3 %, což z dnešního pohledu působí jako nepředstavitelná hodnota, vzhledem k hodnotám z minulých let, během kterých se nezaměstnanost pohybovala kolem 2 procent. Jako exportně zaměřený stát byla i v této době a v období zotavování Česká republika do jisté míry závislá na okolních státech, převážně na hlavních destinacích exportu. Krize napříč EU tak představovala značný problém.

V roce 2010 došlo ke znatelnému zvýšení zahraniční poptávky, což pomohlo k pozvolnému ekonomickému růstu. Domácí výdaje však z důvodu obav dalších šoků zůstaly meziročně neměnné. Následující rok zaznamenal růst HDP mírné zpomalení, což bylo z části zapříčiněno snižováním vládních výdajů, neboť byla snaha o dodržení Maastrichtského kritéria, které stanovilo maximální výši deficitu na 3% HDP. Ekonomika zpomalovala taky v letech 2012 a 2013. Svůj podíl na tom měla snižující se domácí spotřeba, neboť panovaly obavy z další krize, což vedlo k tvorbě úspor.

Restriktivními opatřeními se podařilo veřejné rozpočty poměrně zdatně konsolidovat. Lze se domnívat, že některá opatření byla omezující až příliš a do jisté míry mohla utlumit rychlejší nárůst HDP v následujících letech. Na druhou stranu z preventivního hlediska se jednalo zcela jistě o přijatelný krok. Po roce 2013 následovalo období růstu a expanzivních politik. Ke konci roku 2013 podpořila ČNB růst inflace oslabením koruny na 27 CZK/EUR. To vedlo také ke zlevnění českého zboží a růstu zahraniční poptávky. Od roku 2014 do roku 2019 docházelo ke každoročnímu růstu HDP. I přes přijatelný ekonomický růst se však českým vládám nedařilo až na výjimky hospodařit s přebytkovým rozpočtem. Těmito výjimkami byly roky 2016 a 2018, kde se však o přebytek z velké části zasloužily spíše příjmy z fondů EU nežli zodpovědná fiskální politika vlády.

Důležitá otázka je důvod vzniku předchozích deficitů, a zda jsou politické či institucionální. Vzhledem k tendencím nejen v České republice, ale také v Evropě a ve světě, je pravděpodobné, že se jedná spíše o důvody politické. Určité vlády napříč celým světem se snažily využít příznivé ekonomické situace a expanze pro podporu sebe samých skrze populární opatření a rozhodnutí. Také v případě našeho státu byly a jsou určitá opatření zřejmě ovlivněny vlivy hypotézy volebního rozpočtového cyklu nebo přesunu daňového břemene na další generaci. Do určité míry se může případně jednat o negativní strategické chování.

V současné době však jako společnost čelíme bezprecedentnímu problému. Krize způsobená virem SARS-CoV-2 představuje pro naše veřejné rozpočty, a nejen pro ně nesmírnou zátěž. Rok 2020 zakončil státní rozpočet hospodaření s deficitem 320 mld. Kč. Pro tento rok je schválen deficit 500 mld. Kč a ani tato částka nemusí být konečná. Ať už jsou důvody pro využívání nástrojů fiskální politiky jakékoliv, je velmi důležité, aby se v současné době využívaly nejen za účelem získání politických hlasů, ale převážně pro záchranu životů, kritické infrastruktury, ekonomických subjektů bez ohledu na velikost a také zachování udržitelných veřejných financí pro příští generace.

I přes jednu z nejnižších hodnot zadlužení v rámci EU by však cesta neměla vést přes neutuchající zvyšování deficitu státního rozpočtu, ale převážně přes efektivně a včasné alokované prostředky, které mohou v příštích letech ušetřit spoustu zbytečných nákladů. Na jaře 2020 působil stát velmi jistě a zamezil rapidnímu zhoršení situace. Postupem času se však pravděpodobně začaly vracet efekty již zmíněných hypotéz, které z části mohly přispět ke zhoršení situace z mnoha hledisek a vést k až abnormálně vysokým schodkům.

Samozřejmě i bez této krize je však mnoho důležitých otázek k řešení v rámci této problematiky. Velmi důležité bude co nejvíce zmírnit důsledky na celoevropské úrovni způsobené odchodem Velké Británie z EU. Důležité rozhodování čeká vlády také v otázkách ekologie a energie, které mohou být velmi finančně nákladné. Do budoucna největší problém shledávám v rostoucím zadlužování států napříč všemi kontinenty, které by jednoho dne mohlo vést k problémům nepředstavitelného rozsahu a celkovému kolapsu.

Nezbývá než doufat v co nejrychlejší zlepšení celkové situace a následnému uvědomění si podstaty budoucnosti. I stát by se měl chovat způsobem řádného hospodáře, a to i v případě, že je mezi okolními státy poměrně málo zadlužený. Je nutné dbát na prevenci a připravenost krizových procesů v případě příchodu podobných či složitějších překážek.

6. Seznam použitých zdrojů

BRČÁK, Josef, Bohuslav SEKERKA, Lucie SEVEROVÁ a Dana STARÁ. *Makroekonomie: makroekonomický přehled*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2018. ISBN 978-80-7380-708-5.

BRČÁK, Josef. *Česká republika ve světle ekonomických teorií*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2012. ISBN 978-80-7380-369-8.

DVOŘÁK, Pavel. *Veřejné finance, fiskální nerovnováha a finanční krize*. V Praze: C.H. Beck, 2008. Beckova edice ekonomie. ISBN 978-80-7400-075-1.

FUCHS, Kamil a Pavel TULEJA. *Základy ekonomie*. 2., upr. vyd. Praha: Ekopress, 2005. ISBN 80-86119-94-7

HOLMAN, Robert. *Makroekonomie: středně pokročilý kurz*. 2. vyd. Praha: C.H. Beck, 2010. Beckovy ekonomické učebnice. ISBN 978-80-7179-861-3.

JUREČKA, Václav. *Makroekonomie*. 2., aktualiz. vyd. Praha: Grada, 2013. Expert (Grada). ISBN isbn978-80-247-4386-8.

KLIKOVÁ, Christiana a Igor KOTLÁN. *Hospodářská politika: aktualizované vydání*. Vyd. 2. Ostrava: Institut vzdělávání Sokrates, 2006. ISBN 80-86572-04-8.

PAVELKA, Tomáš. *Česká republika ve světle ekonomických teorií*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2012. ISBN 80-86730-02-6.

PEKOVÁ, Jitka, Jaroslav PILNÝ a Marek JETMAR. *Veřejná správa a finance veřejného sektoru*. 3., aktualiz. a rozš. vyd. Praha: ASPI, 2008. ISBN 978-80-7357-351-5.

PEKOVÁ, Jitka. *Veřejné finance: teorie a praxe v ČR*. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2011 . ISBN 978-80-7357-698-1.

ŘEŽÁBEK, Pavel. *Měnová politika a její interakce s politikou fiskální*. Praha: Karolinum, 2010. ISBN 978-80-246-1894-4.

SAMUELSON, Paul Anthony a William D. NORDHAUS. *Ekonomie: 18. vydání*. Praha: NS Svoboda, 2007. ISBN 978-802-0505-903.

SLANÝ, Antonín. *Makroekonomická analýza a hospodářská politika*. Praha: C.H. Beck, 2003. Beckovy ekonomické učebnice. ISBN 80-7179-738-3.

SOUKUP, Jindřich, Vít POŠTA, Pavel NESET a Tomáš PAVELKA. *Makroekonomie*. 4., zcela přeprac. vyd. Praha: Management Press, 20. ISBN 978-80-726-1537-7.

SOUKUP, Jindřich. *Makroekonomie*. 2., aktualiz. vyd. Praha: Management Press, 2010. ISBN 978-80-7261-219-2.

ŠULC, Zdislav. *Hospodářská politika*. Praha: Consus, 1993. ISBN 80-901004-7-3

URBAN, Luděk. *Hospodářská politika*. Praha: Victoria Publishing, 1994. ISBN 80-85865-01-7.

VLČEK, Josef. *Ekonomie a ekonomika*. 4., zcela přeprac. vyd. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2009. ISBN 978-80-7357-478-9.

VON MISES, Ludwig. *Hospodářská politika: myšlenky pro dnešek a zítřek*. Praha: Ludwig von Mises Institut, 2014. ISBN 978-80-87733-11-0.

ŽÁK, Milan. *Hospodářská politika*. Praha: Vysoká škola ekonomie a managementu, 2006. ISBN 808673004-2.

ŽÁK, Milan. *Velká ekonomická encyklopedie*. 2. rozš. vyd. Praha: Linde, 2002. ISBN 80-7201-381-5.

Elektronické zdroje

Akční plán na podporu hospodářského růstu a zaměstnanosti ČR. *Vláda České republiky* [online]. 2016, 25.1.2016 [cit. 2021-03-10]. Dostupné z: https://www.vlada.cz/assets/media-centrum/dulezite-dokumenty/141120_AP_2material_po_vlade.pdf

Aktivizační opatření k řešení nepříznivé situace na trhu práce. *Ministerstvo práce a sociálních věcí České republiky* [online]. 2014 [cit. 2021-03-09]. Dostupné z: https://www.mpsv.cz/documents/20142/848077/aktivizacni_opatreni.pdf/0eb4a2e3-40fc-361c-7a95-8cc2c16db945

Analýza vývoje ekonomiky ČR za rok 2016. *Ministerstvo průmyslu a obchodu České republiky* [online]. 2016 [cit. 2021-02-10]. Dostupné z: https://www.mpo.cz/assets/cz/rozcestnik/analyticke-materialy-a-statistiky/analyticke-materialy/2017/7/Analyza_2016.pdf

Au Venezuela, l'inflation a été de 130 060 % en 2018 [online]. Le Monde, 2019 [cit. 2021-01-19]. Dostupné z: https://www.lemonde.fr/international/article/2019/05/29/venezuela-l-inflation-a-ete-de-130-060-en-2018_5469091_3210.html

BARTUŠKOVÁ, Hana. Intervence ČNB. *Finance* [online]. 2017, 8.4.2017 [cit. 2021-02-07]. Dostupné z: <https://www.finance.cz/489618-intervence-cnb/>
Cílování inflace. *Česká národní banka* [online]. [cit. 2021-02-10]. Dostupné z: <https://www.cnb.cz/cs/menova-politika/cilovani/>

Co je to inflace. *Česká národní banka* [online]. [cit. 2021-01-19]. Dostupné z: <https://www.cnb.cz/cs/casto-kladene-dotazy/Co-to-je-inflace/>

Czech Republic Economic Snapshot. *OECD* [online]. 2020, 2020 [cit. 2021-02-07]. Dostupné z: <http://www.oecd.org/economy/czech-republic-economic-snapshot/>

Česko mělo v roce 2013 čtvrtou nejnižší míru nezaměstnanosti v Evropské unii. *Hospodářské noviny* [online]. 2014, 4.8.2014 [cit. 2021-02-10]. Dostupné z: <https://byznys.ihned.cz/c1-62600160-cesko-melo-v-roce-2013-ctvrtou-nejnizsi-miru-nezamestnanosti-v-evropske-unii>

ČNB po téměř deseti letech zvýšila úrokové sazby, koruna okamžitě posílila. *IROzhlas* [online]. 2017, 3. 8. 2017 [cit. 2021-02-10]. Dostupné z: https://www.irozhlas.cz/ekonomika/po-deseti-letech-vzrostou-urokove-sazby-ceka-se-posileni-koruny_1708031304_haf

Čtvrtletní národní účty - 4. čtvrtletí 2008. *Český statistický úřad* [online]. 2009, 11.3.2009 [cit. 2021-02-07]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/czso/cris/ctvrtletni-narodni-ucty-4-ctvrtleti-2008-3kplm0g56o>

Fiskální opatření České republiky v reakci na zhoršující se celosvětové ekonomické prostředí. *Ministerstvo financí České republiky* [online]. 2009, 23. 3. 2009 [cit. 2021-03-09]. Dostupné z: <https://www.mfcr.cz/cs/zahranicni-sektor/pristoupeni-cr-k-eurozone/konvergenčni-program/2008/fiskalni-opatreni-ceske-republiky-2008-6887>

FRIEDMAN, Milton a Walter HELLER. *Monetary vs. Fiscal Policy: A Dialogue* [online]. W. W. Norton and Company, 1969 [cit. 2021-02-10]. ISBN 0393098478. Dostupné z: <https://1lib.eu/book/1234548/8cb8f8>

GOLA, Petr. EU: inflace v roce 2008 byla vysoká. *Finance* [online]. 2009, 16.2.2009 [cit. 2021-02-10]. Dostupné z: <https://www.finance.cz/zpravy/finance/209610-eu-inflace-v-roce-2008-byla-vysoka/>

Government debt: Data explorer. *Eurostat* [online]. 2021 [cit. 2021-02-21]. Dostupné z: https://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/show.do?dataset=gov_10q_ggdebt&lang=en

Hrubý domácí produkt - 4. čtvrtletí 2007. *Český statistický úřad* [online]. 2008, 7.3.2008 [cit. 2021-02-07]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/czso/ci/hruby-domaci-produkt-4-ctvrtleti-2007-elvnkmvnyz>

Hrubý domácí produkt (HDP) - Metodika. *Český statistický úřad* [online]. 2015 [cit. 2021-01-19]. Dostupné z: https://www.czso.cz/csu/czso/hruby_domaci_produk_t_-hdp-

Indexy spotřebitelských cen - inflace - prosinec 2008: Průměrná míra inflace v roce 2008 byla 6,3 %. *Český statistický úřad* [online]. 2009, 9.1.2009 [cit. 2021-02-10]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/czso/ci/indexy-spotrebitelskych-cen-inflace-prosinec-2008-jnh4qq0y4y>

Indexy spotřebitelských cen - inflace - prosinec 2009: Průměrná míra inflace v roce 2009 byla 1,0 %. *Český statistický úřad* [online]. 2010, 11.1.2010 [cit. 2021-02-10]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/czso/ci/indexy-spotrebitelskych-cen-inflace-prosinec-2009-ppfagb73vl>

Indexy spotřebitelských cen - inflace - prosinec 2010: Průměrná míra inflace v roce 2010 byla 1,5 %. *Český statistický úřad* [online]. 2011, 10.01.2011 [cit. 2021-02-10]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/czso/ci/indexy-spotrebitelskych-cen-inflace-prosinec-2010-gopc9s0kh4>

Indexy spotřebitelských cen - inflace - prosinec 2013: Průměrná míra inflace v roce 2013 byla 1,4 %. *Český statistický úřad* [online]. 2014, 09.01.2014 [cit. 2021-02-10]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/czso/ci/indexy-spotrebitelskych-cen-inflace-prosinec-2013-ejc5h07xe0>

Indexy spotřebitelských cen - inflace - prosinec 2017: Průměrná míra inflace v roce 2017 byla 2,5 %. *Český statistický úřad* [online]. 2018, 10.01.2018 [cit. 2021-02-10]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/czso/ci/indexy-spotrebitelskych-cen-inflace-prosinec-2017>

Indexy spotřebitelských cen - inflace - prosinec 2020: Průměrná míra inflace v roce 2020 byla 3,2 %. *Český statistický úřad* [online]. 2021, 13.01.2021 [cit. 2021-02-10]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/czso/ci/indexy-spotrebitelskych-cen-inflace-prosinec-2020>

Indexy spotřebitelských cen podle klasifikace COICOP - míra inflace. *Český statistický úřad* [online]. 2017 [cit. 2021-02-03]. Dostupné z: <https://vdb.czso.cz/vdbvo2/faces/cs/index.jsf?page=vystup-objekt&z=T&f=TABULKA&ds=ds1443&pvo=CEN08C&katalog=31779&skupId=43&o=false&str=v514#w=>

Kalousek: K nižšímu schodku přispěly škrty sociálních dávek. *ČT24* [online]. 2013, 2.1.2013 [cit. 2021-02-07]. Dostupné z: <https://ct24.ceskatelevize.cz/ekonomika/1125783-kalousek-k-nizsimu-schodku-prispely-skrty-socialnich-davek>

KRÁLÍČEK, Tomáš. Do Česka míří recese. Na konci roku ještě ekonomika rostla. *Hospodářské noviny* [online]. 2009, 13.2.2009 [cit. 2021-02-07]. Dostupné z: <https://byznys.ihned.cz/c1-34356930-krize-dorazila-do-ceska-ekonomika-klesla-o-0-6-procenta>

Makroekonomická predikce - leden 2020. *Ministerstvo financí České republiky* [online]. 2020, 4. 2. 2020 [cit. 2021-02-10]. Dostupné z: <https://www.mfcr.cz/cs/verejny-ektor/makroekonomika/makroekonomicka-predikce/2020/makroekonomicka-predikce-leden-2020-37433>

Makroekonomická predikce - leden 2021. *Ministerstvo financí České republiky* [online]. 2021, 20.1.2021 [cit. 2021-02-10]. Dostupné z: <https://www.mfcr.cz/cs/verejny-sektor/makroekonomika/makroekonomicka-predikce/2021/makroekonomicka-predikce-leden-2021-40599>

Makroekonomická predikce - leden 2021. *Ministerstvo financí České republiky* [online]. 2021, 20. 1. 2021 [cit. 2021-02-10]. Dostupné z: <https://www.mfcr.cz/cs/verejny-sektor/makroekonomika/makroekonomicka-predikce/2021/makroekonomicka-predikce-leden-2021-40599>

MICHL, Aleš. *Čeká nás rok zúčtování. Aleš Michl vyhlíží cestu k růstu, napovídá mu dálniční provoz i spotřeba elektřiny* [online]. 2021, 21.1.2021 [cit. 2021-02-23]. Dostupné z: <https://forbes.cz/ceka-nas-rok-zuctovani-ales-michl-vyhlyzi-cestu-k-rustu-napovidada-dalnicni-provoz-i-spotreba-elektriny/>

Míry zaměstnanosti, nezaměstnanosti a ekonomické aktivity - srpen 2020. *Český statistický úřad* [online]. 2020, 1.10.2020 [cit. 2021-02-10]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/czso/ci/miry-zamestnanosti-nezamestnanosti-a-ekonomicke-aktivity-srpen-2020>

Národní protikrizový plán. *Vláda České republiky* [online]. 2009 [cit. 2021-03-10]. Dostupné z: <https://www.vlada.cz/assets/media-centrum/predstavujeme/narodni-protikrizovy-plan.pdf>

Národní účty - 4. čtvrtletí 2009. *Český statistický úřad* [online]. 2010, 11.3.2010 [cit. 2021-02-07]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/czso/cri/narodni-ucty-4-ctvrtleti-2009-md9g0c80m3>

Nezaměstnanost v Česku stoupla na čtyři procenta. Nejhorší je situace v okrese Karviná. *IRozhlas* [online]. 2021, 8. ledna 2021 [cit. 2021-02-10]. Dostupné z: https://www.irozhlas.cz/zpravy-domov/nezamestnanost_2101081031_oro

Nezaměstnanost v ČR v lednu stoupla o 0,3 bodu na 4,3 %. *České noviny* [online]. 2021, 5.2.2021 [cit. 2021-02-10]. Dostupné z: <https://www.ceskenoviny.cz/zpravy/nezamestnanost-v-cr-v-lednu-stoupla-o-0-3-bodu-na-4-3-/1991997>

Nově zveřejněné výstupy národních účtů. In: *Komentář* [online]. Český statistický úřad, 2020, s. 7 [cit. 2021-02-07]. Dostupné z: https://apl.czso.cz/nufile/Komentar_30_06_2020.pdf

Opatření v boji proti nezaměstnanosti se daří plnit, zhodnotila vláda. *Vláda České republiky* [online]. 2016, 24. 2. 2016 [cit. 2021-03-09]. Dostupné z: <https://www.vlada.cz/cz/media-centrum/aktualne/opatreni-v-boji-proti-nezamestnanosti-se-dari-plnit--zhodnotila-vlada--140703/>

Platební bilance [online]. 2020 [cit. 2021-01-20]. Dostupné z: <https://www.cnb.cz/cs/cnb-news/kalendar/Platebni-bilance-00020>

Plnění státního rozpočtu ČR za leden až prosinec 2020. *Ministerstvo financí České republiky* [online]. 2021, 5.1.2021 [cit. 2021-02-10]. Dostupné z: <https://www.mfcr.cz/cs/aktualne/tiskove-zpravy/2021/pokladni-plneni-sr-40434>

Podíl nezaměstnaných osob, pracovní místa v evidenci úřadu práce (stav k 31. 12.). *Český statistický úřad - Veřejná databáze* [online]. 2021 [cit. 2021-02-10]. Dostupné z: https://vdb.czso.cz/vdbvo2/faces/index.jsf?page=vystup-objekt&pvo=ZAM09&katalog=30853&z=T&f=TABULKA&filtr=G%7EF_M%7EF_Z%7EF_R%7EF_P%7E_S%7E_U%7E301_null_&str=v170&c=v3~3__RP2020#w=

Průměrná roční míra inflace v roce 2018 byla 2,1 %. *Český statistický úřad* [online]. 2017 [cit. 2021-02-03]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/xe/prumerna-rocni-mira-inflace-v-roce-2018-byla-21->

Průměrná roční míra inflace v roce 2019 byla 2,8 %. *Český statistický úřad* [online]. 2017 [cit. 2021-02-03]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/xe/prumerna-rocni-mira-inflace-v-roce-2019-byla-28->

Předběžný odhad čtvrtletního HDP - 4. čtvrtletí 2010. *Český statistický úřad* [online]. 2011, 11.2.2011 [cit. 2021-02-07]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/czso/cri/predbezny-odhad-ctvrtletniho-hdp-4-ctvrtleti-2010-fzz5y9b0xk>

Předběžný odhad HDP - 4. čtvrtletí 2020. *Český statistický úřad* [online]. 2021, 2021 [cit. 2021-02-07]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/czso/cri/predbezny-odhad-hdp-4-ctvrtleti-2020>

RUML, Michal. Kdo a jak sestavuje státní rozpočet? *Finance* [online]. 2009, 2.9.2009 [cit. 2021-02-01]. Dostupné z: <https://www.finance.cz/zpravy/finance/232615-kdo-a-jak-sestavuje-statni-rozpocet/>

Státní závěrečný účet ČR za rok 2019. *Ministerstvo financí České republiky* [online]. 2020, 2.10.2020 [cit. 2021-02-10]. Dostupné z: <https://www.mfcr.cz/cs/verejny-sektor/statni-rozpocet/plneni-statniho-rozpocetu/2019/statni-zaverecny-ucet-za-rok-2019-39631>

Státní závěrečný účet za rok 2007. *Ministerstvo financí České republiky* [online]. 2008, 5. 2. 2009 [cit. 2021-02-10]. Dostupné z: <https://www.mfcr.cz/cs/verejny-sektor/statni-rozpocet/plneni-statniho-rozpocetu/2007/statni-zaverecny-ucet-za-rok-2007-2015>

Státní závěrečný účet za rok 2008. *Ministerstvo financí České republiky* [online]. 2009, 3.6.2009 [cit. 2021-02-10]. Dostupné z: <https://www.mfcr.cz/cs/verejny-sektor/statni-rozpocet/plneni-statniho-rozpocetu/2008/statni-zaverecny-ucet-za-rok-2008-2030>

Státní závěrečný účet za rok 2009. *Ministerstvo financí České republiky* [online]. 2010, 29.10.2010 [cit. 2021-02-10]. Dostupné z: <https://www.mfcr.cz/cs/verejny-sektor/statni-rozpocet/plneni-statniho-rozpocetu/2009/statni-zaverecny-ucet-za-rok-2009-2046>

Státní závěrečný účet za rok 2010. *Ministerstvo financí České republiky* [online]. 2011, 17.6.2011 [cit. 2021-02-10]. Dostupné z: <https://www.mfcr.cz/cs/verejny-sektor/statni-rozpocet/plneni-statniho-rozpocetu/2010/statni-zaverecny-ucet-za-rok-2010-2059>

Státní závěrečný účet za rok 2011. *Ministerstvo financí České republiky* [online]. 2012, 14.6.2012 [cit. 2021-02-10]. Dostupné z: <https://www.mfcr.cz/cs/verejny-sektor/statni-rozpocet/plneni-statniho-rozpocetu/2011/statni-zaverecny-ucet-za-rok-2011-2068>

Státní závěrečný účet za rok 2013. *Ministerstvo financí České republiky* [online]. 2014, 19.6.2014 [cit. 2021-02-10]. Dostupné z: <https://www.mfcr.cz/cs/verejny-sektor/statni-rozpocet/plneni-statniho-rozpocetu/2013/statni-zaverecny-ucet-za-rok-2013-17756>

Státní závěrečný účet za rok 2014. *Ministerstvo financí České republiky* [online]. 2015, 23.6.2015 [cit. 2021-02-10]. Dostupné z: <https://www.mfcr.cz/cs/verejny-sektor/statni-rozpocet/plneni-statniho-rozpocetu/2014/statni-zaverecny-ucet-za-rok-2014-21750>

Státní závěrečný účet za rok 2015. *Ministerstvo financí České republiky* [online]. 2017, 4.4.2017 [cit. 2021-02-10]. Dostupné z: <https://www.mfcr.cz/cs/verejny-sektor/statni-rozpocet/plneni-statniho-rozpocetu/2015/statni-zaverecny-ucet-za-rok-2015-26636>

Státní závěrečný účet za rok 2016. *Ministerstvo financí České republiky* [online]. 2018, 5.4.2018 [cit. 2021-02-10]. Dostupné z: <https://www.mfcr.cz/cs/verejny-sektor/statni-rozpocet/plneni-statniho-rozpocetu/2016/statni-zaverecny-ucet-za-rok-2016-31478>

Státní závěrečný účet za rok 2017. *Ministerstvo financí České republiky* [online]. 2019, 21.5.2019 [cit. 2021-02-10]. Dostupné z: <https://www.mfcr.cz/cs/verejny-sektor/statni-rozpocet/plneni-statniho-rozpocetu/2017/statni-zaverecny-ucet-za-rok-2017-35116>

Státní závěrečný účet za rok 2018. *Ministerstvo financí České republiky* [online]. 2019, 29.10.2019 [cit. 2021-02-10]. Dostupné z: <https://www.mfcr.cz/cs/verejny-sektor/statni-rozpocet/plneni-statniho-rozpocetu/2018/statni-zaverecny-ucet-za-rok-2018-36452>

Struktura a vývoj státního dluhu. *Ministerstvo financí České republiky* [online]. 2021, 12.2.2021 [cit. 2021-02-21]. Dostupné z: <https://www.mfcr.cz/cs/verejny-sektor/rizeni-statniho-dluhu/statistiky/struktura-a-vyvoj-statniho-dluhu>

Tvorba a užití HDP - 4. čtvrtletí 2013. *Český statistický úřad* [online]. 2014, 14.3.2014 [cit. 2021-02-07]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/czso/cr/tvorba-a-uziti-hdp-4-ctvrtleti-2013-wlru6dbgb9>

Tvorba a užití HDP - 4. čtvrtletí 2014. *Český statistický úřad* [online]. 2015, 27.2.2015 [cit. 2021-02-07]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/czso/cr/tvorba-a-uziti-hdp-4-ctvrtleti-2014-xg757ohkca>

Tvorba a užití HDP - 4. čtvrtletí 2015. *Český statistický úřad* [online]. 2016, 4.3.2016 [cit. 2021-02-07]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/czso/cr/tvorba-a-uziti-hdp-4-ctvrtleti-2015>

Tvorba a užití HDP - 4. čtvrtletí 2016. *Český statistický úřad* [online]. 2017, 3.3.2017 [cit. 2021-02-07]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/czso/cr/tvorba-a-uziti-hdp-4-ctvrtleti-2016>

Tvorba a užití HDP - 4. čtvrtletí 2017. *Český statistický úřad* [online]. 2018, 2.3.2018 [cit. 2021-02-07]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/czso/cr/tvorba-a-uziti-hdp-4-ctvrtleti-2017>

Tvorba a užití HDP - 4. čtvrtletí 2018. *Český statistický úřad* [online]. 2019, 1.3.2019 [cit. 2021-02-07]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/czso/cr/tvorba-a-uziti-hdp-4-ctvrtleti-2018>

Tvorba a užití HDP - 4. čtvrtletí 2019. *Český statistický úřad* [online]. 2020, 3.3.2020 [cit. 2021-02-07]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/czso/cr/tvorba-a-uziti-hdp-4-ctvrtleti-2019>

Úsporná opatření vlády pro roky 2013 až 2015. *Vláda České republiky* [online]. 2012, 11.4.2012 [cit. 2021-03-10]. Dostupné z: <https://www.vlada.cz/cz/media-centrum/tema/usporna-opatreni-vlady-pro-roky-2013-az-2015-94630/>

Úrokové výdaje na obsluhu státního dluhu. *Ministerstvo financí České republiky* [online]. 2021, 12.2.2021 [cit. 2021-02-21]. Dostupné z: <https://www.mfcr.cz/cs/verejny-sektor/rizeni-statniho-dluhu/statistiky/naklady-statniho-dluhu>

Vláda mění politiku ČR vůči EU – schválila přistoupení k fiskálnímu paktu. *Vláda České republiky* [online]. 2014, 24. 3. 2014 [cit. 2021-03-09]. Dostupné z: <https://www.vlada.cz/cz/media-centrum/aktualne/vlada-meni-politiku-cr-vuci-eu--schvalila-pristoupeni-ceske-republiky-k-fiskalnimu-paktu-116982/>

Vybrané ukazatele státního rozpočtu. *Kurzy* [online]. 2021 [cit. 2021-02-10]. Dostupné z: <https://www.kurzy.cz/cnb/ekonomika/vybrane-ukazatele-statniho-rozpoctu-zdroj-mf-cr-odhady-cnb/>

Výhled české ekonomiky na rok 2021: Naděje na lepší sezónu. *Deloitte*. [online]. 2021, , 20 [cit. 2021-02-23]. Dostupné z: <https://www2.deloitte.com/content/dam/Deloitte/cz/Documents/about-deloitte/deloitte-vyhled-ceske-ekonomiky-na-2021.pdf>

Výsledek hospodaření státního rozpočtu v roce 2019 je o 11,5 mld. lepší než očekávání. *Ministerstvo financí České republiky* [online]. 2020, 3.1.2020 [cit. 2021-02-10]. Dostupné z: <https://www.mfcr.cz/cs/aktualne/tiskove-zpravy/2020/pokladni-plneni-sr-37026>

Vývoj ekonomiky České republiky v roce 2011. *Český statistický úřad* [online]. 2012, 14.3.2012 [cit. 2021-02-07]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/documents/10180/20549911/110911q4a.pdf/fd0f62e2-38b0-4924-8fee-8c56d668e84d?version=1.0>

Vývoj ekonomiky České republiky v roce 2012. *Český statistický úřad* [online]. 2013, 19.3.2013 [cit. 2021-02-07]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/documents/10180/20549921/110912q4a01.pdf/9bf7ff3e-52a4-45bf-870a-801998a911f9?version=1.0>

Vývoj indexů spotřebitelských cen - 4. čtvrtletí 2007 a rok 2007. *Český statistický úřad* [online]. 2008, 9.1.2008 [cit. 2021-02-10]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/czso/cri/vyvoj-indexu-spotrebitelskych-cen-4-ctvrtleti-2007-a-rok-2007-gouji3m98k>

Vývoj míry inflace v roce 2008 a její prognóza na rok 2009. *Českomoravská konfederace odborových svazů* [online]. 2008, 19.12.2008 [cit. 2021-02-10]. Dostupné z: <https://www.cmkos.cz/obsah/223/vyvoj-miry-inflace-v-roce-2008-jeji-prognoza-na-rok-2009/11753>

Zahraniční obchod. *Český statistický úřad* [online]. 2021, 8.2.2021 [cit. 2021-02-10]. Dostupné z: https://www.czso.cz/csu/czso/zo_se_zbozim_podle_zmeny_vlastnictvi_narodni_pojeti

Základní charakteristiky ekonomického postavení obyvatelstva ve věku 15 a více let. *Český statistický úřad - Veřejná databáze* [online]. 2020 [cit. 2021-02-10]. Dostupné z: https://vdb.czso.cz/vdbvo2/faces/cs/index.jsf?page=vystup-objekt&z=T&f=TABULKA&skupId=426&katalog=30853&pvo=ZAM01-C&pvo=ZAM01-C&u=v413__VUZEMI__97__19#w=

Zákon č. 218/2000 Sb.: Zákon o rozpočtových pravidlech a o změně některých souvisejících zákonů (rozpočtová pravidla) [online]. In: 2000, 21.07.2000 [cit. 2021-02-01]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2000-218>

ŽUROVEC, Michal. Ekonomika loni propadla o 6,1%, letos poroste o 3,1%. *Ministerstvo financí České republiky* [online]. 2021, 21.1.2021 [cit. 2021-02-07]. Dostupné z: <https://www.mfcr.cz/cs/aktualne/tiskove-zpravy/2021/ekonomika-loni-propadla-o-61-letos-poros-40603>

ŽUROVEC, Michal. MF očekává v letošním roce hospodářský růst o 2 %. *Ministerstvo financí České republiky* [online]. 2020, 4.2.2020 [cit. 2021-02-07]. Dostupné z: <https://www.mfcr.cz/cs/aktualne/tiskove-zpravy/2020/mf-ocekava-v-letosnim-roce-hospodarsky-r-37430>

7. Přílohy

Příloha 1 Zjednodušené schéma státního rozpočtu České republiky

Příjmy	Výdaje
<p>Nenávratné Běžné: Třída 1: daňové</p> <ul style="list-style-type: none"> - sdílené daně (daň z příjmu, DPH, daň z minerálních olejů) - spotřební daně – svěřené daně - cla (25% z vybrané částky)¹ - správní poplatky² - povinné pojistné na soc. zabezpečení a příspěvek na státní politiku zaměstnanosti³ <p>Třída 2: nedaňové</p> <ul style="list-style-type: none"> - příjmy z pronájmu majetku - od OSS, PO, od podniků - odvody ČNB - přijaté úroky - přijaté sankce za porušení rozpočtové kázně⁴ - ostatní <p>Třída 3: kapitálové</p> <ul style="list-style-type: none"> - z prodeje akcií a majetkových podílů - ostatní <p>Třída 4: přijaté dotace</p> <ul style="list-style-type: none"> - ze státních fondů apod. <p>Návratné – část třídy 8</p> <ul style="list-style-type: none"> - neinvestiční půjčky (přijaté), úvěry (např. od EIB) - příjmy z emise státních obligací - přijaté splátky z dříve poskytnutých vládních úvěrů, půjček 	<p>Nenávratné Třída 5: běžné – neinvestiční Alokační:</p> <ul style="list-style-type: none"> - mzdy a platy - povinné pojistné za zaměstnance - materiálové - energie atd. <p>Redistribuční</p> <ul style="list-style-type: none"> - transfery – dotace – neúčelové - účelové OSS, PO, podnikům, občanským sdružením, obcím a krajům, mimorozpočtovým peněžním fondům - úroky - starobní důchody, pozůstalostní důchody atd. - sociální dávky - platby do zahraničí – do rozpočtu EU a dalších nadnárodních institucí (NATO, OSN) - ostatní <p>Třída 6: kapitálové</p> <ul style="list-style-type: none"> - na pořízení hmotného a nehmotného majetku - nákup cenných papírů - poskytnuté investiční účelové dotace OSS, PO, obcím a krajům - ostatní <p>Návratné – část třídy 8</p> <ul style="list-style-type: none"> - na investiční půjčky poskytnuté různým subjektům za účelem zhodnocení - splátky minulých emisí státních dluhopisů a dříve čerpaných půjček, úvěrů

¹ Od vstupu ČR do EU podstatnou část výnosu cel odvádí ČR do rozpočtu EU

² Podle platné rozpočtové skladby jsou zařazeny do daňových příjmů

³ Mají také daňový charakter

⁴ Například od obcí, krajů

OSS = organizační složka státu, PO = příspěvková organizace, ČNB = Česká národní banka

Zdroj: (Peková, str. 152, 2011)